

Sprog i Norden

1973

ÅRSSKRIFT FOR
DE NORDISKE SPROGNÆVN

Sprog i Norden 1973

Årsskrift for de nordiske sprognævn

UDGIVET AF
DANSK SPROGNÆVN

I kommission hos
GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG A.S.
KØBENHAVN 1973

Denne bog er også udgivet i Norge og Sverige,
i begge lande under titlen *Språk i Norden 1973*
© Dansk Sprognævn

Berlingska Boktryckeriet, Lund 1973
ISBN 87 00 13221 7

Indhold

Dansk Sprognævns virksomhed i 1972	5
Svenska språkvårdsnämnden i Finland 1972	7
Institutionen för nufinska 1972	9
Det islandske sprognevns virksomhed i 1972	10
Norsk språkråd 1972	11
Nämnden för svensk språkvård 1972	13
Nordisk språksamarbeid 1972—73, av <i>Arnulv Sudmann</i>	15
Fra Norsk språknemnd til Norsk språkråd, av <i>Gorgus Coward</i>	19
Våre nordiske grannespråk i norsk skole, av <i>Marius Sandvei</i>	27
Grannspråksundervisningen i svenska skolor, av <i>Evert Ullstad</i>	33
Samarbeid om reformer i lovspråket, av <i>Alf Hellevik</i>	51
Den svenska språknämnden och myndigheternas språk, av <i>Bertil Molde</i>	55
Dansk lovsprog og kancellistil, af <i>Allan Karker</i>	61
Navne på stater. Nationalitetsbetegnelser	75
Nyare litteratur av interesse för språkvårdsarbeid	
Norge, av <i>Alfred Jakobsen</i>	109
Sverige, av <i>Margareta Westman</i>	116
Nogle nyere ordbøger og ordlister	
Danmark	127
Norge	130
Sverige	132

Dansk Sprognævns virksomhed i 1972

Virksomheden er foregået efter de samme retningslinjer som i de foregående år og har stort set omfattet de samme arbejdsopgaver.

Nævnets sekretariat har besvaret i alt ca. 6 200 forespørgsler, heraf ca. 4 300 mundtlige, hovedsagelig telefoniske, og ca. 1 900 skriftlige. De tilsvarende tal for 1971 var 5 800, 4 400 og 1 400.

Den lille tilbagegang i antallet af mundtlige forespørgsler må ses på baggrund af at tallet i adskillige af de foregående år har været stærkt stigende.

Den væsentlige stigning for de skriftlige forespørgslers vedkommende skyldes især enkelte meget omfattende henvendelser. Det drejer sig bl. a. om udkast til terminologi inden for bestemte områder, efter henvendelse fra terminologiudvalg.

I modsætning til tidligere år har nævnet beskæftiget sig med spørgsmål der er fremkommet på nævnets egen foranledning. Nævnet har gennem nogen tid overvejet sine muligheder for indflydelse på sprogbrugen i skriftlige henvendelser fra den offentlige administration til borgerne. Dette har ført til et samarbejde med Forvaltningshøjskolen; en repræsentant for nævnet har deltaget i skolens undervisning i lovteknik, i samarbejde med dens faglærere. Endvidere har nævnet foranlediget en henvendelse til ministerier og andre offentlige instanser, hvor der bl. a. gøres opmærksom på at nævnet gerne yder hjælp i bestræbelser for at forbedre sprogbrugen i myndighedernes breve og andre henvendelser til borgerne, bl. a. når standardkoncepter og lign. ønskes omarbejdet. Dette har foreløbig fremkaldt 2 større henvendelser fra ministerier.

Gennem årene har Dansk Sprognævn fået enkelte fore-

spørgsler fra udlandet, også uden for Norden. En særlig gruppe danner henvendelser fra personer og institutioner inden for det tyske sprogområde som ønsker oplysning om den danske retskrivningsreform i 1948 og om de erfaringer som er gjort med den. Da man i de seneste år igen er begyndt at diskutere en overgang fra store til små førstebogstaver i appellativer (navneord som er fællesnavne) i tysk, modtager Sprognævnet flere og flere forespørgsler af denne art, såvel fra Vesttyskland, Østtyskland, Østrig som tysksproget Schweiz. I flere af brevene bliver nævnet bedt om at svare på en meget lang række detaljespørgsmål.

Svarene på en del af de vigtigere forespørgsler er offentliggjort i nævnets årsberetning og i tidsskriftet *Nyt fra Sprognævnet*, der udsendes 2 gange årlig. *Nyt fra Sprognævnet* udsendes i et stærkt stigende oplag, for tiden i ca. 8 000 eksemplarer.

Indsamlingen af ny ord etc. er foregået efter samme retningslinjer som i de tidligere år. Samlingen af citatsedler, der vokser med 30 000—40 000 pr. år, omfattede ved udgangen af 1972 ca. 360 000.

Første bind af nævnets toårige nyordslister, *Ny ord i dansk 1968—69*, udkom i efteråret 1972. Næste bind, der omfatter 1970—71, ventes udsendt i 1. halvdel af 1974.

Arbejdet med en ny, revideret udgave af *Retskrivningsordbogen* er fortsat. Der er udarbejdet prøveredaktioner af ny afsnit, og ved gennemgang af dele af de foreliggende prøveredaktioner er der taget stilling både til en del redaktionelle og til visse andre principielle spørgsmål. Der vil dog gå endnu nogle år før den ny udgave kan foreligge.

I begyndelsen af 1973 har nævnet udsendt nr. 6 i serien *Dansk Sprognævns skrifter*: Henrik Galberg Jacobsen: *Sprogrøgt i Danmark i 1930'erne og 1940'erne*. Den omhandler bl. a. periodens sprogs-kandinavistiske bestræbelser (Sven Clausens nordiske målstræv, Dansk Forening til Nordisk Sprogrøgt m. m.).

Svenska språkvårdsnämnden i Finland 1972

Svenska språkvårdsnämnden i Finland avgav 1971 till undervisningsministeriet ett positivt utlåtande om ett förslag till lag och förordning om ett statligt språkforskningsinstitut, i vilket en svensk språkvårdsbyrå skulle inordnas den 1 januari 1974. Detta lagförslag förelades emellertid inte riksdagen under år 1972, trots att det veterligen förordades även av övriga tillfrågade parter. Något steg framåt mot ekonomiskt och organisatoriskt förbättrad ställning har den svenska språknämnden i Finland alltså ännu inte tagit.

Nämndens verksamhet upprätthölls som förut av Svenska Finlands folktingsfullmäktige med anslag från Svenska kulturfonden och ett mycket litet statsunderstöd. Resebidrag från undervisningsministeriet möjliggjorde som tidigare nämndrepresentanters deltagande i nordiska möten.

Vid nämndens årsmöte den 20 mars diskuterades "översättningssvenskan" och språkvården efter en inledning av sekreteraren, som talade om den roll frågor som gäller översättning av ord och fraser från finska till svenska spelar i nämndens rådgivning. Exempel och statistiska uppgifter från en tvåmånadersperiod vittnade om att behovet av information och rådgivning på detta område är stort.

Rådgivningen per telefon sköttes av sekreteraren två timmar dagligen utom under sommarmånaderna. Brevförfrågningar besvarades och korta texter språkgranskades. Medlemmar av nämnden företrädde språklig sakkunskap bl.a. i Statsrådets svenska språkkommitté, Statens språkexaminationsnämnd, Examensnämnden för edsvurna translatorer, Tillsynsnämnden för språkinstituten och gatunamnskommittéer i en del städer och köpingar. Nämndens ordförande skötte frågespalten "Mo-

dern svenska" i Hufvudstadsbladet och "Språkspalten" i Vasabladet. Sekreteraren höll i radio en serie kåserier om svenskt vardagsspråk.

Institutionen för nufinska 1972

Manuskriptet till den av institutionen redigerade ordboken över främmande ord blev färdigt år 1971, men sättningen fortskrider långsamt: skolväsendets övergång till det nya enhetsskolsystemet har medfört en anhopning av nya läroböcker, som fyllt förläggarens tryckeri.

Manuskriptet till den nya ordboken "Nykysuomen perus-sanakirja" kom före slutet av året till bokstaven k. För bedömning av sakkunniga publicerades ett duplicerat provhäfte, som innehåller bokstäverna A—C (237 maskinskrivna sidor).

Institutionens informationsblad "Kielikello" utkom i 12 700 exemplar. Dessutom utdelades till pressen språkspalten "Kiellemme käytäntö" i tidskriften "Virittäjä".

I början av året träffades med yrkesutbildningsstyrelsen överenskommelse om granskning av de läroböcker i finska som passerar genom den, likaså med Finlands Standardiseringsförbund om genomläsning av dess standarder före publiceringen.

Under året besvarades 9 775 förfrågningar om språkbruk. Föreläsningar och föredrag hölls på samma sätt som förut.

Den 21 och 22 april anordnades i Helsingfors ett möte för de nordiska språknämndernas sekreterare.

"Reverse Dictionary of Modern Standard Finnish, compiled by Tuomo Tuomi" (545 s.), som innehåller de osammansatta uppslagsorden i Nykysuomen sanakirja, utkom.

Det islandske sprognævns virksomhed i 1972

Det islandske sprognævns arbejde har i det forløbne år ligesom tidligere først og fremmest været af rådgivende art. Den stadige tilvækst af sproglige nydannelser, ikke mindst i teknisk sprog i videste forstand, skaber nødvendigvis en mængde problemer både for fagfolk og menigmand. Dette medfører at nævnet til stadighed får forelagt et betydeligt antal spørgsmål vedrørende faglig terminologi, som det efter evne har søgt at besvare. Det samme gælder en række spørgsmål om sprog-rigtighed.

Nævnets virksomhed har dog, ligesom tidligere, været begrænset af mangel på arbejdskraft, hvad der har umuliggjort nogen større indsats i arbejdet med at registrere terminologiske nydannelser. På flere fagområder foregår der dog en vis registrering, hvortil nævnet har ydet nogen rådgivende bistand. En virkelig organisation af registreringsarbejdet og en koordination af de bestræbelser der udfoldes i så henseende hører derfor stadig til de uopfyldte ønskemål for det islandske sprognævns virksomhed.

Norsk språkråd 1972

Norsk språknemnd ble oppløst 31. januar 1972, og Norsk språkråd konstituert 1. februar (jf. Språk i Norden 1972). Språkrådet har 42 medlemmer fordelt på to like store seksjoner, en for bokmål og en for nynorsk. Arbeidet i Språkrådet er lagt opp omtrent som det var i Språknemnda, men arbeidsområdet er betydelig utvidet.

Språklig gransking av lærebøker er fortsatt det arbeidet som legger beslag på størstedelen av sekretærenes tid. I 1972 kom det inn 243 lærebøker til språklig kontroll, 151 på bokmål, 69 på nynorsk, og 23 med både bokmåls- og nynorsktekst. De fleste lærebøkene er blitt gjennomgått av konsulenter, men en del, fortrinnsvis mindre bøker, er blitt gransket i sekretariatet.

På samme måte som når det gjaldt Språknemnda, skal også Språkrådet gi råd og rettleiing til allmennheten. De fleste spørsmålene er kommet over telefon, men vi har også fått mange skriftlige henvendelser, både fra inn- og utland. I noen tilfeller har det vært nødvendig med grundige undersøkelser før vi har kunnet svare.

Vi har også gjennomgått skriv og brosjyrer fra offentlige institusjoner, og nynorsksekretæren er flere ganger blitt bedt om å oversette lengre tekster fra bokmål til nynorsk. Det Norske Bibelselskap arbeider med en ny oversettelse av Bibelen, og på oppfordring fra Bibelselskapet har Språkrådet gransket språket i en del av tekstene. Fagnemnda i rådet har uttalt seg om et utkast til ny liturgi for høymesse og barnedåp.

Behovet for ensartet fagterminologi blir stadig større. Grammatikkomiteen, som har vært i virksomhet siden 1969, har nå kommet med et framlegg til en mer ensartet grammatisk

terminologi. I november 1972 ble det satt ned en komite som skal ta for seg edb-terminologien. Språkrådet har dessuten tatt initiativet til en komite som skal arbeide med markedsførings-termer.

Norsk språkråd er representert både i Norges Standardiseringsforbund og i Rådet for teknisk terminologi. Rådet for teknisk terminologi har gått inn for en fastere tilknytning til Norsk språkråd.

Norges Idrettsforbund har henvendt seg til Språkrådet for å få i stand et samarbeid om idrettsterminologi.

Norsk språkråd har hatt mye arbeid med rettskrivnings-spørsmål. En rekke organisasjoner og enkeltpersoner har bedt om visse revisjoner i rettskrivningen; anmodningene har gjeldt begge målformer. — Språkrådet har vendt seg til myndighetene om liberalisering av rettskrivningsreglene for bokmåls-elever når det gjelder hunkjønnsformer, flertall av intetkjønns-ord og fortidsformer av svake verb.

Norsk Rikskringkastings juridiske avdeling har bedt Språkrådet vurdere et forslag til nye retningslinjer for språkbruk i NRK. — Kirke- og undervisningsdepartementet har bedt Norsk språkråd uttale seg om et eventuelt statlig utvalg til å vurdere juridiske, språklige, administrative og økonomiske spørsmål i samband med normering av stedsnavn, gardsnavn og bruksnavn.

I overensstemmelse med § 1 f i lov om Norsk språkråd, som sier at rådet skal sørge for at rådets arbeid blir gjort kjent, er det bestemt at Språkrådet skal gi ut et meldingsblad. Bladet vil få navnet "Språknytt", og vi tar sikte på å få utgitt første nummer i løpet av våren 1973. Det er meningen at bladet skal inneholde forskjellige artikler om Språkrådets virksomhet og om språk generelt. Med "Språknytt" vil vi forsøke å nå fram til alle som er interessert i norsk språk.

Nämnden för svensk språkvård 1972

Nämnden för svensk språkvård och dess institut har under 1972 fortsatt sin verksamhet på samma sätt som tidigare (jfr *Språk i Norden* 1972, s. 16).

Den *rådgivande* verksamheten har varit en huvuduppgift. Under 1972 besvarades av institutet ca 7 000 språkfrågor, ungefär hälften skriftligt och hälften muntligt (i regel i telefon).

Institutets tjänstemän har undervisat vid sammanlagt omkring 55 kurser för olika kategorier statstjänstemän, anställda vid Sveriges Radio, olika grupper av sekreterare m.m. De har dessutom talat om språkfrågor i radio omkring 100 gånger under året.

Nämndens tidskrift *Språkvård* har som tidigare utgivits med fyra nummer, och antalet prenumeranter uppgick till ca 2 000.

I nämndens skriftserie har två nya skrifter utgivits, *Språk i Norden* 1971 (nr 46) och *Erik Lönnnerholm, Språket i Jönköping* (nr 47). En ny tryckning har gjorts av *Skrivregler* (nr 4), vars totala upplaga därmed uppgår till ca 300 000 exemplar.

Arbetet på en *svensk uttalsordbok* och en *norsk-svensk ordbok* pågår.

Den av Svenska Akademien och Nämnden för Svensk språkvård gemensamt utarbetade *skolordlistan* färdigställdes i manuskript under 1972 och publicerades i augusti 1973.

Nämnden för svensk språkvård, som till skillnad från de närmast jämförbara systerorganisationerna i Danmark och Norge icke är en statlig institution, har länge kämpat med ekonomiska svårigheter. Det har inte funnits möjligheter att anställa tillräckligt stor personal för att nämndens allt mera om-

fattande arbetsuppgifter skulle kunna skötas tillfredsställande. I slutet av 1972 hänvände nämnden sig därför till utbildningsministern och begärde att nämnden skulle få ökade statliga anslag eller bli förstatligad. Denna hänvändelse ledde till att utbildningsministern i februari 1973 tillsatte en utredning med uppgift att framlägga förslag om nämndens framtida ställning och organisation. Utredningsmännen (expeditionschefen Jan Stiernstedt, utbildningsdepartementet, ordförande, samt professorerna Carl Ivar Ståhle och Bertil Molde) framlade i augusti 1973 sitt förslag. Enligt detta förslag skall nämnden behålla samma fria ställning som tidigare, men staten skall betala lönerna till fyra vetenskapligt skolade tjänstemän. En av dessa skall enligt förslaget ha som huvuduppgift att ägna sig åt nordiskt språkvårdsarbete, särskilt samarbetet med de andra nordiska språknämnderna. Utredningen har också föreslagit att nämndens namn skall ändras till *Svensk språknämnd*. Definitivt beslut om utredningens förslag och nämndens framtid kommer att fattas av riksdagen våren 1974.

Nordisk språksamarbeid 1972—73

Av Arnulv Sudmann

Dei nordiske språknemndene, i første rekkje den danske, norske og svenske, har som vanleg utveksla møtereferat og meldingar om rådgjevingsarbeidet. I mange høve har nemndene rådført seg med kvarandre før dei har svara på spørsmål.

Sekretærene i språknemndene møttest i Helsingfors 21.—22. april 1972 og drøfta fellesnordiske tiltak og saklista for det 19. nordiske språknemndmøtet.

Komiteen for utvida nordisk språksamarbeid har bl.a. drøfta spørsmålet om samarbeid med det nordiske kultursekretariatet (jamfør Språk i Norden 1972, s. 20 f.). Komiteen hadde eit møte i København 29. april 1972.

Det 19. nordiske språknemndmøtet

vart halde i Bergen 6.—8. oktober 1972.

Frå *Danmark* møtte Jørgen Gersing, Arne Hamburger, Poul Lindegård Hjorth, Lennart Holten, Jørgen O. Jørgensen, Alan Karker, frå *Finland* Terho Itkonen, Matti Sadeniemi, Eva Stenius, Carl-Eric Thors, frå *Island* Bjarni Vilhjálmsson, frå *Noreg* Trygve Bull, Gorgus Coward, Reidar Djupedal, Eyvind Fjeld Halvorsen, Kolbjørn Heggstad, Alf Hellevik, Alfred Jakobsen, Leif Mæhle, Egil Pettersen, Magne Rommetveit, Arnulv Sudmann, Arnold Thoresen, Finn-Erik Vinje, frå *Sverige* Gösta Bergman, Karl-Hampus Dahlstedt, Rolf Hillman, Sven B. F. Jansson, Valter Jansson, Ture Johannisson, Bertil Molde, Carl Ivar Stähle.

På saklista stod bl.a. desse emna:

1. Fellesnordiske språkprosjekt

Bertil Molde gav ei orientering om fellesprosjekt som språk-

nemndene har i arbeid: nyordsundersøkinga, lista over familienamn, nordisk politisk ordbok. Han gjorde framlegg om å lage ei ny, ajourført liste over namn på statar og innbyggjarnamn, sidan den som er trykt i Nordiske språkspørsmål 1959—60, er forelda på mange punkt. Det vart vedteke å arbeide ut ei slik liste og få med dei islandske og færøyske namneformene, som ikkje var med i lista frå 1959—60.

Lindegård Hjorth gjorde greie for arbeidet med den samnordiske og særspåklege ordboka. Han ottast at det ville bli eit både tidkrevjande og kostbart prosjekt, og ein måtte stille spørsmålet om det ikkje ville vere meir nyttig å investere i tospråklege ordbøker. Han gjorde derfor framlegg om å leggje ned prosjektet, og dette vart vedteke.

Sidan Molde hadde fungert som hovudredaktør for dei tre første årgangane av Språk i Norden, bad han om å bli friteken for vervet, og det vart vedteke at Hamburger skulle overta som hovudredaktør.

2. Samarbeidet med det nordiske kultursekretariatet

Lindegård Hjorth gjorde greie for eit møte som representantar for Dansk Sprognævn hadde hatt med seksjonssjef Ivar Eske-land i Sekretariatet for nordisk kulturelt samarbeid. På dette møtet hadde ein bl.a. drøfta spørsmålet om økonomisk stønad frå Kultursekretariatet til nordiske samarbeidsprosjekt på det språklege området. Representantane for Dansk Sprognævn hadde fått inntrykk av at det var von om å få slik stønad. Språknemndmøtet vedtok at ein snarast skulle ta opp spørsmålet om kva for konkrete tiltak ein skulle søkje om stønad til.

3. Orientering om planane for ei omorganisering av dei finlandske språknemndene

Sadeniemi og Thors gjorde greie for desse planane, som dersom dei vart gjennomførte, ville gje dei finlandske språknemndene monaleg betre arbeidsvilkår.

4. Orientering om overgangen Norsk språknemnd — Norsk språkråd

Coward gjorde greie for bakgrunnen for at Norsk språk-

nemnd vart avløyst av Norsk språkråd, og for dei viktigaste skilnadene mellom dei to institusjonane. Foredraget er trykt på annan stad i dette skriftet.

5. Språknemndene og lovspråket/administrasjonspråket

Karker, Molde og Hellevik innleidde, og det vart ein omfattande diskusjon om emnet. Både i innleiingane og i ordskiftet vart det peika på kor viktig det er med god kommunikasjon mellom styremaktene og ålmenta, men ein kom også inn på vanskaner med å fornye og forenkle ein innarbeidd og tradisjonell språkbruk.

Møtet vedtok denne resolusjonen:

Vid universitet och fackhögskolor bör, där så är möjligt, de studerande beredas tillfälle att få teoretisk och framför allt praktisk undervisning i modersmålet. Denna undervisning bör ta sikte dels på allmänna kommunikations- och informationsbehov, dels på speciella problem inom de studerandes fackområden.

Det vart også vedteke å undersøkje om det kunne la seg gjere å arrangere ein konferanse mellom språkmenn og representantar for styremaktene for å drøfte korleis ei slik undervisning skulle organiserast og passast inn i studieplanane. Den svenske nemnda fekk i oppdrag å planleggje og førebu ein slik konferanse.

6. Orientering om forskningskonferansen i Göteborg i september 1972

Finn-Erik Vinje gjorde greie for denne konferansen, der det møtte representantar for nordisk språkforskning ved universiteta og andre institusjonar i Norden. Formålet med konferansen var å få oversikt over forskningsarbeid som er i gang, å samordne ulike forskningsprosjekt og å planleggje arbeidet vidare framover.

7. Teiknsetjingsspørsmål

Finn-Erik Vinje tok opp ein del spørsmål i samband med ulike reglar for teiknsetjing i dei nordiske landa, bl.a. den ulike forma hermeteikna har i dansk, norsk og svensk typo-

grafi, og reglane for rekkjefølgja av hermeteikn og andre teikn. Vinje gjorde framlegg om at ein komite skulle ta opp desse spørsmåla med sikte på å få bort unødvendige skilnader.

Liknande spørsmål har vore drøfta på nordiske språknemndmøte før, men ein har vike tilbake for dei praktiske vanskane med å endre på fast innarbeidde tradisjonar. Møtet vedtok at ein iallfall førebels ikkje skulle ta opp spørsmåla på nordisk basis, men at kvar nemnd skulle halde dei andre nemndene orienterte om tiltak på området.

Vidare orienterte *Alfred Jakobsen* om nyare norsk litteratur av interesse for språknemndene, og *Kolbjørn Heggstad* om Prosjekt for datamaskinell språkbehandling ved Universitetet i Bergen og om samarbeidet med Norsk språknemnd og Norsk språkråd.

Møtet drøfta også innhaldet i *Språk i Norden 1973*.

Det vart vedteke å halde det 20. nordiske språknemndmøtet i Sverige i oktober 1973 og neste sekretærmøte i Noreg våren 1973.

Fra Norsk språknemnd til Norsk språkråd

Redegjørelse på møte av de nordiske språknemnder i Bergen
6.—8. oktober 1972

Av Gorgus Coward

Norsk språkråd har sitt utgangspunkt i en komité, som ble oppnevnt ved kongelig resolusjon av 31. januar 1964, og gjerne kalles Vogtkomiteen etter formannen, daværende rektor ved Universitetet i Oslo, professor Hans Vogt. Dens mandat var

“Å ta opp til drøfting heile språksituasjonen i landet og gjera framlegg om tiltak som komiteen meiner kan tene til å ta vare på og utvikle vår norske språkarv.

Særskilt skal komiteen vurdere:

Om og i tilfelle korleis Norsk språknemnd, eventuelt utbygd til eit norsk språkakademi, kan få tilslutning frå alle som er interessert i å verne og auke rikdommen i norsk språk,

om Norsk språknemnd eller eit Norsk språkakademi og dei oppgaver dette organet skal ha, bør lovfestast,

om det bør gjevast nye lovreglar for administrasjon, skole og kringkasting på det språklege området,

og i tilfelle koma med framlegg til ny lov eller til nye lovreglar i lover som nå gjeld.”

Bakgrunnen for oppnevnelsen av Vogtkomiteen var dels visse stridigheter om språkspørsmål som blant annet hadde ført til rettssaker om avstemningsmåte i folkeskolen når det gjaldt valg av målform, om språkbruk i Norsk Rikskringkasting, og om stedsnavn, dels mer generelt frykten for det press som små språksamfunn blir utsatt for av ord og uttrykk fra de store språk, hos oss i første rekke det angloamerikanske, og dels utvilsomt også det forhold at Norsk språknemnd ikke hadde fått oppslutning av alle avskygninger innenfor norsk språk-

debatt. Riksmålsbevegelsen, som ikke hadde godtatt rettskrivningen av 1938, og enda mindre forsøkene på å gjennomføre de radikale former av denne, hadde fra Norsk språknemnd ble opprettet i 1952, ikke villet delta i dens arbeid. Den godtok ikke formålsparagrafen i vedtektene om at språknemnda i sitt arbeid skulle "fremja tilnærming mellom dei to skriftmåla på norsk folkemåls grunn". Bevegelsen hadde videre ført en skarp kamp mot det Framlegg til læreboknormal som Norsk språknemnd hadde gjort ferdig i 1957, og motsatte seg også den læreboknormal som kom i 1959. Jeg skal ikke her komme nærmere inn på hele den situasjon, som antagelig vil være vel kjent.

Efter en analyse av den norske språksituasjon tok *Vogtkomiteen* for seg forskjellige sider av de norske språkproblemer: ordbokssituasjonen, målbruk i statstjenesten, språket i skolene, språkbruken i Norsk Rikskringkasting, stedsnavnsproblemet, navn på målformene, for så å diskutere det som mandatet særlig hadde pålagt komiteen, spørsmålet om *råd* eller *akademi* for norsk språk. Vogtkomiteen konkluderer med å foreslå opprettet et "råd for språkvern og språkdyrking" (og bruker betegnelsen Språkvernrådet), den gir forslag om lov for dette rådet, vedtekter for det, hvor blant annet sammensetningen av rådet blir angitt, og den oppdeling i seksjoner og med en egen fagnemnd i rådet som vi senere har fått. Komitéinnstillingen som forelå i mars 1966, ble sendt til uttalelse hos en rekke institusjoner og organisasjoner (selvsagt blant annet i Norsk språknemnd) og ble behandlet i departementet og i Stortinget, inntil loven ble vedtatt av Stortinget 18. juni 1971.

Under behandlingen hadde Vogtkomiteens forslag fått atskillige forandringer, både når det gjaldt navn på rådet og formuleringen av loven og vedtektene, især når det gjaldt rådets sammensetning. Endringene er kanskje mer av formell enn reell natur (bortsett fra bestemmelsene om sammensetningen av rådet), selv om det muligens kan vise seg at de reelle virkninger kan være andre enn man har tenkt seg. Jeg vil her ikke gå i detalj og ikke komme inn på de forskjellige uttalelser og hele debatten omkring Vogtkomiteens forslag.

Stort sett fikk innstillingen en god mottagelse (som også komiteen i seg selv hadde fått — den ble f.eks. i starten ofte omtalt som “språkfredkomiteen”) og førte, tror jeg nok en kan si, til en fredeligere atmosfære i språkdebatten. Men “språkfred” kan en vel neppe vente seg.

Før jeg helt forlater Vogtkomiteen, kan det kanskje være riktig å nevne hva denne komité, eller i hvert fall ganske mange av dens medlemmer, seg imellom hadde tenkt seg med det nye språk(vern)råd. Vogtkomiteen var selv sammensatt av mennesker med ulike språksyn, de representerte — uten selv å være språkforskere eller fagfolk i denne sammenheng — mange avskyninger innenfor norsk språk. Komiteen ble etter hvert et forum for en fri og åpen meningsutveksling, hvor jeg fikk inntrykk av at forståelsen for “motpartens” meninger var stadig økende. Med Språkrådet tenkte komiteen seg en videreføring av dette, samtidig som det selvfølgelig måtte få helt konkrete arbeidsoppgaver — i likhet med dem Norsk språknemnd hadde.

Sammenligner vi mer konkret de to organer, ser vi:

1. Det ble gitt en *lov* om Norsk språkråd.
2. I denne lov fastsettes i § 1 a et langt mer vidtgående arbeidsfelt — kanskje er det riktigere å si *oppgavefelt* — enn det Norsk språknemnd hadde, idet det heter:

“Norsk språkråd skal

- a) verne om den kulturarv som norsk skriftspråk og talespråk representerer, fremme tiltak som kan øke kunnskapen om norsk språk, dets historie og egenart, fremme toleranse og gjensidig respekt i forholdet mellom alle som bruker norsk språk i dets forskjellige varianter, og verne om den enkelte borgers rettigheter når det gjelder bruken av språket.”

De oppgaver som her blir nevnt, er av *språkpolitisk*, kanskje kunne det også kalles av *språkmoralsk* natur. Det er en tyngende forpliktelse Norsk språkråd har i å virkeliggjøre de påbud som dette punkt innebærer. Det ligger i sakens natur at oppgavene har fått en bred og generell utforming; desto viktigere blir det da å sørge for at påbudene ikke blir stående som smukke ord, men kan virkeliggjøres både i konkrete ved-

tak og i den ånd som burde prege rådets forhandlinger og beslutninger. Noe tilsvarende påbud hadde vedtektene for Norsk språknemnd ikke, men jeg tviler ikke på at medlemmene ofte kan ha hatt slike ideer i tankene under nemndas drøftelser.

For Språknemnda ble det i vedtektene innledningsvis bare fastslått: "Norsk språknemnd er eit rådgjevande organ." I lov om Norsk språkråd heter det i § 1 at rådet videre skal

"b) følge utviklingen av norsk skriftspråk og talespråk og på dette grunnlag fremme samarbeid i dyrkingen og normeringen av våre to målformer og støtte opp om utviklingstendenser som på lengre sikt fører målformene nærmere sammen."

Dette synes å være den bestemmelse som skapte størst problemer når det gjaldt å finne en formulering som kunne vinne almindelig tilslutning. Her er vi på det felt hvor vedtektene for Norsk språknemnd hadde den omstridte utforming: "På grunnlag av vitenskapelig granskning skal ho gje styremaktene og ålmenta råd og rettleiing i språkspørsmål og i dette arbeidet fremja tilnærming mellom dei to skriftmåla på norsk folkemåls grunn."

Vi legger merke til at "på norsk folkemåls grunn" er blitt borte og i stedet for det kategoriske "fremja tilnærming mellom dei to skriftmåla" kommer nå "fremme samarbeid i dyrkingen og normeringen av våre to målformer og støtte opp om utviklingstendenser som på lengre sikt fører målformene nærmere sammen".

De videre punkter i lovens § 1 gir stort sett de samme oppgaver som Norsk språknemnd har hatt, men peker også ut over disse. Det heter at Norsk språkråd skal

- "c) gi myndighetene råd i språkspørsmål, særlig når det gjelder språkbruken i skolen, i Norsk Rikskringkasting og i statstjenesten, uttale seg om prinsipper for normering av skriftspråket og av stedsnavn, og komme med forslag om lovgivning i språkspørsmål,
- d) gi råd og veiledning til allmennheten,

- e) fremme og delta i nordisk samarbeid om måldyrking,
- f) sørge for at resultatene av rådets arbeid blir kjent."

I den innledning Norsk språkråds første formann, Johs. Aanderaa, hadde på rådets første ordinære møte i april 1972, la han med grunn vekt på den utvidelse av arbeidsområdet som Norsk språkråd har fått sammenlignet med Norsk språknemnd, i og med at den — som vi har sett — får til behandling juridiske og administrative problemer i forbindelse med vår språksituasjon. Dette betyr mer enn den — etter hans mening — forsiktige endring av grunnlaget for normeringsarbeidet. Han fremhevet også at derved har Språkrådet en videre oppgave enn språknemnder og akademier har i andre land, den er et permanent allment språkpolitisk organ.

Selv om de oppgaver som peker ut over Språknemndas, i seg selv er de vesentligste, kommer naturlig nok i det daglige arbeid de oppgaver rådet overtar og fører videre, til å veie tungt. Her er den rådgivende oppgave sentral, blant annet det omfattende arbeid med språklig godkjenning av lærebøker. Til de oppgaver som det er en glede å føre videre, er deltagelsen i det nordiske samarbeid om språkdyrking.

Språkrådets *vedtekter* gir regler for rådets sammensetning og hvorledes det skal fungere. Rådet er større enn språknemnda var, 42 medlemmer (mot 30 i nemnda). De fordeles på bokmål og nynorsk i to like store seksjoner. De deltagende institusjoner og organisasjoner *oppnevner* sine representanter (i Språknemnda *innstilte* de, mens Kirke- og undervisningsdepartementet oppnevnte dem). De språkpolitiske organisasjoner har fått sterkere representasjon, idet Riksmålsforbundet og Det Norske Akademi for Sprog og Litteratur hver har to representanter i bokmålsseksjonen, tilsvarende har Noregs Mållag to i nynorskseksjonen og Det Norske Samlaget og Norsk Måldyrkingslag en hver, mens Landslaget for språklig samling har en representant i hver seksjon. Den Norske Forleggerforening og Norsk Skuespillerforbund er nye deltagere i språkarbeidet. Stortinget oppnevner fire representanter i hver seksjon. Som Norsk språknemnd har Språkrådet representanter for skoler og høyskoler, for forfatterforeningen, presseforbundet, og

kringkastingen. Det er personlige varamenn for samtlige medlemmer.

Administrasjonsformen er blitt en annen. Rådet velger blant sine medlemmer en fagnemnd på 8 medlemmer, 4 fra hver seksjon. Hver seksjon i rådet velger formann for ett år om gangen. Seksjonsformennene skifter om å være formann og varaformann i rådet, også for ett år om gangen. Også seksjonene i fagnemnda velger sine formenn, og formannen i fagnemnda som helhet er formannen fra den seksjon hvis målform *ikke* har rådsformannen. Styret i Språkrådet består av disse fire formenn + et seksjonsvalgt medlem fra hver rådsseksjon.

Fagnemnda blir i vedtektene forklart som "et faglig og konsultativt organ innen Norsk språkråd". Det skal "etter oppdrag av rådet" utrede spørsmål av rent språklig karakter og stå til konsultativ tjeneste for myndigheter og allmennhet. Vedtektene gir eksempler på hva fagnemnda konkret skal gjøre: rettleie om språkbruk i lærebøker, fremme enhet i terminologi innenfor, og "så langt det er naturlig", mellom språkgruppene, følge utviklingen i skrift- og talespråk og — viktig i vår sammenheng her — "vareta rådets kontakt og samarbeid med liknende institusjoner i andre nordiske land".

Vedtektene kommer nokså utførlig inn på hvorledes saker kan avgjøres enten i *plenum*, eller i en *seksjon*, og i saker av rent språklig karakter i noen tilfeller også av *fagnemnda*. Man har her kunnet bygge på erfaringer fra praksis i Norsk språknemnd. Det kan iblant bli tale om et skjønn når det f.eks. heter at "saker som berører den ene språkform, men ikke i betydelig grad den andre, skal avgjøres i den seksjon som saken berører". Jeg tror imidlertid ikke man skal overdimensjonere de vanskeligheter som kan oppstå i denne forbindelse. La meg bare til slutt nevne ytterligere en bestemmelse som er å finne i rådets vedtekter: "Alle avgjørelser ved plenumsbehandling i rådet krever flertall innenfor hver av seksjonene." Den klare betoning av seksjonene er nytt i vedtektene, men — såvidt jeg har kunnet forstå — en videreføring av praksis i Norsk språknemnd.

Organisasjonformen for Norsk språknemnd var utvilsomt

enkler. Der hadde en et arbeidsutvalg som formann og varaformann inngikk i, til å lede det faglige arbeid, og som også fungerte som styre. Jeg tror imidlertid ikke at det er noen fare for kompetansestrid mellom fagnemnd og styre.

Da Norsk språknemnd avsluttet sin tyveårs virksomhet den 31. januar 1972, gav Alf Hellevik et "attersyn på arbeidet i Norsk språknemnd". Han pekte på det uheldige i at Språknemnda som en av sine første oppgaver måtte gi seg i kast med vanskelige rettskrivningsspørsmål. Og han kunne fortsette: "Språkrådet står her i ein situasjon som dessverre er nokså lik den Språknemnda stod i da den tok opp arbeidet." Allerede Vogtkomiteen hadde pekt på at det kommende råd måtte ta opp rettskrivningsproblemet og hadde i den forbindelse uttalt: "— prinsipielt er det uheldig at former som både har tradisjon i skriftspråket og er levende i litteratur og tale, utelukkes fra den offisielle rettskrivning." En enstemmig stortingskomité sluttet seg til dette synet og uttalte: "Etter komiteens mening bør en i framtida vise en liberal holdning til de mange ord og former som både har tradisjon i skriftspråket og er levende i litteratur og tale, men som i dag er utelukket fra gjeldende rettskrivning." Hermed er en stor og tidkrevende oppgave pålagt rådet. Jeg vil nøye meg med dette glimt av de fremtidige oppgaver for Norsk språkråd; mitt oppdrag i dag var jo bare å trekke linjen frem til rådet.

Hellevik så tilbake på de tyve år i Norsk språknemnd og kunne si at det helst har gått bra. "Eg vonar," fortsatte han, "Norsk språkråd etter tjue år kan sjå tilbake på eit like godt samarbeid." Jeg vil som Hellevik *håpe* at rådet kan finne frem til gode samarbeidsformer, til gagn for norsk språk og til gagn for nordisk.

Våre nordiske grannespråk i norsk skole

Av Marius Sandvei

De store rikspolitiske fellessaker ser det ut til at vi her i Norden ikke har så lett for å samle oss om. Nordisk forsvarsforbund lot seg ikke realisere, Nordøk heller ikke.

Og i forholdet til EF har landene stort sett valgt hver sin linje.

Er grunnen kanskje den at vi selv uten slike store forpliktende linjer har et så mangfoldig samarbeid i politikk, økonomi, idrett, underholdning og alminnelige kulturspørsmål at vi finner fastere avtaler innsnevrende og unødvendige?

For at vi skal drive et utstrakt nordisk samarbeid så å si på alle felter der det er mulig, ser det da ut til å være full enighet om både i politiske kretser, blant kulturarbeidere og i brede lag av folket.

Danmark, Norge og Sverige har også et så naturlig språklig grunnlag som tenkes kan. Vanskeligere er det for Finland og Island, selv om de gjennom henholdsvis svensk og dansk har en viss mulighet for kommunikasjon med de andre nordiske land.

Det kan neppe være tvil om at den instans som kan og må legge grunnvollen for en skikkelig språkforståelse de nordiske land imellom, er skolen.

Hva gjør så norsk skole for å fylle et så selvsagt og viktig mål?

Alt fra 5. klasse i *grunnskolen* skal det leses en del dansk og svensk i original, men uten noe annet fast pensumkrav enn at elevene skal kunne de nordiske fedrelandssangene.

I *ungdomsskolens* 8. og 9. klasse skal elevene lese 10 sider dansk og 10 sider svensk litteratur på originalspråket, og dessuten repetere de nordiske nasjonalsangene.

Realskolen, for så vidt den ennå eksisterer, krever lest 15 sider dansk og 15 sider svensk litteratur fra nyere tid.

Gymnaset har lesing av dansk og svensk litteratur som egen faggrein. Målet for opplæringen er formulert slik: "Dei (dvs. elevane) skal ha gått gjennom og kunne lese opp og gjere greie for eit utval av litteratur i begge målformer (dvs. bokmål og nynorsk) og på svensk og dansk." (Parentesopplysningene og kursiveringene er gjort av forfatteren.)

Og pensumkravet lyder: "Det blir lagt opp om lag 20 sider dansk og om lag 20 sider svensk litteratur frå tida etter 1800."

Under kravene for språkhistorien i gymnaset heter det: "En enkel orientering om dansk og svensk språkutvikling bør gå sammen med undervisningen i språkhistorie."

Det bør her nevnes at Vadsø gymnas har en forsøkslinje med undervisning i finsk.

For *lærerskolen* er kravene til lesning av grannespråkene lite fikserte.

Den 4-årige lærerskolen har omtrent samme mål som gymnaset. I de 2-årige linjer skal det leses noe dansk og svensk. Men når det ikke er formulert bestemte krav, blir det i realiteten svært lite av det, opplyser lærerskolen selv. Det blir stort sett overlatt til den enkelte lærers eller elevs eget initiativ. En annen sak er at lærerskolen ofte har et ganske godt utvalg av nordiske, særlig svenske tidsskrifter, som blir ganske flittig lest.

Heller ikke den 3-årige forsøkslinjen ved Oslo lærerskole med norsk som spesialfag har fikserte krav til opplæringen i svensk og dansk.

Det eneste som sies i planene, er: "Leseøvingar og innføring i dansk og svensk, med utgangspunkt i litteraturutvalet for 9-årig skole." Og under avsnittet språkhistorie er nevnt: "— — — hovuddrag i nordisk språkhistorie."

Til gjengjeld er det under "Framlegg til litteraturpensum" en imponerende litteraturliste, som her gjengis i sin helhet:

Dansk litteratur:

N. F. S. Grundtvig: Utval av dikt og salmar.

Søren Kierkegaard: Eit utval frå f.eks. "Øjeblikket".

H. C. Andersen: Eit utval av eventyr.

Fyldig utval eller heile verk av 3 av desse forfattarane:
Johs. V. Jensen, Martin Andersen-Nexø, Karen Blixen, Kaj Munk, Martin A. Hansen, H. C. Branner, Klaus Rifbjerg, Tove Ditlevsen, Nis Petersen, Morten Nielsen eller andre.

Svensk litteratur:

August Strindberg: Eit drama.

Fyldig utval eller eit heilt verk av 3 av desse forfattarane:
Carl Michael Bellman, Gustaf Fröding, Selma Lagerlöf, Pär Lagerkvist, Karin Boye, Eyvind Johnson, Vilhelm Moberg, Hjalmar Gullberg eller andre.

Finsk litteratur:

Eit utval av lyrikk f.eks. frå "Kalevala", Runeberg, Edith Södergran, Elmer Diktonius og Jarl Hemmer, og ein roman av f.eks. Väinö Linna eller Aleksis Kivi.

Islandsk litteratur:

Ein roman av Halldór Kiljan Laxness. Eit utval av nyare islandsk lyrikk (på islandsk).

Blir de intensjoner som ligger til grunn for et så fyldig nordisk litteraturutvalg, fylt, er det all grunn til å være fornøyd med den siden. Spørsmålet blir da bare hvilken undervisning lærerstudentene får i hvordan de skal hjelpe sine disipler i barne- og ungdomsskolen til å forstå, og bli interesserte i nabolandenes språk, litteratur og kultur.

I begynnelsen av 1960-årene begynte foreningen Norden med støtte av Kirkedepartementet og Norsk Lektorlag å holde

sommerkurs i nysislandsk språk for lærere i den høgre skolen.

Det førte igjen til at gymnaslærere i morsmål kunne bytte ut gammelnorsk med nysislandsk — helt eller delvis. Atskillige morsmålslærere har gjort det, til glede både for seg selv og sine elever.

I noen år nå har foreningen Norden ikke fått noen økonomisk hjelp til å drive disse kursene og har derfor måttet innstille dem. Men i sommer kommer et nytt kurs, denne gang med støtte fra Statens lærerkurser.

Ved Universitetet i Oslo får studentene i faget *nordisk* undervisning i dansk, svensk, islandsk og færøysk språk og litteratur. Dette gjelder delvis for universitetene i Bergen og Trondheim også.

I ca. 20 år har Oslo universitet også hatt fast lektorat i finsk.

Ved hver avsluttende eksamen i norsk blir alltid noen eksaminert i sitt pensum fra dansk og svensk.

Det skulle gi en god garanti for at morsmålslærerne i gymnas og ungdomsskoler har det nødvendige grunnlag til å gi sine elever der en første innføring i dansk og svensk.

Universitetene i Norden har dessuten gående årlige utvekslingskurser for grupper på 20—30 morsmålsstudenter fra de andre nordiske land. Disse kursene er meget ettertraktet av studentene og betyr selvsagt både verdifull fordypelse i faget og utvidet kjennskap til de andre nordiske lands kulturliv i det hele.

Dessverre er det neppe tvil om at det faglige grunnlag lærerskolene gir sine studenter på dette punkt, er langt svakere. Og dog skal de også når de kommer ut i grunnskolen eller ungdomsskolen, presentere for sine elever iallfall en smakebit av dansk og svensk språk og litteratur.

Hvor effektiv er så nabospråksundervisningen i våre skoler?

Det er neppe grunn til å rope hurra verken for kvantiteten eller kvaliteten av den.

Formuleringene i leseplanene når det gjelder pensumkrav og mål, synes rimelige og noenlunde konkrete.

Derimot er det ikke sagt noe bestemt om eventuell kontroll ved eksamen. Det fører i praksis til at det bare rent unntaksvis blir spurt etter dansk og svensk til eksamen. At dette forhold

virker tilbake på arbeidet med nabolandenes språk og litteratur i året, er utvilsomt.

Etter en tid uten oppfrisking av universitetskunnskapene føler de fleste lærere seg heller ikke så sterke på dette området. Alle de sider morsmålsopplæringen i norsk skole ellers omfatter, fører til et press både i stoff og tid.

De faktorer som her er nevnt, vil til sammen lett bidra til at nabospråksundervisningen blir skjøvet i bakgrunnen, for ikke å si forsømt.

Det blir utvilsomt gjort mye og verdifullt arbeid av lærere rundt om i våre skoler for å vekke interesse for og spre kjennskap til våre nærmeste naboers språk og kultur. Men likså sikkert er det at vel så mange lurer seg unna denne selvklares plikt — av generthet, av tidsnød, eller rett og slett av make-lighet.

Det er desto sørgeligere fordi vår tid trenger stadig større kunnskaper på dette felt, siden reiseliv, samvær og samarbeid i Norden for hvert år omfatter flere og flere mennesker og flere og flere sider av samfunnslivet.

Tross slektskap, likhet og fellesskap mellom de skandinaviske folk er ulikhetene likevel såpass store at de fleste trenger både et puff og en viss hjelp for å bli nordisk bevisste.

Det mangler ikke muligheter til hjelp.

La meg bare nevne noen:

Vi har all slags elevutveksling, leirskoler, lærerutveksling, reiselærere, skoleungdomsmøter, vi har radio- og fjernsyns-sendinger spesielt beregnet på skolene og deres nabospråks-undervisning, — videre velegnede lesehefter og tekster, lyd-bånd, grammofonplater. Her kan foreningen Norden yte verdi-full hjelp med opplysninger og materiell.

I våre dager gjelder det jo først og fremst å venne øret til å oppfatte både det som ligner, og det som er ulikt våre nor-diske grannespråk imellom — ikke for at våre elever skal lære å snakke dansk eller svensk, men for at de desto lettere kan forstå.

Den første innføring må læreren gi. Derfor er det viktig at læreren holder sine kunnskaper i dansk og svensk à jour, ja utvider dem.

Det er i vår tid så aktuelt med etterutdanning: Ikke minst på dette felt er det behov for etterutdanningstilbud til våre morsmåslærere i form av oppfriskingskurser i dansk og svensk og studiereiser til våre naboland.

Etter mitt syn er det her et viktig samarbeidsområde for Kirke- og undervisningsdepartementet og lærerorganisasjonene.

Grannspråksundervisningen i svenska skolor

Av Evert Ullstad

”Läsestycken ur Norsk och Dansk litteratur” — med den för klasserna 4 samt 6—9 exakt lika formuleringen i 1856 års läroplan gör grannspråksundervisningen officiellt sitt intåg i den svenska skolan. Det är sent men ändå femton år tidigare än i den danska. Bestämmelsen gäller i klass 4 inte för icke-klassisk linje och kan kanske utan någon som helst precisering av kursens omfattning över huvud förefalla mycket litet vägledande, men vi får då komma ihåg att vad som krävs av kännedom om svensk litteratur är om möjligt ändå vagare uttryckt. Tyngdpunkten ligger på grammatik, stilistik och uppsatsskrivning, och bara i klass 5 talas om ”Litteraturhistoria med läsprof”. Mot den bakgrunden väger passusen om de norska och danska läsestyckena något tyngre.

Den som 1856 ville motivera en undervisning om och i de nordiska grannspråken behövde inte sakna argument. Redan göticismen hade mitt under Napoleontidens politiska spänningar riktat intresset mot ett gemensamt nordiskt arv av saga och myt och därmed gjort Norden till ett aktuellt begrepp. I skolans läroplaner fick det nordiska sagostoffet en stark ställning, som det länge lyckades hålla. Enligt 1859 års läroplan ingick som ett dominerande inslag i de båda lägsta klasserna ”Berättelser ur Nordiska Sagohistorien, muntligen framställda af läraren och med egna ord återgifna af lärjungen”, och ännu när efter sekelskiftet lärarna påmindes om vikten av att välja ”korta, för barnasinnet tilltalande stycken”, skulle dessa hämtas ”företrädesvis ur Nordens saga, historia och geografi”.

Intresset för sagoskatten från Island väckte, innan ännu tanken på någon grannspråksundervisning i övrigt var aktuell, frågan, om inte isländskan borde införas i skolan som ett

komplement till eller kanske rent av som en ersättning för latinet. Enligt ett förslag av Tegnér 1843 borde gymnasiet få en veckotimme isländska och detta av både språkliga och litterära skäl. Liknande synpunkter återkommer sedan länge — förmodligen sista gången 1952, när professor K. G. Ljunggren vid en kanslerskonferens talar för ett inslag av isländska i gymnasiet. Några mera påtagliga praktiska resultat fick emellertid aldrig i vårt land denna långa debatt, trots att till dem som gjorde inlägg i den hörde både Viktor Rydberg och August Strindberg. Enstaka ansatser att göra eleverna bekanta med sagoöns fornspråk förekom visserligen vid bl.a. läroverket i Skara och vid Beskowska i Stockholm, men i stort sett satte, som Karin Tarschys visat (Svenska språket och litteraturen, s. 333), redan 1878 års läroverksstadga punkt för planerna på att ge isländskan en plats inom den svenska skolan. Situationen blev därmed hos oss en helt annan än i Danmark, där "oldnordisk" infördes 1871 med en minimikurs på 100 sidor och om än med ett starkt reducerat pensum lyckades hålla sig kvar ända till 1935 (jfr Poul Lindegård Hjorth i Språk i Norden 1972, s. 29, 33). I Sverige behövde danskan och norskan åtminstone inte konkurrera med isländskan om det knappa utrymmet inom läroplanen.

Redan i Nore, välkomstdikten till Norge vid början av den svensk-norska unionen 1814, knöt Tegnér till den nordiska myten drömmen om ett politiskt enat Norden. När han femton år senare i Lunds domkyrka lagerkransade Oehlschläger, gjorde han det med de bekanta orden i Epilogen att

"Söndringens tid är förbi, och den borde ej funnits
i andens fria, oändliga värld."

Till skandinavismens förhoppningar om en — mer eller mindre långt driven — kulturell och politisk enhet fogade på 1840-talet dansken N. M. Petersen idén om ett gemensamt nordiskt skriftspråk. I sitt bekanta tal på Skydebanen Om skandinavismens utförbarhet (1846) bedömde C. J. L. Almqvist den idén som ogenomförbar men stödde samtidigt helhjärtat tanken på en effektiv nordisk grannspråksundervisning: "Ganska mycket vore vunnet, om man i de allmänna och enskilda skolorna, för såväl flickor som gossar, öfver hela

Norden införde begge språken (svenska och danska-norska) såsom bestämda lärogränar." Mot ett förverkligande av det programmet kunde 1856 års läroplan betraktas som ett visserligen försiktigt första steg, men när den genomfördes, hade Almqvist själv som landsflyktig måst lämna Norden och slå sig ner i Amerika.

De lärare som skulle tillämpa 1856 års läroplan med dess minst sagt knapphändig passus om inslagen av danska och norska läste den självfallet mot bakgrund av tidens götiska och skandinaviska tankegångar. Något av vad den inte gav i fråga om mål och anvisningar fanns för övrigt i det Brev till en svensk Rector om at lære Svensk i danske og norske Skoler og omvendt, som ett par år tidigare publicerats av Köpenhamnsrektorn Martin Hammerich, i mycket en lärjunge och meningsfrände till N. M. Petersen. Ännu mer än genom sin programskrift kom denne att betyda för grannspråksundervisningen i vårt land genom sin skolantologi *Danska och norska läsestycken* (Kbhvn 1865), som med sin efter läroplanen väl anpassade titel länge blev den mest använda. Så småningom fick den en lång rad efterföljare, bl.a. C. K. Sprinchorns mycket omfattande *Handbok i dansk och norsk vitterhet för svenska skolor* (1887) och C. G. Laurins *Dansk och norsk läsning* (1903). I synnerhet den förre av de båda antologiutgivarna har en mycket bestämd uppfattning om var gränserna går för den grannlandslitteratur skolan bör presentera; avgörande är att den "förkunnar den ideala uppfattningen af lifvet och konsten". Inom den gränsen fanns helt naturligt inte något utrymme för Georg Brandes och bara med tvekan för Kielland!

Grannspråksantologierna — där danska och norska texter ofta varvades med varandra och där landsmål-nynorsk länge hade svårt att få något riktigt utrymme — kompletterades i skolorna dels med kortare inslag i de vanliga svenska läseböckerna, dels med obeskurna verk. När det gäller de senare hör till de mest frekventa författarnamnen Holberg, Oehlen-schläger, Björnson och Ibsen. Långt fram emot mitten av 1900-talet torde många svenska gymnasister ha lämnat skolan utan att ha fått någon annan direkt kontakt med litteraturen i Danmark och Norge än genom Jeppe paa Bjerget och En folke-

fiende. Å andra sidan bör framhållas, att åtskilliga moderna framför allt norska texter påfallande tidigt kom in i den svenska skolan, medan Strindberg fick vänta länge på att bli accepterad.

De nya kursplaner som kommer till under 1800-talet ändrar inte grannspråkets ställning i den svenska skolan på annat sätt, än att läsestyckena ur norsk och dansk litteratur redan 1859 faller bort i klass 4; för de fyra högsta klasserna är formuleringen oförändrad. Att de historiska händelserna 1864 visade, på hur bräcklig grund den politiska skandinavismen hade byggt, betydde inte, att den kulturella försvagades. Tvärtom fick dansk och norsk litteratur med Brandes, Jacobsen och Drachmann, Björnson, Ibsen och Kielland en betydelse för svenska läsare, som den knappast haft vare sig förr eller senare. Grannspråksundervisningen i skolan kunde inte gärna bli opåverkad av den vuxna läsekretsens intresseinriktning.

Ett kraftigt bakslag för grannspråksundervisningen i vårt land innebär däremot 1905 års läroverksstadga — årsbarn med upplösningen av den svensk-norska unionen. De danska och norska inslagen är med den praktiskt taget borta ur två av de fyra gymnasieringarna. I den första har de ersatts av "isländska sagor och eddasånger i öfversättning", i den fjärde hålls visserligen möjligheten öppen att vid sidan av svensk litteratur från tiden omkring 1820 läsa annan litteratur som i föregående ring men med det viktiga tillägget "därest tiden medgifver"; all sannolikhet talar för att de modersmåls lärare, som året före studentexamen ansett sig ha tid att syssla med danska och norska då varit minst sagt få! Orsakerna till den tendens att minska grannspråksundervisningen, som kommer till klart uttryck i stadgan men som framträtt redan tidigare, är påtagliga. Spänningen mellan Sverige och Norge påverkade åtminstone inom vissa kretsar inställningen också till en kulturell skandinavism på ett helt annat sätt än 1864 års händelser hade gjort det, och när unionsupplösningen kom, väckte den på sina håll en nationalism, som inte gav utrymme för några nordiska idéer. Samtidigt ändrades den litterära balansen i Norden. Sverige fick med åttio- och nittio-talet en litteratur, som väl kunde hävda sig i jämförelse med grannlänternas, och

inom skolans knappa tidsram blev Heidenstam och Lagerlöf snabbt allvarliga konkurrenter till Björnson och Ibsen. Med all rätt anser Karin Tarschys (a.a. s. 354) åren 1907—1909 "beteckna ett bottenläge för grannlänternas litteratur som helt försvinner ur många årsredogörelser".

Den markanta nedgångsperioden skulle emellertid bli relativt kort. Med första världskriget fördes de nordiska länderna på nytt närmare varandra, och trots politiska motsättningar, spänningar och kriser kom andra världskriget att kanske ändå starkare påverka utvecklingen i samma riktning. Den nordiska tanken manifesterades genom tillkomsten av föreningen Norden 1919, Nordiska kulturkommissionen 1947, Nordiska rådet 1952 och inte minst undertecknandet av Helsingforsavtalet 1962.

För skolans del ger redan 1933 års läroplan en antydning om en förändrad inställning till grannspråken, och efter andra världskriget markeras denna förändring ytterligare genom de speciella anvisningar skolöverstyrelsen utfärdar 1946. Läsning av dansk eller norsk litteratur ingår här på nytt inte bara i de båda mellersta ringarna utan också i den högsta. Visserligen ges som alternativ "annan litteratur — — — i översättning", men antologier och skolutgåvor gav i det fallet danskan och norskan ett visst stöd, och framför allt hade den svenska skolan ännu inte på allvar upptäckt, att litteraturen utanför Norden kunde angå eleverna. I regel var man heller inte inställd på att den helt moderna svenska litteraturen kunde göra det. Gränsen för vad man ansåg sig kunna hinna med i gymnasiet gick i själva verket under omkring fyrtio år efter nittioalet, och därmed var det också mindre påfallande, om gymnasiernas bekantskap med grannlänternas författare slutade med Holberg och Ibsen och för Finlands del med Runeberg eller i bästa fall med Topelius. Att något av värde skrivits i Island efter Eddan och sagorna var det säkert få gymnasielärare som ens antydde.

Mer än av förändringarna i läroplanen påverkades under förra hälften av 1900-talet grannspråksundervisningen i det svenska gymnasiet av impulser från annat håll och av nya hjälpmedel och förutsättningar. När Modersmålslärares för-

ening bildades 1912, skedde det delvis efter danskt mönster, och att föreningen skulle bli ett starkt stöd för den nordiska tanken garanterade redan ett stiftarnamn som Josua Mjöberg. Den som vill få en uppfattning om i hur hög grad den i det fallet kom att engagera sig behöver bara bläddra igenom en förteckning över de böcker som ingår i dess skriftserie. Med föreningen Norden fick sedan de direkta lärar- och elevkontakterna med grannländerna en fastare organisation. Lärarutbyte mellan en svensk och en dansk skola hade prövats redan 1898 — i det fallet mellan Silkeborg och Lund —, men först när de kunde förmedlas och ekonomiskt stödjas av Norden, blev fjortondagarsutbyten med Danmark och Norge och — fastän med andra språkliga förutsättningar och mål — även med Finland mera vanliga. Ännu flera skolor kunde få en personlig kontakt genom föreningens reselektorer, och många både lärare och elever har starkt understrukit betydelsen av dessas besök, även om de för den enskilda klassen i regel bara kunnat omfatta högst fyra timmar. I begränsad omfattning har lärarkontakterna kunnat kompletteras med att också eleverna fått direktkontakt med grannlandet, antingen genom utbyten inom eller utom vänortsrörelsens ram eller genom lägerskolor. Dessutom har medel från Kungafonden i många år möjliggjort välorganiserade nordiska gruppresor för speciellt intresserade gymnasister.

Helt nya förutsättningar för en effektiv grannspråksundervisning skapade AV-hjälpmedlens utveckling. Inte minst har Sveriges Radio gjort mycket stora satsningar för alla stadier. En risk har dock den satsningen haft gemensam med reselektorernas besök: lärare som av en eller annan orsak känt sig osäkra inför momentet har med bättre samvete kunnat slå sig till ro med den hjälp de fått utifrån. I viss mån bör dock den risken under förra hälften av 1900-talet ha motverkats av en allt bättre utbildning för gymnasiet och realskolans modersmåls lärare inte minst i fråga om grannspråken. Enligt en av Karin Tarschys återgiven undersökning hade 1910 bara ca 15 % av gymnasielärarna i modersmålet kompetens i både nordiska språk och litteraturhistoria, och många hade det inte i något av ämnena. På 1930-talet blev det emellertid svårt

också för de mest välmeriterade lärare att över huvud få en tjänst. Samtidigt eller något senare blev den akademiska utbildningen allt bättre tillgodosedd genom undervisning av infödda lektorer — omkring 1960 med normalt 80 lektorstimmar i vardera språket.

Någon motsvarighet till de detaljerade danska bestämmelserna om hur grannspråken skulle ingå i studentexamensförhören har aldrig funnits i Sverige, och under långa perioder var de uppgifter som gavs huvudsakligen rent litterära. Så småningom började emellertid allt fler censorer — om än inte alltid utan protester från lärarnas sida — ta upp också språkliga teman, bl.a. med utgångspunkt i danska eller norska tidningstexter. Skolöverstyrelsen gav sitt stöd åt den tendensen genom att ställa samman ett häfte danska och ett häfte norska examenstexter, dels skönlitterära, dels hämtade från olika slag av sakprosa. Under sextioalet användes dessa i ganska stor utsträckning, ibland som underlag för hela examinationen, ibland så att texten diskuterades under kanske halva tiden och den diskussionen sedan fick gå över i en jämförelse med besläktade motiv och tankar i litteraturkursen. Givetvis kunde uppgiften också vara att låta eleverna redovisa vad de läst av och visste om dansk eller norsk litteratur. Efter 1968 är det svenska gymnasiet examensfritt, och en motsvarande kontroll av elevernas kunskaper förekommer alltså inte.

När 1965 års läroplan lade grunden till ett nytt svenskt gymnasium, ställde den målet för undervisningen i danska och norska högt. Undervisningen i svenska skall, heter det, "öka förmågan att förstå danska och norska i tal och skrift", och detta konkretiseras i anvisningarna (a.a. s. 98) på följande sätt: "Med ganska talrika hörövningar och en relativt omfattande textkurs bakom sig bör eleverna vid gymnasietidens slut ha fått en sådan vana att höra grannspråken och en så säker kunskap om ord att de utan alltför stora svårigheter förstår talad danska och norska, i det senare fallet främst bokmål men även i viss grad nynorsk; målet är att de skall kunna göra det utan att nämnvärt reflektera över att språket inte är svenska." Kursomfånget preciseras inte i vare sig timmar eller sidor, men studiet förutsätts fördelat på alla tre

årskurserna av gymnasiet och framför allt i den högsta nära integrerat med andra moment av ämnet.

Den översikt över grannspråksundervisningen i det svenska gymnasiet som här getts gäller fram till 1962 års läroplan ett gymnasium i traditionell mening med en intagning, som mycket länge ligger väsentligt under 10 % av en årskull och länge t.o.m. omkring 5 %. Det nya gymnasiet omfattade däremot också de tidigare tekniska och handelsinriktade gymnasierna, som nu gick in som speciella linjer vid sidan av de humanistiska, naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga och därmed skulle ha i princip samma inslag av danska och norska som dessa. För deras del betydde det en utbyggnad praktiskt taget från ett nolläge. Totalt skulle gymnasiet nu kunna ta emot 30—35 % av en årskull.

Att grannspråksundervisningen från början helt var en angelägenhet för det traditionella gymnasiet framgår också av att den enligt 1905 års läroplan inte fick någon plats i den klass sex som skulle leda fram till realexamen. Däremot ingår 1933 i 5^e och 4^a ”valda stycken ur dansk och norsk litteratur” och dessutom ”prov ur isländsk sago- och eddadiktning i översättning”. De sista kursplaner som utfärdades för realskolan, 1955, tar redan under målet för modersmålsundervisningen med, att den avser att ge eleverna ”någon kännedom om de nordiska frändefolkens språk och litteratur”, och under kursfördelningen anges för klasserna 2 och 3 ”Språklig tolkning av några lätta stycken ur norsk (eller dansk) litteratur” samt för klasserna 4 och 5 ”Stycken ur dansk och norsk litteratur”. För flickskolorna var kursplanerna över huvud väsentligt friare. Betecknande är den uppgift Karin Tarschys återger från allmänna flickskolmötet 1919 (a.a. s. 354), att av dessa skolor ca 1/3 läste både danska och norska, 1/3 bara norska och 1/3 inget av språken. Än mindre har folkhögskolorna följt gemensamma kursplaner, men i många fall har de bl.a. genom gästelever och gästföreläsare haft goda nordiska kontakter.

När flickskolan avvecklades, fick den fr.o.m. 1965 i viss mån en arvtagare i den tvååriga fackskolan och då speciellt i dess sociala linje, medan den ekonomiska och den tekniska

närmare knöt an till den tidigare praktiska realskolan. I fråga om grannspråksundervisningen fick den nya skolformen samma mål som gymnasiet: "att öka förmågan att förstå danska och norska i tal och skrift". Studiet av de båda grannspråken blev här ett särskilt huvudmoment, och kursen preciserades till att för första årskursen uppta "läsning av ett hundratal sidor danska och norska dels skönlitterära texter i anslutning till litteraturkursen i övrigt, dels nyare sakprosa (även tidningar). Hörövningar". För andra årskursen, där svenska dock inte ingick på den tekniska linjen, skulle den omfatta: "Ytterligare ett hundratal sidor dansk och norsk text. Något om samnordiska strävanden på det språkliga området." I anvisningarna konkretiserades målet: "Undervisningen i danska och norska syftar till att ge eleverna så omfattande övning att de utan alltför stora svårigheter förstår talad danska och norska och utan nämnvärd möda kan tystläsa text på dessa språk." Den svenskklärare som eventuellt ville söka en lösning på det för hans ämne alltid besvärliga tidsproblemet genom att knappa in på utrymmet för grannspråken fick påminnelsen: "Undervisningen i danska och norska får inte anses som mindre viktig än andra moment av ämnet."

Fr.o.m. läsåret 1971/72 går de tre linjer, som under en knapp tioårsperiod bildade fackskolan, in under gymnasieskolan. Till den hör, utom det tidigare gymnasiets tre- och fyra-åriga linjer, även de direkt yrkesinriktade tvååriga linjer som svarar mot den gamla yrkesskolan. För de tre "fackskollinjerna" innebär den nya läroplanen inga mera väsentliga förändringar i fråga om grannspråksundervisningen, utom att preciseringen av sidantalet i analogi med all praxis i övrigt fått utgå. Däremot ger den inom yrkesutbildningen svenskan en helt annan och starkare ställning än den förut haft, även om ämnet på de flesta av linjerna är obligatoriskt bara under första årskursen. I praktiken betyder det inte något stort utrymme för danska och norska, eftersom tyngdpunkten måste ligga på att ge eleverna förutsättningar att klara de läs-, tal- och skrivsituationer de kommer att möta ute i yrkeslivet, men ett begränsat studium av annonser, bruksanvisningar, instruktioner och fackartiklar på grannspråken ingår normalt. Inte

minst på de linjerna blir resultatet i mycket beroende av den enskilde lärarens förmåga att skapa motivation — och i många fall övervinna den negativa förhållning elever kan ha med sig från grundskolan. Det problemet gäller emellertid inte bara grannspråken, även om det ibland kan bli särskilt påtagligt beträffande danskan, där känslan av det talade språkets obegriplighet överförs också till de tryckta texterna.

I folkskolans läroplaner kom helt naturligt grannspråksundervisningen först sent att spela någon egentlig roll. Sedan det första världskriget skapat ett starkare behov av nordiskt samförstånd och samarbete, ändrades dock situationen snabbt, och i den sista läroplanen från 1955 har danskan och norskan en i det närmaste lika stark ställning som i den samtidiga för realskolan. Formuleringen av målet är på den punkten nästan identisk: undervisningen skall "förmedla någon bekantskap med de nordiska frändefolkens språk och litteratur". Början skall göras i klass 5, där "i samband med studiet av Norges och Danmarks geografi" ingår "läsning av några enkla stycken på dessa länders språk". För sjätte klassen upptas "Läsning på originalspråken av några lätta stycken ur norsk och dansk litteratur", och i stort sett gäller samma formulering också klass 7. I åttonde klassen tillkommer slutligen hörövningar; för nionde anges inte direkt några grannspråksinlägg. I förhållande till den kursplanen innebar försöksverksamheten med nioårig enhetsskola inte några större förändringar utom att Timplaner och huvudmoment (1959) har inslag av danska och norska också i klass 9 men däremot inte i klass 6. Till de preciseringar som gjorts hör, att i kursen skall ingå sånger på danska och norska, övningar i att använda ordlista och orientering om skillnaden mellan bokmål och nynorsk. En viss skärpning innebär väl dessutom formuleringen för klass 9: "Några litterärt värdefulla texter."

I Läroplan för grundskolan (1965) noterar vi en saklig och en stilistisk förändring av den tidigare målskrivningen. Undervisningen skall "förmedla bekantskap" — inte som förut "någon bekantskap" — "med de nordiska grannfolkens" — inte längre "frändefolkens" — "språk och litteratur". Huvudmomentet Danska och norska har sedan fått en för mellan-

och högstadiet nästan identisk skrivning: "Övning att förstå danska och norska i tal och skrift huvudsakligen genom lyssnande och i anslutning därtill tyst läsning"; mellan- men inte högstadiet har tillägget "av enkla texter". Studiet fördelas på alla årskurser fr.o.m. 4 t.o.m. 9.

Den senaste läroplanen för grundskolan (1969) har ytterligare stärkt danskans och norskans ställning, i och med att studiet skall börja redan på lågstadiet. Här skisseras en mjuk och försiktig tillvänjning till grannspråken: mycket hänger på att det första mötet upplevs som naturligt och lustbetonat. Vägen kan gå via glimtar från grannländerna — upplevelser under resor, något särdrag i danskt eller norskt skolliv, ord- och bildkort från den första läsundervisningen, bilder- och sagoböcker som finns också i svensk översättning. Enkla sagor kan presenteras dels genom att läraren läser dem med stöd av rikliga illustrationer, som i stort sett ger deras innehåll, dels genom att eleverna får lyssna till bandinspelningar och eventuellt samtidigt följa med i texten.

Också på mellanstadiet bör eleverna normalt få lyssna på grannspråken och samtidigt ha tillgång till texterna. Dessa kan här väljas inte bara ur sagolitteraturen utan även från "områden, som man just sysslat med i svenska eller i orienteringsämnen. Särskilt lämpligt är det att sätta in danska eller norska texter, som handlar om naturen, levnadsförhållandena i de båda grannländerna och den historiska utvecklingen, när sådana frågor normalt tas upp i undervisningen. Dessa texter ingår då, vare sig de är mer skönlitterära eller mer sakprosabetonade, bland andra läromedel på ett sätt, som efter hand kan komma eleverna att bortse från de språkliga olikheterna och att uppfatta dem som självklara medel för vidgad orientering och upplevelse."

Med en sådan uppläggning av grannspråksstudiet på låg- och mellanstadiet bör, framhåller anvisningarna, eleverna på högstadiet ha fått "så stor vana att höra och läsa språken, att tyngdpunkten praktiskt taget helt kan läggas på texter, som i olika ämnen sätts in i de kurssammanhang, där de naturligt hör hemma. Detta bör för svenskans del gälla både skönlitteratur och sakprosa. Inte minst bör tidskrifter och tid-

ningar liksom också andra massmedier kunna ge ett tacksamt stoff. Utnyttjar lärare i olika ämnen påpassligt sådana möjligheter, kan eleverna efter hand få den förtrogenhet med grannländerna, som är en förutsättning för att studiet av litteraturen skall få liv och konkretion; de lär känna både det som är gemensamt och det som är olikartat i seder, levnadsförhållanden och kultur”.

För alla stadier understryker anvisningarna vikten av att den tid som ägnas de olika momenten inom grannspråksundervisningen avvägs med hänsyn till den betydelse de har för elevernas förmåga att förstå språket i tal och skrift. Uttalsövningar, översättning och grammatik får i varje fall inte bli självändamål. Inte heller gloskunskapen får överbetonas. ”Det är visserligen viktigt, att eleverna efter hand lär sig ett nödvändigt minimum av centrala ord, men lika viktigt är, att de lär sig konsten att förstå det väsentliga i en text utan att fastna på varje obekant ord.”

Har eleverna fått den träning i att lyssna till och läsa grannspråken som läroplanen förutsätter, bör de knappast kunna lämna grundskolan med uppfattningen att danska och norska är obegripliga. Tvärtom bör de ha alla förutsättningar att kunna utnyttja dem som självklara hjälpmedel att nå kunskap och kontakt. Därmed bör de som går vidare till gymnasieskolan också ha en god grund att där bygga vidare på. Den viktiga frågan är bara, hur verkligheten stämmer med intentionerna.

Att grannspråksundervisningen hade svårt att få den plats i det svenska gymnasiet stadgan förutsatte visar flera exempel, som Karin Tarschys (a.a. s. 351 f.) anför från 1860-talet och framåt mot nedgångsperioden omkring sekelskiftet och efter unionsupplösningen. Samtidigt konstateras emellertid, att ingenting tyder på att före den perioden bildade svenska läsare skulle ha haft några språkliga svårigheter att tillägna sig dansk och norsk litteratur i original (a.a. s. 364). Om läget omkring femtio år senare heter det i avhandlingen (a.a. s. 362): ”Trots SÖ:s anvisningar 1946 och god tillgång på yttre hjälpmedel drives f.n. undervisningen i danska och norska

ingalunda allmänt i avsedd utsträckning; redan disproportio-
nen mellan kursernas omfång och den till buds stående tiden
gör f.ö. att detta icke kan ske utan att andra moment åsido-
sättas." Ett tiotal år senare gav en dansk reselektor på en
fråga om hur han såg på 1946 års anvisningar det koncen-
trerade svaret, att han inte hade något annat att invända
mot dem, än att de inte efterlevdes. Om ojämna både in-
satser och resultat vittnade också många censorsrapporter,
och gymnasieinspektörernas erfarenhet, sedan studentexamen
avskaffats 1968, tyder knappast på att situationen i det fallet
blivit väsentligt annorlunda vad de treåriga linjerna beträffar.

Att ojämnheten är ännu större på de tvååriga linjerna är
självkliart. På de direkt yrkesinriktade, där svenska i regel
ingår som ett obligatoriskt ämne bara i första årskursen, måste,
som redan framhållits, tyngdpunkten vanligen främst läggas
på att ge eleverna den träning i att läsa, tala och skriva, som
de behöver bl.a. för sitt yrke. Däremot kan exempelvis vård-
linjen och den sociala linjen i många fall ge ett mycket gott
utrymme åt grannspråken.

För grundskolans del innebar 1969 års läroplan en klar för-
stärkning av grannspråksundervisningen. Samtidigt har ur-
valet av goda läromedel blivit rikare och lärarutbildningen
för låg- och mellanstadiet bättre. Hur detta kan komma att
påverka den grund den obligatoriska skolan kan lägga i danska
och norska är det ännu för tidigt att ha en bestämd upp-
fattning om. Vad gymnasieskolans lärare hittills måst räkna
med har varit, att den i regel visat sig svag och framför allt
ojämn. En mycket stor del av eleverna har lämnat grund-
skolan utan att ha fått någon effektiv träning i att uppfatta
grannspråken i tryck och än mindre i tal, åtskilliga t.o.m.
utan att över huvud ha mött dem.

Varför svarar på alla stadier verkligheten så dåligt mot läro-
planernas ambitioner när det gäller grannspråksundervisning-
en? Ända från det den infördes har till de allvarligaste hindren
hört känslan, att tiden inte räckt till för den. Delvis kan den
känslan ha berott på att man ställt tidsproblemet felaktigt.
Fortfarande händer det, att man börjar diskussionen om

grannspråksundervisningen med att försöka räkna ut, hur många timmar den kan få "stjåla" från andra moment av ämnet. Vad man lätt glömmer är, att de arbetspass som ägnas åt studiet av dansk och norsk skönlitteratur inte tas från utan ingår i litteraturkursen och den sakprosa från grannländerna som tas upp är en del av för svenskämnet som helhet centrala diskussioner och skrivningar. Det torde vara svårt att finna något skäl till varför en norsk folklivsskildring skulle ge mindre utbyte än en svensk eller varför Paul La Cours aforismer skulle vara en sämre utgångspunkt för ett samtal om dikten och diktaren än Vilhelm Ekelunds. Lika klart är att orienteringen om språket och dess liv vinner på att den norska språksituationen dras in i diskussionen och på att särdrag i våra folkmål jämförs med motsvarande företeelser och tendenser i grannspråken. Man stjälar inte en timme från romantikstudiet för att man ägnar den åt Grundtvigs Strandbakken ved Egelykke eller De levendes land, och man sysslar med språkets liv och utveckling på ett lika meningsfullt sätt, när man diskuterar hur nynorsk vuxit fram, som när man tar upp det karakteristiska i våra svenska dialekter. Därmed kan emellertid inte tidsproblemet bagatelliseras. Svenskan har under de senaste årtiondena fått avstå åtskilliga veckotimmar bl.a. till engelskan, och samtidigt har inom ämnet nya moment kommit till och gamla krävt ökat utrymme. I den situationen har vad som inte upplevts som oundgängligen nödvändigt kommit i kläm och då inte minst det som relativt nyligen kommit in i kursplanen. Dit har inte bara i grundskolan utan också på många linjer i gymnasieskolan grannspråken hört.

Svårast har alltid en lärare att få tiden att räcka till för det han av ett eller annat skäl själv känner osäkerhet inför. På mellan- och framför allt på lågstadiet har lärarna länge haft en mycket bristfällig utbildning för grannspråksundervisningen — i många fall ingen utbildning alls. Det har varit förklarligt, om de därför känt sig osäkra inför uppgiften och kanske så långt möjligt skjutit den ifrån sig. Som något av en ytterligare press har ibland engelskmetodiken upplevts — åtskilliga har dragit sig för att undervisa i ett språk, som de inte kunnat behärska på samma sätt som engelskan. Efter

hand har danskan och norskan visserligen blivit bättre tillgodosedda på klasslärarlinjerna, men verkan av den förstärkningen har ännu inte helt hunnit göra sig gällande ute i skolorna. Som redan framhållits, lämnade långt in på 1900-talet även gymnasielärarnas förtrogenhet med grannspråken mycket övrigt att önska, innan läraröverskott och bättre akademisk utbildning ändrade situationen. Med den starkt begränsade tid som nu beräknas för en normal svensk lärarutbildning har också det utrymme danskan och norskan kan få inom den tidsramen måst krympa, men också om konsekvenserna av den förändringen är det för tidigt att än ha någon bestämd uppfattning. Grannspråken har inte drabbats hårdare av nedskärningarna än andra moment inom svenskämnet, och det finns möjligheter till fördjupning och fortbildning. Mycket beror på hur de möjligheterna kommer att utnyttjas.

Till bristen på tid och svagheter i lärarutbildningen har kommit påfallande osäkerhet i fråga om mål, motivation och medel för grannspråksundervisningen. När det gäller starten, har uppfattningen inte bara om den lämpligaste tidpunkten utan också om ordningsföljden mellan de båda språken varierat. I det s.k. Stockholmsförsöket, till vilket inspektör Anna-Maja Edstam och lektor C. F. Vorbeck under förra hälften av femtiotalet tog initiativet, började man med danska och kombinerade i regel textläsning och bandavlyssning (jfr E. Ullstad, *De nordiska grannspråken*, s. 11 f.). Mot den uppläggningskritiken har kritiker invänt, att i varje fall på ett så tidigt stadium en samordning av ljud- och synintryck snarast måste verka störande och att den naturliga gången är att först sätta in norskt tal och sedan i tur och ordning norsk text, dansk text och slutligen danskt tal. Kritiken har emellertid inte berört det centrala i "Stockholmsmodellen", som också i hög grad påverkat grundskolans läroplan: kravet på att en effektiv undervisning måste sättas in tidigt, att eleverna redan på mellanstadiet skall ha fått vana att både läsa och avlyssna språken och att metodiken måste vara sådan, att den första kontakten blir positiv.

På gymnasiet har alltid en viss spänning gjort sig gällande mellan övervägande litterära och i första hand språkliga syn-

punkter vid grannspråksstudiet. Själva läroplanens formulering, Läsestycken ur Norsk och Dansk litteratur, pekade från början mot en dominans för de förra, och många antologier och anvisningar stödde länge den tendensen. Senare gick åtskilliga till motsatt ytterlighet och ägnade en tid åt rena språkövningar, som inte gav motsvarande utdelning och som dessutom kunde göra det svårt att över huvud uppleva texterna som litteratur. Oftast var det då fråga antingen om uppläsningar och övningar i syfte att nå fram till ett så långt möjligt idiomatiskt uttal eller om tidskrävande översättningar, även där sådana inte var motiverade som kontroll av förståelsen. I andra fall kunde jakten på farliga ord och lömska likheter drivas så intensivt, att den närmast måste stärka eleverna i deras uppfattning om grannspråkens obegriplighet. Också i andra avseenden har metodiken inte sällan varit osäker eller direkt olämplig. Bl.a. har det gällt avvägningen mellan något längre pass av intensiv träning och integration av kortare texter i de sammanhang — i eller utanför svenskämnet — där de är rent sakligt motiverade. Arbetet har lätt blivit en halvmesyra med en känsla av osäkerhet och olust som resultat. Vad som ofta saknats eller i varje fall alltför sällan redovisats har varit en klar motivering för studiet.

Den som diskuterar vilken plats grannspråksundervisningen och grannlandsorienteringen bör få inom svenskämnets trånga ram, kommer inte förbi den svåra fråga hur det nordiska bör avvägas mot det utomnordiska. Länges har det klagats över skolans ankdammmentalitet och talats om nödvändigheten av globala perspektiv. Inte minst har sådana synpunkter förts fram från elevhåll. I en recension i en skoltidning skriver t.ex. en gymnasist: "Var finns de stora ryska författarna, de politiskt medvetna latinamerikanska författarna och den indiska och persiska litteraturen? Och var gömmer man kineserna, japanerna, de moderna spanska författarna och de färgade poeterna?" Ingen, som vet hur litet skolan i allmänhet ger av kontakt med den litteratur som ligger utanför Europas och Förenta staternas gränser, kan förneka att frågan är motiverad. Vi kan inte skjuta ifrån oss problemet vilket utrymme vi rimligtvis kan ge de nordiska inslagen, när vi vet hur myc-

ket vi tvingas gå förbi av den utomeuropeiska litteratur som mer och mer angår oss. Skulle den tid och de insatser momentet kostar för att ge acceptabla resultat ha varit bättre använda med en annan prioritering? Är kanske inriktningen mot grannländernas språk och kultur ingenting annat än en kvardröjande nationalromantik, som vi bör lämna?

I diskussionen om det nordiska och det utomnordiska i undervisningen får två synpunkter inte tappas bort. Just i de globala sammanhangen är det Norden som helhet, inte de enskilda nordiska länderna, som kan bli en faktor att räkna med — ekonomiskt, politiskt och kulturellt. Inte minst för den kulturella utvecklingen är det ett livsvillkor att gränserna överbryggas. För en vetenskaplig eller skönlitterär författare kan det ha en avgörande betydelse, om han kan räkna med en nordisk och inte bara med en begränsad nationell läsekrets. På samma sätt kan det vara en förutsättning för att vi snabbt skall kunna ta emot impulser utifrån, att inte språkgränser inom Norden försvårar kontakten. En översättning av en vetenskaplig undersökning kan exempelvis vara möjlig, om den utan vidare når alla länderna, inte bara ett, och det är inte givet att engelskans ställning gör den överflödig.

Självfallet får det heller inte förbises, att den tid som behövs satsas för att grannspråken inte skall upplevas som några allvarliga hinder för kontakt över gränserna, trots allt är en mycket liten del av den våra elever över huvud måste lägga ner på språkstudier. Det torde vara svårt att peka på någon satsning som ger större och snabbare utdelning, förutsatt att den görs rätt — på rätt stadium, med rätt avvägning av olika moment, med rätt metodik och med rätta hjälpmedel. Hänsyn bör då, som redan framhållits, tas också till de vinster grannspråksundervisningen kan betyda för andra moment av svenskämnet — genom skönlitteratur och sakprosa, genom drama och film, genom bidrag till språklig orientering och idéhistorisk fördjupning.

Citerad litteratur:

Poul Lindegård Hjorth: Nabosprogene i den højere danske skole
(i *Språk i Norden* 1972).

Karin Tarschys: "Svenska språket och litteraturen."

Evert Ullstad: De nordiska grannspråken och grannländerna i
gymnasieskolans undervisning.

Samarbeid om reformer i lovspråket

Av Alf Hellevik

Når vi frå norsk side føreslo å ta opp emnet "Språknemndene og lovspråket/administrasjonsspråket" på dette nordiske språkmøtet, så var hovudgrunnen den at vi her har å gjere med eit språkområde der nemndene skulle kunne gjere ein nyttig innsats ved å gå inn i eit samarbeid med juristar og andre sakkunne i sentraladministrasjonen, og der altså språknemndene kan hjelpe til med *språkleg* sakkunnskap.

Når vi vidare i første rekke tok sikte på ein dansk og ein svensk innleiar, har dette samanheng med at både den danske og den svenske nemnda synest ha oppnådd eit fruktbart samarbeid med styremaktene om lovspråket, og at begge partar synest vere klar over verdien av eit slikt samarbeid.

På det nordiske språknemndmøtet i 1967 vart det gjort greie for det samarbeidet som den danske og den svenske nemnda hadde innleidd med statsmaktene om lovspråket, og dei norske representantane på møtet tok til orde for å få i stand eit liknande samarbeid om norsk lovspråk. Norsk språknemnd vende seg så til Kyrkje- og undervisningsdepartementet, som igjen la saka fram for Justisdepartementet. Dette departementet sa seg einig i at det kunne vere nyttig å konsultere Språknemnda i språkspørsmål av prinsipiell og allmenn art, og for så vidt også i utforminga av dei enkelte lovtekstene. Men Justisdepartementet peika òg på ei rekke praktiske og tekniske vanskar for eit slikt samarbeid, som eg ikkje skal gå nærmare inn på her. Konklusjonen var i alle fall at det ikkje burde innførast noko formell plikt til å legge lovtekster fram for Norsk språknemnd. Justisdepartementet viste til at heller ikkje noko anna nordisk land hadde innført ei slik formell plikt til å få lovutkast granska av den nasjonale nemnda.

Departementet meinte derfor at ein her måtte gå stegvis fram, og overlate det til dei enkelte departement og lovkomitear å avgjere om dei ville legge spørsmål av språkleg art fram for Norsk språknemnd. Når ein så hadde fått meir røynsle på området, kunne ein komme tilbake til spørsmålet om å få ei språkleg gjennomgåing av lovtekster inn i fastare former.

Etter dette har det ikkje hendt så mykje i denne saka. Nemnast bør det kanskje i denne samanhengen at departementet i samband med behandlinga av Vogtkomiteens innstilling gjorde framlegg om at det skulle opprettast ei stilling som språkkonsulent i statstenesta. Norsk språknemnd føreslo ei dublering av ei slik stilling, så det kunne tilsettast ein språkkonsulent for kvart av dei to måla. Nemnda la vekt på at det burde vere nært samarbeid mellom desse konsulentane og sekretariatet i språknemnda/språkrådet. Ingen av desse stillingane er hittil oppretta.

Som ein ser har vi mindre av konkrete innsatsar å vise til på dette området i seinare år enn den danske og den svenske nemnda. Men vi vonar jo at vi snart må komme ut av dødvatnet. I vårt land skulle vi også ha særskilde grunnar til å ta opp arbeidet med lovspråk og departementspråk i det heile, som med vår språkhistorie vel i høgre grad enn i grannespråka har blitt hangande etter i den allmenne språkutviklinga.

Dette er nok mange norske juristar fullt klar over, og det er også både av enkelte juristar og av lovkomitear gjort mykje for å forenkle og fornorske lovspråket. Det gjeld begge språk. Fremste namnet her er professor Nikolaus Gjelsvik. Han førte over ei mengd lover til nynorsk, og han gav også ut to leseverdige bøker der han gjer greie for sitt arbeid med det nynorske lovspråket, og dei røynsler han gjorde i dette arbeidet. Dei to bøkene er "Juridisk ordliste" frå 1929, og "Von og veg" frå 1938. Den siste boka har til undertittel "Norsk målføring. Norsk eller latinsk stilgrunnlag", og denne undertittelen gir det som må kallast Gjelsviks hovudsynspunkt på reformer i lovspråket, nemleg hans påvising av ulempene ved det nedervde latinske stilgrunnlaget som vi hadde fått over tysk-dansk lovspråk og kansellistil. Gjelsvik hevda også klarare enn nokon før han at det var uråd å nå fram til ei full-

god omsetting utan at ein kom bort frå eldre tiders ord-for-ord omsetting og over til ei meiningsomsetting. Han hevda derfor med ein viss rett at ei omarbeiding av ei eldre lovtekst til eit moderne naturleg bokmål ville krevje om lag det same arbeid som ei overføring til nynorsk. Gjelsviks innsats med nynorsk lovspråk har derfor også hatt stor verdi for nyare lovtekster på bokmål. La meg her sitere kva den framståande juristen Ragnar Knoph skreiv i Norsk biografisk leksikon om Gjelsviks lovomsettingar:

“G.s arbeide med disse oversættelser vurderes like høit av jurister som av sprogfolk. Med rette har det været fremhævet at det ikke er nogen vanlig omsætning av lovene til nyt maal som her er levert, men en omtænkning av disse i landsmaalets sprogdragt, men under streng hensyntagen til lovtekstens oprindelige indhold. Det arbeide G. paa denne maate utførte har ikke bare hat betydning for landsmaalet, som gjennem hans behandling har vundet i smidighet og fasthet, men har ogsaa øvet gavnlig indflydelse paa riksmaalets lovstil og paa norsk juridisk stil i det hele. G. viste vei til likefrem, kort og naturlig uttrykksmaate, hvor man før hadde uttrykt sig mere i “kancellistilens” vendinger. Et talende vidnesbyrd herom er den omredaktion som domstolsloven og loven om rettergangsmaaten for tvistemaal blev gjenstand for i sin riksmaalsform, efterat G. hadde oversat de kongelige propositioner til landsmaal.”

Professor Knoph har sjølv gjort ein innsats for ein naturlegare juridisk stil på bokmål, ikkje minst gjennom si “Over-sikt over Norges rett”, som forresten avløyste Gjelsviks “Inn-leiding til rettsstudiet” som lærebok for studentane.

At det her i stor monn dreiar seg om språklege problem av generell art, ser ein også av at det for ein stor del er dei same spørsmål som går igjen i dei danske og svenske drøf-tingane og rettleiingsskriftene om lovspråket. Derfor er det lærerikt for oss nordmenn å studere desse skriftene, og eg skulle også tru at danskar og svenskar med utbyte kunne studere Gjelsviks “Von og veg”. (Eg ser da bort frå dei av-snitte der Gjelsvik i bitande ordelag hevdar ymse særmeiningar om norsk språkpolitikk og forsvarspolitikk.)

At problema i så stor monn er felles, skulle da også danne eit bra grunnlag for eit nyttig samarbeid mellom nemndene på dette området. Spesielt kunne eg tenke meg at det ville vere verdifullt med parallelle undersøkingar av kor leselege og forståelege ymse lovtekster er for folk flest. Dette kommunikasjonssynspunktet er særskilt viktig når det gjeld lovtekster av interesse for den vanlege mann, t.d. lover og forskrifter som gjeld skattespørsmål, trygdeordningar og liknande. Styremaktene legg alt større vekt på å informere medborgarane, men det er vel fare for at ein god del informasjon ikkje når fram på grunn av den språklege utforminga. Kunne nemndene — eventuelt i samarbeid med andre institusjonar — påvise dette med klare fakta, ville det venteleg vere lettare å få i stand eit fruktbart samarbeid med dei styremaktene som har ansvaret for lovspråket og administrasjonsspråket i det heile.

Den svenska språknämnden och myndigheternas språk

Av Bertil Molde

Nämnden för svensk språkvård har sedan mer än tjugo år i olika sammanhang konsulterats av statliga myndigheter i samband med utarbetandet av lagar och andra författningar. Det kan ha gällt enskilda ord, t.ex. *upphovsrätt*, och det kan ha gällt språkgranskning av hela lagtexter, t.ex. under senare år den nya jordabalken och den nya riksdagsordningen och regeringsformen. Sedan mitten av 1960-talet har den svenska nämnden och dess institut allt oftare anlåtats för uppgifter av detta slag.

I första hälften av 1960-talet vände sig Statsrådsberedningen (det regeringsorgan som bl.a. sysslar med att kontrollera utformningen av lagar och andra författningar) till Institutet för svensk språkvård för att få råd i språkfrågor. Det man den gången önskade var råd om former och ordval för regeringsförslagen, propositionerna. Sådana förslag kan vara mycket omfattande skrivelser, men det finns en fiktion att de är muntliga anföranden av ett statsråd, och därför ville man ha en mera ledig och talspråksnära stil i propositionerna. De råd om språkformen i propositionerna som sedan utarbetades blev för övrigt inte särskilt lyckade i alla avseenden — mest på grund av den orimliga fiktionen om muntlighet. Detta i och för sig obetydliga arbete fick emellertid en viktig konsekvens för både den svenska språknämnden och författningsspråket. I direkt förlängning av det tidigare uppdraget fick nämnden och dess institut nämligen i uppdrag av statsrådsberedningen att utarbeta en kort handledning om den språkliga utformningen av författningar. Denna handledning utarbetades i intimt samarbete mellan Institutet för svensk språkvård och jurister och andra ämbetsmän i statsrådsberedningen och inom andra

statliga organ. Den publicerades som en promemoria från statsrådsberedningen i början av 1967 under titeln "Språket i lagar och andra författningar". Där ges konkreta råd om ordformer, ordval och syntax. I ett kort förord anges bakgrunden till skriften, nämligen den klyfta som uppstått mellan det normala skriftspråket, sakprosan, å ena sidan och å den andra ett högtidligare och mera ålderdomligt språk, t.ex. kanslispråk och lagspråk. Statsrådsberedningens promemoria hade och har till syfte att så långt möjligt närma författningsspråket, liksom hela det officiella språket, till den moderna sakprosan. Därigenom skulle författningsspråket kunna bli mer begripligt för svensk allmänhet, utan att det därför skulle behöva förlora i klarhet och uttrycksfullhet. Detta närmande till sakprosan angavs kunna ske genom att man även i lagstil i stort sett använder sakprosans ordformer och ordförråd och också dess sats- och meningsbyggnad.

Denna promemoria var i första hand tänkt som ett mera internt hjälpmedel för författningsskrivare inom departementen osv. Men den kom mycket snabbt att bli använd långt utanför denna begränsade krets och är nu spridd inom hela den statliga förvaltningen, men också inom den kommunala administrationen. Dessutom har den kommit att bli ett slags kursbok vid universitetsundervisning både i svenska och juridik, och också inom annan undervisning. Det var ju denna promemoria inte alls avsedd som, och den är heller inte särskilt väl lämpad som lärobok.

Inom Institutet för svensk språkvård har vi därför fortsatt att samla material från olika arter av officiellt språk, och det är vår förhoppning att vi så småningom skall kunna göra en utförligare handbok i denna viktiga språkgenre.

En intressant fråga i detta sammanhang är naturligtvis om det nu går att se om promemorian om lagspråket har haft någon betydelse under de år som gått sedan den publicerades. Det är svårt att säga hur det förhåller sig med den saken, men å andra sidan har det vid våra granskningar av olika lagtexter under de senaste åren tydligt märkts att lagförfattarna verkligen har försökt att skriva enligt de råd som ges i lagspråkspromemorian.

Det jag nu har sagt får naturligtvis inte tolkas så, att allt nu kan anses väl beställt med det svenska lag- och författningsspråket. Mycket återstår ännu att göra, kanske det allra mesta. Det är naturligtvis bara en mycket begränsad del av allt det svenska författningsspråket som den svenska språknämnden har möjlighet att granska på ett så tidigt stadium att nämnden verkligen kan få inflytande på hur olika lagtexter utformas.

Det har emellertid vid olika tillfällen väckts förslag om att man skulle underkasta det officiella språket en mera ingående och kontinuerlig granskning. Redan 1954 föreslogs i den svenska riksdagen att det skulle inrättas ett särskilt "språkvårdsråd" som skulle ha till uppgift att hjälpa till vid utformningen av förslag till lagar och andra författningar. Nämnden för svensk språkvård fick tillfälle att yttra sig över detta förslag och anförde att den i och för sig kunde instämma i syftet med förslaget, men att den fann det naturligare att den redan existerande svenska språkvårdsnämnden fick kraftigt ökade resurser, så att den kunde fungera som det föreslagna rådet. Vid riksdagsbehandlingen föll förslaget om ett särskilt språkvårdsråd för lag- och författningsspråk, men riksdagens allmänna beredningsutskott uttalade att statliga myndigheter och kommittéer borde söka hjälp av Nämnden för svensk språkvård.

Till 1967 års riksdag inlämnades en motion om att det skulle utarbetas en handbok i officiellt svenskt skriftspråk, och att detta arbete skulle ske genom statens försorg. Den motionen behandlades av riksdagens allmänna beredningsutskott just när promemorian Språket i lagar och andra författningar hade kommit ut, och jag var f.ö. inkallad till beredningsutskottet för att orientera om språkfrågor och ge mina synpunkter på motionen. Riksdagen avslög förslaget om en särskild handbok, bl.a. med hänvisning till den nya promemorian, men beredningsutskottet avgav ett intressant och viktigt yttrande. Där stod det bl.a.: "Ytterligare åtgärder torde emellertid krävas om det i promemorian uppställda målet skall kunna nås. Det pågående arbetet bör fullföljas med sikte även på andra områden för officiellt språk än författningsskrivandet. Med hän-

syn till det intresse Kungl. Maj:t visat för dessa frågor kan det förutsättas att så kommer att ske i den mån berörda organ, främst nämnden för svensk språkvård, erhåller resurser för dylika arbetsuppgifter. Utskottet vill även framhålla önskvärdheten av att frågan om att vid universitet och högskolor organisera undervisning i svensk språkvård för exempelvis jurister, tekniker, läkare m.fl. uppmärksammas. Mycket torde kunna vinnas om dessa yrkesutövare redan före sitt inträde i förvärvslivet är orienterade om ett för kontakterna med den stora allmänheten ändamålsenligt språkbruk.”

Detta yttrande var naturligtvis mycket tillfredsställande för den svenska nämnden, men sedan 1967 då det gjordes har det egentligen inte hänt något alls som resultat.

I beredningsutskottets yttrande togs upp en gammal favoritsynpunkt hos den svenska nämnden, och den kom med i yttrandet som ett resultat av min föredragning inför utskottet. Jag avser det som sägs om att det redan i utbildningen av jurister, läkare, tekniker osv. borde ingå skolning i svenska språket. Inte heller detta har det ännu blivit något av, men vissa embryon till en sådan undervisning finns, men då inte på initiativ av staten eller universitetsmyndigheterna.

I Sverige finns ett organ som heter Statens personalutbildningsnämnd och som sysslar med olika slag av fortbildning av statstjänstemän på alla nivåer. Denna nämnd ordnar mängder av kurser varje år — framför allt på statens egen kursgård i Sigtuna. Vid de flesta av dessa kurser för statstjänstemän har man också några timmars undervisning i modern svenska, och den undervisningen sköts sedan flera år i allmänhet av personer från Institutet för svensk språkvård. Vissa av nämndens skrifter brukar f.ö. vara obligatorisk kurslitteratur. Både kursledning och kursdeltagare tycks finna att detta kursmoment är alldeles självklart. Också vid andra kurser ordnade av olika statliga myndigheter brukar tjänstemän från Institutet för svensk språkvård medverka. Detta är f.ö. arbetsuppgifter som tidvis kan bli ganska betungande, men som uppenbarligen är av stor betydelse också för den svenska språknämnden. Bl.a. därigenom att vi från nämndens sida får god kontakt med praktiskt taget alla viktiga svenska myndigheter och också

med enskilda tjänstemän, och vi har lyckats vänja allt flera sådana tjänstemän att betrakta det som naturligt att söka hjälp och råd hos oss.

Det språk som majoriteten av statstjänstemännen skriver är naturligtvis inte lag- eller författningsspråk, utan det är förvaltningsspråk på lägre nivå. Det har i Sverige under de senaste decennierna skett en mycket påtaglig förändring av rekryteringen till tjänster inom den statliga förvaltningen. Något förenklat kan man säga att det tidigare var så att majoriteten av tjänstemännen inom centraladministrationen var jurister. Men numera är juristerna i minoritet, och de uppehåller nästan enbart sådana tjänster som har klart juridisk karaktär. I stället har man fått mängder av tjänstemän med t.ex. ekonomisk, samhällsvetenskaplig eller teknisk utbildning. Detta har i sin tur bidragit till att vi i Sverige (liksom i andra länder) har börjat få en annan sorts förvaltningsspråk än tidigare, dvs. ett språk som är präglad av ekonomiska, samhällsvetenskapliga och andra sådana fackspråkliga termer, och som dessutom ofta lider av en svårartad mångordighet och onödigt abstraktion. Man märker mycket tydligt hos denna kategori tjänstemän — som alltså i Sverige är mycket omfattande — hur det brister i den formella språkfärdigheten. Jag har den bestämda uppfattningen att det nu i Sverige är så, att det är långt viktigare att ägna krafter och tid åt detta moderna "lägre" förvaltningsspråk, som slår igenom mycket starkt i de flesta offentliga utredningar och också i olika slag av skrivelser o.d. till allmänheten, än åt det mera avgränsade och enhetliga lag- och författningsspråket. Det borde göras något med det allra snaraste, t.ex. i form av en handbok.

Men handböcker allena kan icke göra det! Det behövs en grundläggande skolning och träning innan folk blir tjänstemän i den offentliga förvaltningen. Jag skulle vilja föreslå att de nordiska språknämnderna ansluter sig till det förslag som jag själv — och för övrigt andra också — har framfört vid skilda tillfällen, och som jag i en artikel i Språkvård 4/1971 (Språkvården och språket) formulerade så här:

I all högre utbildning borde obligatoriskt ingå inslag av

undervisning i svenska språket, i någon mån teoretisk men framför allt praktisk. Språkets roll i alla sociala kontakter är så fundamental att det är orimligt att som hittills nonchalera den i den högre utbildningen, t.ex. av läkare, tekniker, samhällsvetare och andra lärare än språklärare.

Ett krav av denna art borde vi ställa från språknämndernas sida, och vi borde naturligtvis själva försöka erbjuda oss att hjälpa till med att lösa de olika problem som kan bli aktuella i sammanhanget. Man kanske t.o.m. kunde tänka sig att nämnderna tog initiativ till en nordisk konferens om dessa frågor, där folk från nämnderna och folk från undervisningsdepartement och universitetsmyndigheter o.d. fick diskutera igenom problemen.

Jag har ytterligare ett förslag. Det gäller lag- och författningsspråket. Vi kunde kanske från nämndernas sida begära hos våra respektive regeringar, att varje lands språknämnd automatiskt skulle *få tillfälle* att granska alla författningstexter innan de publiceras. Dvs. att alla sådana texter alltid skulle sändas över till nämnderna i så god tid som möjligt, och att nämnderna sedan själva fick avgöra om de hade tid och möjlighet att gå igenom texterna ur språklig synpunkt. Detta borde kompletteras med en begäran att från regeringens eller fackdepartementens sida skulle anges vilka texter som man där ansåg särskilt viktiga eller i särskilt starkt behov av en språkgranskning. Naturligtvis skulle en sådan granskningsverksamhet kunna leda till en mycket kraftigt ökad arbetsbörda för nämnderna, men det får vi väl ta på oss! Få områden är så viktiga som detta, och kan vi bevisa att vi gör nytta inom detta område så är det nog också möjligt att få resurser så att vi kan klara av arbetet.

Dansk lovsprog og kancellistil

Af Allan Karker

I Folketingets spørgetid den 26. januar 1972 stillede Mette Madsen følgende spørgsmål: "Hvordan vil statsministeren sikre, at kancellistilen afskaffes i lovgivningen, og at henvendelser til borgerne skrives i en let læselig og venlig form?" Mette Madsen henviste til fortalen til Jyske Lov af 1241, hvor der står at loven skal være tydelig, så enhver kan forstå den (*Loghæn skal wære . . . opænbar swa at allæ mæn mughæ witæ oc undærstandæ hwat loghæn sighær*) og fortsatte: "Men der er sket lige det modsatte, det danske lov- og retssprog er blevet mere og mere utydeligt og omstændeligt. Det er stivnet i det, man populært kalder kancellistilen. Det er en snørklet stil fra en tid, hvor borgerne bare havde at stå med huen i hånden og være glade, når myndighederne talte ned til dem. Den stil slæber vi stadig rundt med. Alle er klar over, at den er fuldkommen forældet, og alle har i årevis talt om, at den burde laves om, uden at nogen har gjort noget ved det."

Sandt nok har lovsproget ikke altid været indviklet. Blandt de middelalderlige landskabslove er især Skånske Lov fra begyndelsen af 1200-årene holdt i en enkel stil; et typisk eksempel:

(Danmarks gamle Landskabslove I, s. 257, med justeret tegnsætning) Elde sinum scal man wartha, æn cumbær eld af annars manzs elde i hus annars manzs, ath hanum brænni swa goth sum siax øra, bøte hin ær elden atte thre marc; brændær oc flerum mannum af them

(Danmarks gamle Love paa Nutidsdansk I, s. 76) Sin Ild skal man være ansvarlig for. Men opstaar der Brand fra en Mands Ild i en anden Mands Hus, saa at der brænder for ham til en Værdi af seks Øre, skal den, der havde Ilden, bøde tre Mark til ham. Brænder der ogsaa for

elde, sva margi sum the wartha, æi bôtær hin mer æn thre marc allum them ær scatha finga af hans elde. The thre marc sculu the alli schifta sin i mellin ær scatha finga af hans elde, allum æm mykith, them til siæx øra bran ællær til mera, thy ath andrum brunni til tiugu marc.

flere Mænd ved den Ild, hvor mange de end er, skal han ikke bøde mere end tre Mark til alle dem, der fik Skade af hans Ild. De tre Mark skal alle de, der fik Skade af hans Ild, dele imellem sig, lige meget til alle dem, for hvem der brændte til seks Øre eller mere, selv om der for nogle brændte til tyve Mark.

Men den simple og lettilgængelige sprogform var heller ikke fremmed for enevældens store lovværk, Christian 5.s Danske Lov af 1683; fx 5. bogs 5. kapitel, § 5, der endnu er gældende ret:

Lavhævd bør ingen at nyde paa nogen Ejendom, uden hand klarligen beviser, at hand haver lovlig Adkomst derpaa, ved Arv, Kiøb, Mageskifte, Gave, eller tyve Aars Hævd uden nogens Anke og Paatale, og saaledis bekommer den uden Kære af alle dem, som derudj kunde have noget at sige.

Og som enhver ved, er sproget i Danmarks Riges Grundlov af 1953 langt fra at være snørklet og ubegribeligt; eksempelvis citeres § 64:

Dommerne har i deres kald alene at rette sig efter loven. De kan ikke afsættes uden ved dom, ejheller forflyttes mod deres ønske, uden for de tilfælde, hvor en omordning af domstolene finder sted. Dog kan den dommer, der har fyldt sit 65. år, afskediges, men uden tab af indtægter indtil det tidspunkt, til hvilket han skulle være afskediget på grund af alder.

Når disse lovparagraffer er letfattelige, skyldes det dog utvivlsomt ikke bare sprogformen, men måske nok så meget det faktum at selve sagforholdet er ret enkelt. Er retstilfældet derimod kompliceret, bliver det også vanskeligere at udtrykke i en simpel stil. Allerede landskabslovenes fædre tyede i sådanne tilfælde til et fremmed forbillede, den stil som var udviklet i den pavelige administration med henblik på offi-

cielle, retsgyldige skrivelser på latin. I denne stil mødes to bestræbelser, en saglig og en æstetisk: idealet er at alle logisk sammenhørende omstændigheder af juridisk betydning for klarhedens skyld også sprogligt holdes sammen i en kæde af sætninger inden for ét punktum, den smukt afrundede *periode*; den pinlige nøjagtighed i det saglige ledsages af en pedantisk akkuratesse i overholdelsen af vedtagne omgangsformer som titulaturer og høflighedsfraser. En håndbog fra 1863 giver en lang række danske eksempler på denne stilart, der efter sit typiske miljø — kancellierne, dvs. regeringskontorerne — kaldes *kancellistilen*; et par skal citeres:

Ved Tilbagesendelsen af hoslagte med Amtets behagelige Skrivelse af 31te Decbr. f.A. fulgte Ansøgning fra N. N. i N. med Curator om Bevilling til at være fuldmyndig, undlader jeg ikke tjenstligst at yttre, at jeg efter de afgivne Erklæringer og mit personlige Kjendskab til Supplicanten har Grund til at antage, at han ikke vil misbruge Bevillingen, hvis den forundes ham, og vedføier jeg sluttelig en af Andrageren, paa dertil given Anledning fra min Side, produceret Daabsattest.

(Hylling s. 354)

Næst at indberette, at Districtsjordemoder A.M.S. i G. igaar er afgaaet ved Døden, skal jeg, da ingen practiserende Jordemoder er bosat i Districtet, tjenstligst henstille, at en Qvalificeret constitueres i bemeldte Bestilling indtil denne kan blive besat.

(Hylling s. 379)

Blot disse to eksempler rummer adskillige træk som nu er gået af brug. Det er en misforståelse at kancellistilen er fuldstændig størknet i sit ordvalg og formelstof: "Erfarenhed modsiges ogsaa saadan Formodning" skrev allerede Fr. Stoud i 1816, "Man sammenligne et hundrede Aar gammelt Document med Et fra igaar . . . Hvor megen unødvendig Ballast er ikke bleven udkasted . . . hvor mange indfødte Ord og Talemaader heldigen indsatte i Fremmedes Sted?" (s. 192—93). Hylling glæder sig i 1863 over at "man i den senere Tid har været ret heldig med at udsondre af det skriftlige Embedsforedrag en heel Deel af den Masse Adverbier, hvormed samme forhen belemredes, saasom: *tjenstærbedigst* . . . *allerær-*

bødigst ... pligtskyldigst, tjenstskyldigst o.s.fr." (s. 344). Og blandt adskilligt som er gået af brug i 1922 nævner Frømhøjs (s. 135) præsens participium i passiv funktion, fx "Beløbet fremsendes mod udbedende Tilstaaelse" (dvs. med anmodning om kvittering), men fremhæver på den anden side det moderne kancellisprogs forkærlighed for gammeldags udtryk som *betræffende, formedelst, erholde, trøste sig til* — sprogstof som i det mellemliggende halve århundrede er helt eller delvis forsvundet.

Så længe kancellistilen i alt væsentligt kun blev dyrket og læst af juridiske eksperter, frembød den næppe noget problem for almenheden; i middelalderen har de få skrivekyndige næsten alle været skolede i denne sprogform. Men med den stadig voksende offentlige kommunikation træder kancellistilens karakter af lukket ekspertsprog mere og mere frem. Holberg ironiserer over omsvøbene; da den brave håndværker Antonius vil fri til Herman von Bremens datter, får han det gode råd af Henrik: "vil I tencke paa, at jer Ansøgning skal lykkes, da maa I sætte jere Ord paa Skruer og føre en ziirlig Tale ... I det ringeste maa I begynde jer Tale af det Ord: Saasom eller Eftersom" (Den politiske Kandstøber, 1. akt). For den jævne mand har det givetvis været en vanskelig opgave at sætte sig ind i en bekendtgørelse som den følgende af 1786:

Ober-Præsident, samt Borgemestere og Raad, i den Kongelige Residentz-Stad Kiøbenhavn, gjøre vitterligt, at os ved Skrivelse af 26 August sidstleden fra det Kongelige Danske Cancellie er tilmeldt, at, som den Fremgangs-Maade, der ved andre Lauge er brugelig, ikke af det forenede Pram- og Steenfører-Laug i Contraventions-Tilfælde kan iagttages, da Lauget ikke forud kan vide, naar en uberettiget Pram eller Baad bliver at antrefte, og følgelig ikke heller i Forveien er i Stand til at forsyne sig med Politiets Assistance til at anholde den, ligesom den Paagieldende og, ifald Politiet dertil først skulde hentes, vilde imidlertid finde overflødig Leilighed til at undvige, saa at Anholdelsen saaledes aldrig kunde iverksættes, saa bør det, i Overensstemmelse med Laugs-Artiklernes 1 og 8 §, være Laugets Formand og hans Adjungerede tilladt, enten selv eller ved Laugets Pram-Folk, at anholde og til Bolverket fast-

giøre enhver uberrettiget Baad, eller Pram, som enten ved Toldboden, eller i Canalerne maatte betreffes, at fare til Fornærmelse for Lauget, dog under den Betingelse, at Formanden strax skal giøre Sagen anhängig til Paakiendelse ved Politiekammeret, hvilket til alle Vedkommendes Efterretning herved bekiendtgøres.

(Laugs-Articler [etc.] For det foreenede Pram- og Steenfører-Laug i Kiøbenhavn, Kbh. 1789)

Særlig problematisk bliver kancellistilen naturligvis når en myndighed skriver direkte til den enkelte borger. I 1959 ønskede en ældre dame i en landkommune at vide om hun kunne få enkepension; fra amtskontoret fik hun da følgende svar:

I en hertil indsendt skrivelse af 16. f.m. har De forespurgt, hvorvidt De er berettiget til pension i henhold til lov nr. 70 af 13. marts 1959 om pension til enker m.fl.

I denne anledning skal man meddele, at De ikke umiddelbart er berettiget til pension i henhold til ovennævnte lov, idet navnlig bemærkes, at lovens § 1, stk. 1, nr. 3, ikke kan bringes i anvendelse, idet den forudsætter, at De ved det fyldte 55. år oppebar løbende understøttelse i henhold til lovens § 15, stk. 3, tidligere forsorgslovens § 282. Det tilføjes, at der herefter kun er mulighed for at bevilge Dem pension i henhold til undtagelsesbestemmelserne med godkendelse af det i folkeforsikringslovens § 1, stk. 5, omhandlede udvalg.

Selv om syntaksen her er forholdsvis enkel — med 3 punktummer har man svigtet den gamle periodestils ideal — blev denne skrivelse dog citeret i Folketinget som et afskrækkende typeeksempel på kancellistilen. Folketingsmedlem Peter Nielsen oplyste at den ældre dame havde haft “det held, at hun kunne få en skriftklog til at oversætte det for sig. Skrevet på almindelig dansk fyldte det samme med de rent praktiske henvisninger ikke det halve”. Hertil replicerede indenrigsminister Søren Olesen: “I det fremførte eksempel synes jeg egentlig kun, der mangler en slutning, der skulle være gået ud på at meddele vedkommende ældre dame, hvor hun kunne henvende sig — i dette tilfælde på sit socialkontor — og få nærmere oplysning; så havde for mig at se det hele været i

orden." At denne vigtige vejledning mangler er en uomtvistelig fejl ved amtskontorets brev; og naturligvis kan man yderligere pege på nogle stivheder i det sproglige udtryk: *forespurgt hvorvidt* kunne med held ændres til *spurgt om*, og *idet navnlig bemærkes at* og *Det tilføjes at* kunne stryges og det følgende ændres til en hovedsætning — men desværre meddelte Peter Nielsen ikke hvordan den forbedrede skrivelse lød. Trods vagheden er hans anke over "mandarinsproget" dog et typisk udtryk for et stadig mere udbredt syn på myndighedernes sprog; fx har partiet Venstre i 1971 vedtaget et programpunkt om afskaffelse af "den knudrede og uhensigtsmæssige kancellistil".

Mette Madsens spørgsmål til statsministeren (s. 61) gjaldt to områder: lovgivningen og henvendelser til borgerne. Answeret for *lovsproget* har siden folkestyrets indførelse ligget hos Rigsdagen. Stort set har sproget i lovene fulgt med i den almindelige sproglige udvikling, men med mellemrum er dets tilbøjelighed til at hænge fast i kancellistilen blevet kritiseret. På adskillige folketingsmedlemmers vegne spurgte Herman Trier således i 1891 om konseilspræsidenten ville "virke for, at der ved Udarbejdelsen af Lovforslag mere end hidtil tages Hensyn til Modersmaalets Krav i Retning af Renhed i Ordvalget, strængt rigtig Sprogbrug og Almenforstaaelighed"; i forbindelse hermed foreslog Trier at oprette "en blivende Institution, som havde til Opgave at varetage denne Side af Lovgivningen". Dette forslag blev realiseret i 1895, da Rigsdagen nedsatte et stående tremandsudvalg "for Loves sproglige Affattelse". Men sprogudvalget fik ikke ret til at ytre sig om et lovforslag før det var fremsat i Rigsdagen, og det måtte kun henvende sig til det særlige udvalg der var nedsat i vedkommende sag. Adskillige, deriblandt J. K. Lauridsen, fandt at sprogudvalgets stilling var mislig, "særlig hvis man vil fortsætte med som hidtil at gennemføre alle Love i de sidste 10 Dage af Marts Maaned". Sprogudvalgets indflydelse blev da også omtrent lig nul, og i 1918 blev det ophævet. I den følgende menneskealder drøftede man jævnlig en bedre lovforberedelse, eventuelt gennem et lovråd efter svensk mønster. Udfaldet blev at der i 1958 oprettedes en særlig afdeling af

Justitsministeriet med den opgave at rådgive de andre fagministerier under udarbejdelsen af lovforslag. Denne tekniske bistand omfatter også sprogformen, og lovafdelingens erfaringer førte i 1969 til at Justitsministeriet i samarbejde med Dansk Sprognævn udsendte en vejledning om lovsproget. Grundsynet heri er at "Ved den sproglige formulering af love og andre retsfor skrifter må man have for øje, at enhver, som teksten henvender sig til, let skal kunne læse og forstå den".

I de *administrative* myndigheders skrivebrug er der ifølge sagens natur en betydelig inert i. De der ansættes på et offentligt kontor må lære at skrive kontorets breve, og det har de hidtil lært ved at se hvordan kontoret plejer at skrive; individuel frihed ville uvægerlig føre til svingende praksis og deraf flydende fortolkningsproblemer. Fra styrelse til styrelse forekommer, efter sigende, karakteristiske variationer, som imidlertid kun forvaltningens egne folk lægger mærke til. En mere omfattende sproglig reform måtte inden for den enkelte styrelses rammer vistnok kræve en meget særpræget viljefast chef — eller for administrationen som helhed et centralt organ med væsentlig indflydelse på oplæring og videreuddannelse af det administrative personale. Et sådant organ er Danmarks Forvaltningshøjskole, der blev oprettet i 1965, og hvis undervisning bl.a. omfatter lovteknik og udformning af administrative skrivelser.

Nogen virkning af Justitsministeriets sproglige vejledning sporede imidlertid ikke umiddelbart i forvaltningens brevstil. I oktober 1971 tog Folketingets ombudsmand så problemet op, idet han fremhævede at skrivelser fra administrationen til borgerne "må formodes at blive opfattet som udtryk for myndighedernes holdning til klager, ansøgere m.fl.; skrivelsernes tekst bør derfor ikke alene være let at læse og forstå, men den sproglige form bør også være venlig eller hensynsfuld". Til disse synspunkter sluttede Statsministeriet sig i en skrivelse af 25. februar 1972 til samtlige øvrige ministerier og henledte samtidig, ligeledes efter ombudsmandens ønske, deres opmærksomhed på sprogcirkulæret. Man kan undre sig over at det skulle blive nødvendigt at minde forvaltningen om eksistensen af en officiel borgervenlig stilistik; men man må se i

øjnene at hverken Statsministeriets påmindelse eller en tilsvarende, som Indenrigsministeriet i marts 1972 udsendte til amtsråd og kommunalbestyrelser, har nogen udsigt til fremgang, hvis ikke forvaltningens personale er enig i målsætningen og forstår at omsætte den meget kortfattede og alment holdte vejledning til praksis. Under indtryk af begivenhederne fandt Dansk Sprognævn at tiden måtte være inde til et nyt initiativ, og et samarbejde med Danmarks Forvaltningshøjskole kom i stand, således at sprognævnet — foreløbig som et forsøg — stiller en konsulent til rådighed i forbindelse med undervisningen i lovteknik.

I nutidens love og administrative skrivelser spiller den lange sætningsperiode ikke nær så stor en rolle som tidligere. Blandt kancellistilens ejendommeligheder er en af de mest generende nok den som først i 1936 blev fremhævet af Blinkenberg (s. 108), nemlig forkærligheden for at ophobe underordnede bestemmelser foran et substantiv, fx "som følge af de i medfør af lov om styrelsen af kommunernes skolevæsen og af virksomhed efter lov om fritidsundervisning m.v. fastsatte regler om befordringsgodtgørelse til visse grupper af uddannelsessøgende". En anden påfaldende unode, gennem mange år energisk påtalt af udskrivningschef Eiler Sand, er den umådeholdne brug af vendinger som *det bemærkes*, *det tilføjes* o.l., der oftest er uden egentlig mening i sammenhængen (jf. ovenfor s. 66) og derfor virker som ren fyldekalk. Men lad et konkret eksempel vise hvordan en eksisterende lovparagraf vil kunne omsmeltes i den officielle vejlednings støbeske. Det gælder § 42 i lov om offentlig forsorg af 31. maj 1961; den faktiske ordlyd står i venstre kolumne, den omredigerede i højre:

§ 42. Hvis en person er forfalden til misbrug af alkohol og der fra hans families eller andre pårørendes side eller fra politiet, anden offentlig myndighed eller en læge sker henvendelse til det sociale udvalg om at undergive ham kur for

§ 42. Hvis en person er forfalden til misbrug af alkohol, kan hans familie eller andre pårørende eller politiet, en anden offentlig myndighed eller en læge anmode det sociale udvalg om at undergive ham kur for alkoholisme. Såfremt den på-

alkoholisme, kan udvalget, såfremt pågældende ligger familie eller pårørende til byrde og det må antages, at han ikke vil kunne klare sig uden hjælp, hvis den hidtil fra privat side ydede understøttelse bortfalder, forlange, at pågældende skal underkaste sig en afvænningskur, dog at dette i alle tilfælde skal være anbefalet af en læge. Afviser pågældende dette, eller overholder han ikke de af vedkommende ambulatorium, behandlingshjem eller læge givne kurmæssige forskrifter, kan det sociale udvalg, når det anbefales af vedkommende embedslæge, lade ham indlægge på en til sådan behandling godkendt institution eller institutionsafdeling eller eventuelt på et sygehus, herunder også psykiatrisk afdeling, hvor han kan tilbageholdes i indtil 1/2 år. Såfremt han derefter ikke følger en i fortsættelse af indlæggelsen etableret ambulans behandling, kan fornyet indlæggelse dog finde sted i 1 år. Anbringelse i henhold til nærværende bestemmelse kan kun finde sted på en af socialministeren til sådan behandling godkendt institution.

gældende ligger familie eller pårørende til byrde, og det sociale udvalg skønner, at han ikke vil kunne klare sig uden hjælp, hvis den understøttelse, der hidtil er ydet fra privat side, falder bort, kan udvalget da forlange, at han underkaster sig en afvænningskur. Dog skal dette i alle tilfælde være anbefalet af en læge. Hvis patienten nægter at lade sig behandle, eller hvis han ikke overholder de kurmæssige forskrifter, har han fået af ambulatorium, behandlingshjem eller læge, kan det sociale udvalg lade ham indlægges til tvungen behandling, når embedslægen anbefaler det. Patienten indlægges da på en institution eller institutionsafdeling, der er godkendt til sådan behandling, eller eventuelt på et sygehus (herunder også psykiatrisk afdeling) og kan tilbageholdes der i indtil 1/2 år. Såfremt han derefter ikke følger en foreskrevet ambulans behandling, kan han indlægges på ny i indtil 1 år. Tvangsindlæggelse i henhold til denne bestemmelse kan kun finde sted på en institution, som socialministeren har godkendt til behandling af alkoholikere.

Den faktiske lovtekst byder indledningsvis på en periode der tør siges at være tro mod det klassiske ideal (jf. s. 63): de tre betingelser er anbragt nøjagtig hvor de logisk hører hjemme; lovens forfatter har på én gang stringent og elegant udnyttet sprogets muligheder for placering af de sætningsformede biled,

nemlig i spidsen som "fundament", i midten på "neksusadverbial"ets plads, og i slutningen som "indholdsadverbial", og perioden fremtræder herved i en fin æstetisk balance. Den intellektuelle anstrengelse ved læsningen af en sådan periode havde for ældre tiders embedsmænd en saglig værdi: "I Embedsskrivet især" mente Fr. Stoud "skader det ikke at pålægge Læseren en mild Tvang til at holde Opmærksomheden ved det, vi have at sige. Og jeg seer ikke, hvorfor man skal tildryppe ham Indholdet draabevis og ikke troe ham i Stand til at svælge en Mundfuld paa engang. Embedsskriver ere ikke Læsebøger for Børn" (s. 216). Men denne stilopfattelse har næppe mange tilhængere i dag. Det må erkendes som en ulempe ved den citerede periode at de led der grammatisk og betydningsmæssigt bærer hovedsætningen ("kan udvalget . . . forlange") er skilt fra hinanden af ikke mindre end 30 ord. Den korrekte saglige forståelse behøver heller ikke at lide skade ved at perioden brydes op i flere selvstændige sætninger, sådan som i den reviderede tekst.

Af de øvrige ændringer skal følgende fremhæves: Omfangsrige foranstillede adled til substantiver er gerne flyttet hen bag kerneleddet, som når "den hidtil fra privat side ydede understøttelse" er ændret til "den understøttelse, der hidtil er ydet fra privat side". Upersonlige udtryk er normalt udskiftet med personlige, fx er "Hvis der fra hans families side sker henvendelse til det sociale udvalg om (osv.);" ændret til "kan hans familie anmode det sociale udvalg om (osv.);"; "det må antages" er ændret til "det sociale udvalg skønner"; "når det anbefales af vedkommende embedslæge" er ændret til "når embedslægen anbefaler det"; og "kan fornyet indlæggelse finde sted" er ændret til "kan han indlægges på ny". Samtidig undgår man nogle abstrakte substantiver (*henvendelse*, *indlæggelse*) og nogle passivkonstruktioner (*anbefales af*), der unødigt bidrager til at udviske forestillingen om hvem den handlende (ansvarlige) er. Der vil dog ikke være mening i at udrydde alle sådanne vendinger. I passivkonstruktionen "dog skal dette være anbefalet af en læge" er det *sagen* der er i brændpunktet, ikke personen, og da navnlig ikke en bestemt person, men kun "en (dvs. en hvilken som helst) læge"; i sætningen "Patienten

indlægges" er det unødvendigt at gentage fra den foregående at det er det sociale udvalg der handler i sagen, tværtimod er det handlingens genstand (patienten) der er udsagnets vigtigste led. Vendingen "Tvangsindlæggelse kan finde sted" er abstrakt og upersonlig, men tjener et formål: her er det kun handlingen som sådan det gælder, og hverken den handlende person eller den person handlingen rammer har nogen aktuel interesse. — En mere talesprogsnær omskrivning af samme paragraf har Erik Hansen præsenteret i *Hvem Hvad Hvor* 1972, s. 208.

Den justitsministerielle vejledning tager officielt kun sigte på "sproget i love og andre retsfor skrifter", men det er tydeligt — og ganske rimeligt — at den almindeligt opfattes som rettesnor også for forvaltningen, både den statslige og den kommunale; og på længere sigt kan den vel også få betydning for anklageskrifter og domme (von Eyben 1971). De foreløbige erfaringer fra sprog­nævnets samarbejde med forvaltningshøjskolen tyder på at de yngre akademikere er velvilligt indstillede; men at *de* bliver overbevist om den nye stils fortræffelighed er ikke nok, for hjemme i deres eget kontor risikerer de at forarge deres foresatte, som har den endelige afgørelse. Det vil altså være af vital betydning at sprog­nævnet får lejlighed til at medvirke også ved chefskurserne. Alt i alt gør man utvivlsomt klogt i at indstille sig på en langsom proces; det er betydelig mere krævende at lægge sin stil om end at rette sig mekanisk efter fx en ny regel om at navneord skal skrives med småt. Og man kan i denne sammenhæng notere sig at også Folketingets medlemmer i bestemte situationer føler sig forpligtede til at anlægge kancellistilens embedsdragt; et typisk forslag til dagsorden (stillet af Hanne Reintoft) lyder således:

Idet folkettinget bemyndiger undervisningsministeren til ved den i lov om universiteternes styrelse § 11, stk. 1, omtalte fastsættelse af regler om valg af medlemmer til poster i universitetsorganerne at se bort fra de i den pågældende udvalgsbetænkning indeholdte retningslinjer for valg­måden, opfordrer tinget ministeren til at udforme de nævnte regler således, at der for hvert enkelt universitet tages hensyn til det pågældende studenterråds forslag til valg­måde.

Tinget går herefter over til næste sag på dagsordenen.

Mon et folketingsmedlem, der formår at exprimere sig således, vil være den første til at tage anstød af en lovparagraf i samme stil?

Hvis imidlertid Justitsministeriets vejledning ad åre virkelig efterleves, vil kancellistilens fjender have god grund til at glæde sig. Men paradoksalt nok bør dens venner ikke fortvivle; alle der med indsigt har skildret kancellistilen, fra Stoud til von Eyben, har været enige om at den må følge med i sprogets almindelige udvikling: "Når alt kommer til alt" konkluderer von Eyben, "adskiller juridisk stil sig ikke meget fra anden klar og koncis sprogbrug" (1967, s. 535). Målet er fastholdt, det er kun midlerne der er ændret; der er intet til hinder for at lov- og embedssproget også i sin nye form kan være hvad det bør: "den rene Sagligheds sproglige Iklædning" (Blinkenberg s. 112), lidenskabsløst og lige langt fra det alderdommelige og det moderigtige.

Heri ligger dog ingen garanti for at ethvert kompliceret sagforhold kan fremstilles som letgennemskueligt, heller ikke i breve til den enkelte borger. I sit sobre svar på Mette Madsens spørgsmål i Folketinget tilstod statsminister Jens Otto Krag da også sine tvivl om at problemet nogen sinde helt kan løses: "der må ikke i lovens tekst være tilfældigheder og unøjagtigheder, og det kan altså somme tider gøre forståelsen af dens paragraffer lidt sværere".

Litteratur

Franz Blatt: Under vor Haand og Segl (Kbh. 1943).

Andreas Blinkenberg: Kancellisproget (Sprog og Kultur 4, 1936, s. 104—12).

Kaj Bom: Dansk i dag (Kbh. 1955), s. 64—72.

Paul Diderichsen: Dansk prosahistorie I, 1 (Kbh. 1968), s. 67—106.

W. E. von Eyben: Juridisk stil og sprogbrug (Juridisk Grundbog, 2. udg., Kbh. 1967, s. 497—535).

samme: Sprogbrugen i procesdokumenter (Juristen 1971, s. 247—49).

A. Fræmohs: Lidt om moderne dansk Kancellistil og Kancellisprog (Danske Studier 1922, s. 127—40).

Erik Hansen: Ping- og pampersprog (Kbh. 1971).

- Julius Hylling*: Haandbog for practiske Jurister (Odense 1863), s. 343—45, 349—85, 506—17.
- Olaf Johansen*: Rationalisering af statsadministrationen (Danmarks Forvaltningshøjskole 1969, duplikeret), s. 93—96.
- Allan Karker*: Alle vi pinger og pampere (Aarhuus Stiftstidendes kronik 17. oktober 1971).
- L. Moltesen*: Rigsdagens "Sprogudvalg" (Årbog for nordisk målstræv 4, 1941, s. 66—68).
- Jens Møller*: Udvalget for loves sproglige affattelse (Den danske Rigsdag 1849—1949, IV, Kbh. 1949, s. 54—55).
- Eiler Sand*: Kancellistilens Afskaffelse og andre Forvaltningsreformer (Samraadet 1944, s. 64—66, 70—71, 78—81).
- samme*: Kancellistilen bør afskaffes straks (Samrådet 1963, s. 131—34).
- samme*: Kancellistilen bør afskaffes nu (Juristen 1971, s. 314—16).
- samme*: Kancellistilens afskaffelse efter ombudsmandens indgriben (Advokatbladet 1972, s. 29—36).
- Peter Skautrup*: Det danske sprogs historie I—IV (Kbh. 1944—68) §§ 33 B, 41 C, 72 B, 85 B.
- Frederik Stoud*: Om Skrivemaaden i Embedssager (2. opl., Kbh. 1819) [1. opl. udkom 1816 under pseudonymet Frederik Cortsen].
- Herman Trier*: Lovsproget (Vor Ungdom 1891, s. 356—68; optrykt i Pædagogiske Tids- og Stridsspørgsmaal, Kbh. 1892, s. 329—45) [identisk med Triers hovedtale i Folketinget 1891].
- Rigsdagstidende*. Forhandlinger paa Folketinget 1890—91, sp. 3564, 3788—3810 (Trier, Estrup m.fl.); 1894—95, sp. 519—32, 1079—97 (Trier, J. K. Lauridsen m.fl.).
- Folketingstidende*. Forhandlingerne 1959—60, sp. 3585—89 (Peter Nielsen, Søren Olesen); 1969—70, sp. 1728 (Peter Nielsen); 1970—71, sp. 821—22 (Hanne Reintoft); 1971—72, sp. 2320—24 (Mette Madsen, J. O. Krag).
- Ministerialtidende A* 1969 nr. 224 (Justitsministeriets vejledning); 1972 nr. 70 (Statsministeriets rundskrivelse).

Navne på stater. Nationalitetsbetegnelser

I 1961 udsendte de nordiske sprognavn en liste over danske, norske, svenske og finske navne på stater, kolonier m. m. og hovedstæder, og over de tilsvarende indbyggerbetegnelser og nationalitetsadjektiver (*Nordiske sprogproblemer/Nordiske sprogspørgsmål/Nordiska språkfrågor 1959—1960*, s. 43—89).

Der er siden sket mange ændringer på dette område. Ny stater er opstået, nogle stater eksisterer ikke længer, og andre har ændret deres navn. Hvad afledningerne angår, har sprognavnene i flere tilfælde måttet revidere deres tilrådninger.

En ny fælles liste er derfor blevet udarbejdet. Den omfatter danske, norske, svenske og finske former. Tilsvarende lister for islandsk og færøsk er under udarbejdelse.

Denne liste rummer kun navne på selvstændige stater. Dette begreb er vanskeligt at afgrænse; sprognavnene har valgt at lade listen omfatte de stater som er med i den fortegnelse som Utrikesdepartementet i Stockholm udsendte i 1972. Listen rummer dermed alle stater som er nævnt i FN's Terminology Bulletin (og desuden to områder hvis status er uafklaret: Namibia og Rhodesia).

Listen er ordnet alfabetisk efter den danske navneform. Hvor den norske eller den svenske form afviger fra den danske, er den anført i kantet parentes i den danske spalte med henvisning til den danske form som den kan findes under, fx [Austerrike *se* Østrig], [Västra Samoa *se* Vest-Samoa]. Der gives dog ingen henvisning når en sådan form ville komme til at stå umiddelbart ved siden af den danske opslagsform (der henvises fx ikke fra Albania til Albanien). Desuden er der, ligeledes i kantet parentes og med henvisning, optaget enkelte forældede navne (fx Persien), navne som ikke kan tilrådes som statsnavne (fx Rusland), og stavemåder som må frarådes (fx Czekoslovakiet).

Nationalitetsbetegnelserne står efter det statsnavn som de hører til. Om nødvendigt er de også optaget på alfabetisk plads med henvisning, fx [ivorianer *se* Elfenbenskysten]. Kun nationalitetsbetegnelser som angiver et statsretligt tilhørsforhold, er med i listen. Den rummer derfor ikke betegnelser som er knyttet til fx etniske og/eller sproglige grupper, til delområder m. m. (flamlænder, vallon, tjekker, slovak, englænder, skotte osv.).

Når der i den norske spalte er anført to former adskilt af en skråstreg, er den første form bokmål, den anden nynorsk (for nationalitetsbetegnelser er blot endelsen -ar angivet). Alle andre former kan bruges i begge mål.

Listen omfatter ikke alle de navneformer og afledninger som er i brug, men blot de former som sprognavnene kan tilråde. Målet har været at nå en rimelig balance mellem mange hensyn: til hævdundne former, til den størst mulige nordiske ensartethed, til de internationalt anvendte former og til landenes egne navneformer.

Dansk	Norsk
[Abessinien <i>se</i> Etiopien]	
Afghanistan	Afghanistan
afghaner	afghan, afghaner/-ar
afghansk	afghansk
Albanien	Albania
albaner	alban, albaner/-ar
albansk	albansk
Algeriet	Algerie
algerier	algerier/-ar
algerisk	algerisk
[Amerika <i>se</i> USA]	
Andorra	Andorra
andorraner	andorran, andorraner/-ar
andorransk	andorransk
[Arabrepublikken Yemen <i>se</i> Yemen]	
Argentina	Argentina
argentiner	argentiner/-ar
argentinsk	argentinsk
[Austerrike <i>se</i> Østrig]	
Australien	Australia
australier	australier/-ar
australsk	australsk
[Aust-Tyskland <i>se</i> Tyske Demokratiske Republik]	
Bahamas	Bahamas
bahamaner	bahaman, bahamaner/-ar
bahamansk	bahamansk
Bahrain	Bahrain
bahrainer	bahrainer/-ar
bahrainsk	bahrainsk
Bangladesh	Bangladesh
bangladesher	bangladesher/-ar
bangladeshisk	bangladeshisk
Barbados	Barbados
barbadier	barbader/-ar, barbadier/-ar
barbadisk	barbadisk
Belgien	Belgia

Svensk	Finsk
Afghanistan	Afganistan
afghan	afgaani
afghansk	afganistanilainen
Albanien	Albania
alban	albaani
albansk	albanialainen
Algeriet	Algeria
algerier	algerialainen
algerisk	algerialainen
Andorra	Andorra
andorran	andorralainen
andorransk	andorralainen
Argentina	Argentiina
argentinare	argentiinalainen
argentinsk	argentiinalainen
Australien	Australia
australier	australialainen
australisk	australialainen
Bahamas	Bahamasaaret
bahaman	bahama(saare)lainen
bahamansk	bahama(saare)lainen
Bahrain	Bahrain
bahrainare	bahrainilainen
bahrainsk	bahrainilainen
Bangladesh	Bangladesh
bangladeshare	bangladeshilainen
bangladeshisk	bangladeshilainen
Barbados	Barbados
barbadier	barbadosilainen
barbadisk	barbadosilainen
Belgien	Belgia

Dansk	Norsk
belgier	belgier/-ar
belgisk	belgisk
Bhutan	Bhutan
bhutaner	bhutaner/-ar
bhutansk	bhutansk
Bolivia	Bolivia
bolivianer	bolivian, bolivianer/-ar
boliviansk	boliviansk
Botswana	Botswana
botswaner	botswan, botswaner/-ar
botswansk	botswansk
Brasilien	Brasil
brasilianer	brasiler/-ar, brasilianer/-ar
brasiliansk	brasilsk, brasiliansk
[brite, britisk se Storbritannien]	
Bulgarien	Bulgaria
bulgarer	bulgar, bulgarer/-ar
bulgarsk	bulgarsk
Burma	Burma
burmeser, burmaner	burman, burmaner/-ar
burmesisk, burmansk	burmansk
Burundi	Burundi
burundier	burundier/-ar
burundisk	burundisk
Cambodja	Kambodsja
cambodjaner	kambodsjan, kambodsjaner/-ar
cambodjansk	kambodsjansk
Cameroun	Kamerun
camerouner	kameruner/-ar
camerounsk	kamerunsk
Canada	Canada
canadier	canadier/-ar, kanadier/-ar
canadisk	canadisk, kanadisk

Svensk	Finsk
belgier, belgare	belgialainen
belgisk	belgialainen
Bhutan	Bhutan
bhutanese	bhutanilainen
bhutaneseisk	bhutanilainen
Bolivia	Bolivia
bolivian	bolivialainen
boliviansk	bolivialainen
Botswana	Botswana, Betsuanamaa
botswanier	botswanalainen, betsuanalainen
botswansk	botswanalainen, betsuanalainen
Brasilien	Brasilia
brasilianare, brasilian	brasilialainen
brasiliansk	brasilialainen
Bulgarien	Bulgaria
bulgar	bulgarialainen
bulgarisk	bulgarialainen
Burma	Burma
burmes, burman	burmalainen
burmesisk, burmansk	burmalainen
Burundi	Burundi
burundier	burundilainen
burundisk	burundilainen
Cambodja	Kambodža
cambodjan	kambodžalainen
cambodjansk	kambodžalainen
Kamerun	Kamerun
kamerunare	kamerunilainen
kamerunsk	kamerunilainen
Canada	Kanada
kanadensare	kanadalainen
kanadensisk	kanadalainen

Dansk	Norsk
Centralafrikanske Republik	Den sentralafrikanske republikken
centralafrikaner	sentralafrikaner/-ar
centralafrikansk	sentralafrikansk
Ceylon <i>se</i> Sri Lanka	
Chile	Chile
chilener	chilen, chilener/-ar
chilensk	chilensk
Colombia	Colombia
colombianer	colombian, colombianer/-ar
colombiansk	colombiansk
Congo, Folkerepublikken	Kongo-republikken
Congo ¹	
congoleser	kongoleser/-ar
congolesisk	kongolesisk
Costa Rica	Costa Rica
costaricaner	costarican, costaricaner/-ar
costaricansk	costaricansk
Cuba	Cuba
cubaner	cuban, kuban, cubaner/-ar, kubaner/-ar
cubansk	cubansk, kubansk
Cypern	Kypros
cypriot	kypriot
cypriotisk	kypriotisk
[Czekoslovakiet <i>se</i> Tjekkosllovakiet]	
Dahomey	Dahomey
dahomeyer	dahomeyer/-ar
dahomeysk	dahomeysk
Danmark	Danmark
dansker	danske
dansk	dansk
DDR <i>se</i> Tyske Demokratiske Republik	
Demokratiske Folkerepublik Yemen <i>se</i> Sydyemen	

¹ Tidligere Fransk Congo, Congo (Brazzaville). *Jf.* Zaïre.

Svensk	Finsk
Centralafrikanska republiken	Keski-Afrikan tasavalta
centralafrikan	keskiafrikkalainen
centralafrikansk	keskiafrikkalainen
Chile	Chile
chilenare, chilen	chileläinen
chilensk	chileläinen
Colombia	Kolumbia
colombian	kolumbialainen
colombiansk	kolumbialainen
Folkrepubliken Kongo	Kongo, Kongon kansan- tasavalta
kongoles	kongolainen
kongolesisk	kongolainen
Costa Rica	Costa Rica
costarican	costaricalainen
costaricansk	costaricalainen
Cuba	Kuuba
kuban, cuban	kuubalainen
kubansk, cubansk	kuubalainen
Cypern	Kypros
cyriot	kyprokselainen
cyriotisk	kyprokselainen
Dahomey	Dahomey
dahomeyer	dahomeylainen
dahomeysk	dahomeylainen
Danmark	Tanska
dansk	tanskalainen
dansk	tanskalainen

Dansk	Norsk
Demokratiske Folkerepublik Korea	<i>se</i> Nordkorea
Demokratiske Republik Vietnam	<i>se</i> Nordvietnam
Dominikanske Republik	Den dominikanske republikken
dominikaner	dominikan, dominikaner/-ar
dominikansk	dominikansk
Ecuador	Ecuador
ecuadorianer	ecuadorian, ecuadorianer/-ar
ecuadoriansk	ecuadoriansk
Egypten	Egypt
egypter	egypter/-ar
egyptisk	egyptisk
Eire	<i>se</i> Irland
[Ekvatorialguinea	<i>se</i> Ækvatorialguinea]
Elfenbenskysten	Elfenbeinskysten
ivorianer ¹	ivorian, ivorianer/-ar ¹
ivoriansk ¹	ivoriansk ¹
El Salvador	El Salvador
salvadoraner	salvadoran, salvadoraner/-ar
salvadoransk	salvadoransk
[England	<i>se</i> Storbritannien]
Etiopien	Etiopia
etiopier	etiop, etiopier/-ar
etiopisk	etiopisk
Fiji	Fiji
fijianer	fijian, fijianer/-ar
fijiansk	fijiansk
Filippinerne	Filippinene/Filippinane
filippiner	filippiner/-ar
filippinsk	filippinsk
Finland	Finland, Suomi
finne	finlending, finne
finsk	finlandsk, finsk

¹ Disse former bør kun bruges i sammenhænge hvor ordene er umiddelbart forståelige. Ellers må det tilrådes at anvende omskrivninger med fra, i, på Elfenbenskysten (norsk: fra, frå, i, på Elfenbeinskysten; svensk: från, i, på Elfenbenskusten) eller sammensætninger med Elfenbenskyst- (Elfenbeinskyst-, Elfenbenskust-).

Svensk	Finsk
Dominikanska republiken	Dominikaaninen tasavalta
dominikan	dominikaani
dominikansk	dominikaanilainen
Ecuador	Ecuador
ecuadorian	ecuadorilainen
ecuadoriansk	ecuadorilainen
Egypten	Egypti
egyptier	egyptiläinen
egyptisk	egyptiläinen
Elfenbenskusten	Norsunluurannikko
ivorian ¹	norsunluurannikkolainen
ivoriansk ¹	norsunluurannikkolainen
El Salvador	Salvador
salvadoran	salvadorilainen
salvadoransk	salvadorilainen
Etiopien	Etiopia
etiopier	etiopialainen
etiopisk	etiopialainen
Fiji	Fidžisaaret
fijian	fidžisaarelainen, fidžiläinen
fijiansk	fidžisaarelainen, fidžiläinen
Filippinerna	Filippiinit
filippinare	filippiiniläinen
filippinsk	filippiiniläinen
Finland	Suomi
finländare ²	suomalainen
finländsk ²	suomalainen

² *Finskspråkig*: finne (*adjektiv*: finsk), *svenskspråkig*: finlandssvensk (*adjektiv*: finlandssvensk).

Dansk	Norsk
Folkerepublikken Congo <i>se</i> Congo	
Forbundsrepublikken Tyskland, Vesttyskland	Forbundsrepublikken/ Sambandsrepublikken Tyskland, Vest-Tyskland
(vest)tysker	(vest)tysker/-ar
(vest)tysk	(vest)tysk
Forenede Arabiske Emirater	Unionen av arabiske emirat(er)/emirat
Forenede Stater <i>se</i> USA	
Frankrig	Frankrike
franskmand	franskmann
fransk	fransk
[Föbundsrepublikken Tyskland <i>se</i> Forbundsrepublikken Tyskland]	
[Förenade Arabemiraten <i>se</i> Forenede Arabiske Emirater]	
[Förenta Staterna <i>se</i> USA]	
Gabon	Gabon
gaboneser	gaboner/-ar
gabonesisk	gabonsk
Gambia	Gambia
gambier	gambier/-ar
gambisk	gambisk
Ghana	Ghana
ghaneser	ghanan, ghananer/-ar
ghanesisk	ghanansk
Grækenland	Hellas
græker	hellen, greker/-ar
græsk	hellensk, gresk
Guatemala	Guatemala
guatemalaner	guatemalan, guatemalaner/-ar
guatemalansk	guatemalansk
Guinea	Guinea
guineaner	guinean, guineaner/-ar
guineansk	guineansk
Guyana	Guyana
guyaner	guyaner/-ar

Svensk	Finsk
Föbundsrepubliken Tyskland, Västtyskland	Saksan liittotasavalta, Länsi-Saksa
(väst)tysk	länsisaksalainen
(väst)tysk	länsisaksalainen
Förenade Arabemiraten	Arabiemiirikuntien liitto
Frankrike	Ranska
fransman	ranskalainen
fransk	ranskalainen
Gabon	Gabon
gabones	gabonilainen
gabonesisk	gabonilainen
Gambia	Gambia
gambier	gambialainen
gambisk	gambialainen
Ghana	Ghana
ghanan	ghanalainen
ghanansk	ghanalainen
Grekland	Kreikka
grek	kreikkalainen
grekisk	kreikkalainen
Guatemala	Guatemala
guatemalan	guatemalalainen
guatemalansk	guatemalalainen
Guinea	Guinea
guinean	guinealainen
guineansk	guinealainen
Guyana	Guayana
guyanan	guayanalainen

Dansk	Norsk
guyansk	guyansk
Haiti	Haiti
haitianer	haitianer/-ar, haitier/-ar
haitisk, haitiansk	haitiansk
[Hellas <i>se</i> Grækenland]	
Holland, Nederland(ene)	Nederland
hollænder, nederlænder	nederlending, <i>i bokmål også</i> nederlender
hollandsk, nederlandsk	nederlandsk
Honduras	Honduras
honduraner	honduran, honduraner/-ar
honduransk	honduransk
Indien	India
inder	inder/-ar
indisk	indisk
Indonesien	Indonesia
indoneser	indonesier/-ar
indonesisk	indonesisk
Irak	Irak
iraker	iraker/-ar
irakisk	iraksk, irakisk
Iran	Iran
iraner	iraner/-ar
iransk	iransk
Irland, Eire	Irland
irer, irlænder	ire, irlending
irsk, irlandsk	irsk
Island	Island
islænder, islænding	islending
islandsk	islandsk
Israel	Israel
israeler	israeler/-ar
israelsk	israelsk
Italien	Italia
italiener	italiener/-ar

Svensk	Finsk
guyansk	guayanalainen
Haiti	Haiti
haitier	haitilainen
haitisk	haitilainen
Nederländerna, Holland	Alankomaat, Hollanti
nederländare, holländare	hollantilainen, alankomaalainen
nederländsk, holländsk	hollantilainen, alankomaalainen
Honduras	Honduras
honduran	hondurasilainen
honduransk	hondurasilainen
Indien	Intia
indier	intialainen
indisk	intialainen
Indonesien	Indonesia
indones	indonesialainen
indonesisk	indonesialainen
Irak	Irak
irakier	irakilainen
irakisk	irakilainen
Iran	Iran, Persia
iranier	iranilainen, persialainen
iransk	iranilainen, persialainen
Irland, Eire	Irlanti
irländare, irer	irlantilainen, iiriläinen
irländsk, irisk	irlantilainen, iiriläinen
Island	Islanti
islänning	islantilainen
isländsk	islantilainen
Israel	Israel
israel	israelilainen
israelisk	israelilainen
Italien	Italia
italienare	italialainen

Dansk	Norsk
italiensk	italiensk
[ivorianer, ivoriansk <i>se</i> Elfenbenskysten]	
Jamaica	Jamaica
jamaicaner	jamaican, jamaicaner/-ar
jamaicansk	jamaicansk
Japan	Japan
japaner	japaner/-ar
japansk	japansk
[Jemen <i>se</i> Yemen]	
Jordan	Jordan
jordaner	jordaner/-ar
jordansk	jordansk
Jugoslavien	Jugoslavia
jugoslav, jugoslaver	jugoslav
jugoslavisk	jugoslavisk
[Kamerun <i>se</i> Cameroun]	
[kanadensare, kanadier <i>osv. se</i> Canada]	
Kenya	Kenya
kenyaner	kenyan, kenyaner/-ar
kenyansk	kenyansk
[Khmerrepublikken <i>se</i> Cambodja]	
Kina	Kina
kineser	kineser/-ar
kinesisk	kinesisk
[Kongo <i>se</i> Congo <i>og</i> Zaire]	
[Kongo-republikken <i>se</i> Congo]	
[Korea <i>se</i> Nordkorea <i>og</i> Sydkorea]	
[kuban, kubansk <i>se</i> Cuba]	
Kuwait	Kuwait
kuwaiter	kuwaiter/-ar
kuwaitisk	kuwaitisk, kuwaitisk
[Kypros <i>se</i> Cypern]	
[lanker, lankes <i>osv. se</i> Sri Lanka]	
Laos	Laos
laot	laot
laotisk	laotisk

Svensk	Finsk
italiensk	italialainen
Jamaica	Jamaika
jamaican	jamaikalainen
jamaicansk	jamaikalainen
Japan	Japani
japan	japanilainen
japansk	japanilainen
Jordaniien	Jordania
jordanier	jordanielainen
jordansk	jordanielainen
Jugoslaviien	Jugoslavia
jugoslav	jugoslaavi
jugoslavisk	jugoslavialainen
Kenya	Kenia
kenyan	kenialainen
kenyansk	kenialainen
Kina	Kiina
kines	kiinalainen
kinesisk	kiinalainen
Kuwait	Kuwait
kuwaitier	kuwaitilainen
kuwaitisk	kuwaitilainen
Laos	Laos
laotier	laosilainen
laotisk	laosilainen

Dansk	Norsk
Lesotho	Lesotho
lesother	lesother/-ar, lesothoer/-ar,
lesothisk	lesothisk
Libanon	Libanon
libaneser	libaneser/-ar
libanesisk	libanesisk
Liberia	Liberia
liberier, liberianer	liberier/-ar
liberisk, liberiansk	liberisk
Libyen	Libya
libyer	libyer/-ar
libysk	libysk
Liechtenstein	Liechtenstein
liechtensteiner	liechtensteiner/-ar
liechtensteinsk	liechtensteinsk
Luxembourg, Luxemburg	Luxembourg
luxembourger, luxemburger	luxembourger/-ar
luxembourgsk, luxemburgsk	luxembourgsk
Madagaskar	Madagaskar
madagasker	madagasser/-ar
madagaskisk	madagassisk
Malawi	Malawi
malawier	malawier/-ar
malawisk	malawisk
Malaysia	Malaysia
malaysier	malaysier/-ar
malaysisk	malaysisk
Maldiverne	Maldivene/Maldivane
maldiver	maldiv, maldiver/-ar
maldivisk	maldivisk
Mali	Mali
malier	malier/-ar
malisk	malisk
Malta	Malta
malteser	malteser/-ar
maltesisk	maltesisk

Svensk	Finsk
Lesotho	Lesotho
lesothier	lesotholainen
lesothisk	lesotholainen
Libanon	Libanon
libanes	libanonilainen
libanesisk	libanonilainen
Liberia	Liberia
liberian, liberier	liberialainen
liberiansk, liberisk	liberialainen
Libyen	Libya
libyer	libyalainen
libysk	libyalainen
Liechtenstein	Liechtenstein
liechtensteinare	liechtensteinilainen
liechtensteinsk	liechtensteinilainen
Luxemburg	Luxemburg
luxemburgare	luxemburgilainen
luxemburgsk	luxemburgilainen
Madagaskar	Madagaskar
madagask	madagassi, malagassi
madagaskisk	madagaskarilainen
Malawi	Malawi
malawier	malawilainen
malawisk	malawilainen
Malaysia	Malesia
malaysier	malesialainen
malaysisk	malesialainen
Maldiverna	Malediivit
maldiver	malediivilainen
maldivisk	malediivilainen
Mali	Mali
malier	malilainen
malisk	malilainen
Malta	Malta
maltesare	maltalainen
maltesisk	maltalainen

Dansk	Norsk
Marokko	Marokko
marokkaner	marokkan, marokkaner/-ar
marokkansk	marokkansk
Mauretania	Mauretania
mauretanier	mauretanier/-ar
mauretansk	mauretansk
Mauritius	Mauritius
mauritier	mauritier/-ar
mauritisk	mauritisk
Mexico	Mexico
mexicaner	meksikan, mexican,
	meksikaner/-ar,
	mexicaner/-ar
mexicansk	meksikansk, mexicansk
Monaco	Monaco
monegasker	monegask
monegaskisk	monegaskisk
Mongoliet	Mongolia
mongol	mongol
mongolsk	mongolsk
Namibia	Namibia
namibier	namibier/-ar
namibisk	namibisk
Nauru	Nauru
nauruer	nauruer/-ar
naurisk	naurisk
Nederland(ene) <i>se</i> Holland	
Nepal	Nepal
nepaleser	nepaler/-ar
nepalesisk	nepalsk
New Zealand	New Zealand, Ny-Zealand
newzealænder	newzealending, nyzealending,
	newzealender/-ar,
	nyzealender/-ar
newzealandsk	newzealandsk, nyzealandsk

Svensk	Finsk
Marocko	Marokko
marockan	marokkolainen
marockansk	marokkolainen
Mauretaniën	Mauritania
mauretaniër	mauritaniaalainen
mauretansk	mauritaniaalainen
Mauritius	Mauritius
mauritier	mauritiislainen
mauritisk	mauritiislainen
Mexico	Meksiko
mexikan	meksikolainen
mexikansk	meksikolainen
Monaco	Monaco
monegask	monegaski
monegaskisk	monacolainen
Mongoliet	Mongolia
mongol	mongoli
mongolisk	mongoliaalainen
Namibia	Namibia
namibier	namibiaalainen
namibisk	namibiaalainen
Nauru	Nauru
nauruer	naurulainen
naurisk	naurulainen
Nepal	Nepal
nepales	nepalilainen
nepalesisk	nepalilainen
Nya Zeeland	Uusi Seelanti
nyzeeländare	uusiseelantilainen
nyzeeländsk	uusiseelantilainen

Dansk	Norsk
Nicaragua	Nicaragua
nicaraguaner	nicaraguan, nicaraguaner/-ar
nicaraguansk	nicaraguansk
Niger	Niger
nigerer	nigerer/-ar
nigersk	nigersk
Nigeria	Nigeria
nigerianer	nigerian, nigerianer/-ar
nigeriansk	nigeriansk
Nordkorea, Demokratiske Folkerepublik Korea	Nord-Korea, Den demokratiske folkerepublikken Korea
(nord)koreaner	(nord)koreaner/-ar
(nord)koreansk	(nord)koreansk
Nordvietnam, Demokratiske Republik Vietnam	Nord-Vietnam, Den demokra- tiske republikken Vietnam
(nord)vietnameser	(nord)vietnamer/-ar, (nord)vietnameser/-ar
(nord)vietnamesisk	(nord)vietnamsk, (nord)vietnamesisk
Nordyemen <i>se</i> Yemen	
Norge	Norge/Noreg
nordmand	nordmann
norsk	norsk
[Nya Zeeland, Ny-Zealand <i>se</i> New Zealand]	
Oman	Oman
omaner	omaner/-ar
omansk	omansk
Pakistan	Pakistan
pakistaner	pakistaner/-ar
pakistansk	pakistansk
Panama	Panama
panamaner	panaman, panamaner/-ar
panamansk	panamansk
Paraguay	Paraguay
paraguayaner, paraguayer	paraguyan, paraguayaner/-ar paraguayer/-ar

Svensk	Finsk
Nicaragua	Nicaragua
nicaraguan	nicaragualainen
nicaraguansk	nicaragualainen
Niger	Niger
nigerer	nigeriläinen
nigerisk	nigeriläinen
Nigeria	Nigeria
nigerian	nigerialainen
nigeriansk	nigerialainen
Nordkorea, Demokratiska folkrepubliken Korea	Pohjois-Korea, Korean kansantasavalta
(nord)korean	pohjoiskorealainen
(nord)koreansk	pohjoiskorealainen
Nordvietnam, Demokratiska republiken Vietnam	Pohjois-Vietnam, Vietnamin kansantasavalta
(nord)vietnames	pohjoisvietnamilainen
(nord)vietnamesisk	pohjoisvietnamilainen
Norge	Norja
norrman	norjalainen
norsk	norjalainen
Oman	Oman
omanier	omanilainen
omansk	omanilainen
Pakistan	Pakistan
pakistanare	pakistanilainen
pakistansk	pakistanilainen
Panama	Panama
panaman	panamalainen
panamansk	panamalainen
Paraguay	Paraguay
paraguayare	paraguaylainen

Dansk	Norsk
paraguayansk, paraguaysk [Persien <i>se</i> Iran]	paraguayansk, paraguaysk
Peru	Peru
peruaner	peruan, peruaner/-ar
peruansk	peruansk
[Philippinerne <i>se</i> Filippinerne]	
Polen	Polen
polak (<i>flertal</i> : -kker)	polakk
polsk	polsk
Portugal	Portugal
portugiser	portugis, portugiser/-ar
portugisisk	portugisisk
Qatar	Qatar
qatarer	qatarer/-ar
qatarsk	qatarsk
Republikken Korea <i>se</i> Sydkorea	
[Republikken Sør-Afrika <i>se</i> Sydafrika]	
Republikken Vietnam <i>se</i> Sydvietnam	
Rhodesia	Rhodesia
rhodesier	rhodesier/-ar
rhodesisk	rhodesisk
[Romania <i>se</i> Rumænien]	
[Ruanda <i>se</i> Rwanda]	
Rumænien	Romania
rumæner	rumen, rumener/-ar
rumænsk	rumensk
[Rusland <i>se</i> Sovjetunionen]	
Rwanda	Rwanda
rwander	rwander/-ar
rwandisk	rwandisk
[Ryssland <i>se</i> Sovjetunionen]	
[Salvador <i>se</i> El Salvador]	
[Sambandsrepublikken Tyskland <i>se</i> Forbundsrepublikken Tyskland]	
[Sambandsstatene/Sambandsstatane <i>se</i> USA]	

Svensk	Finsk
paraguaysk	paraguaylainen
Peru	Peru
peruan	perulainen
peruansk	perulainen
Polen	Puola
polack	puolalainen
polsk	puolalainen
Portugal	Portugali
portugis	portugalilainen
portugisisk	portugalilainen
Qatar	Qatar
qatarier	qatarilainen
qatarisk	qatarilainen
Rhodesia	Rhodesia
rhodesier	rhodesialainen
rhodesisk	rhodesialainen
Rumänien	Romania
rumän	romanalainen
rumänsk	romanalainen
Rwanda	Ruanda
rwandier	ruandalainen
rwandisk	ruandalainen

Dansk	Norsk
San Marino	San Marino
sanmarineser	sanmariner/-ar
sanmarinesisk	sanmarinsk
Saudi-Arabien	Saudi-Arabia
saudiaraber	saudiaraber/-ar
saudiarabisk	saudiarabisk
Schweiz	Sveits
schweizer	sveitser/-ar
schweizisk	sveitsisk
Senegal	Senegal
senegaleser	senegaleser/-ar
senegalesisk	senegalesisk
[sentralafrikanske republikken, Den <i>se</i> Centralafrikanske Republik]	
[Siam <i>se</i> Thailand]	
Sierra Leone	Sierra Leone
sierraleoner	sierraleoner/-ar
sierraleonsk	sierraleonsk
Sikkim	Sikkim
sikkimeser	sikkimer/-ar
sikkimesisk	sikkimsk
Singapore	Singapore
singaporeaner	singaporer/-ar
singaporeansk	singaporsk
Somalia	Somalia
somalier	somalier/-ar
somalisk	somalisk
Sovjetunionen, USSR	Sovjetunionen, SSSR
sovjetborger	sovjetborger/-ar
sovjetisk	sovjetisk
Spanien	Spania
spanier	spanjol, spanier/-ar
spansk	spansk
Sri Lanka, Ceylon	Sri Lanka, Ceylon

Svensk	Finsk
San Marino	San Marino
sanmarinesare	sanmarinolainen
sanmarinesisk	sanmarinolainen
SaudiArabien	Saudi-Arabia
saudiarab	saudiarabialainen
saudiarabisk	saudiarabialainen
Schweiz	Sveitsi
schweizare	sveitsiläinen
schweizisk	sveitsiläinen
Senegal	Senegal
senegales	senegalilainen
senegalesisk	senegalilainen
Sierra Leone	Sierra Leone
sierraleonier	sierraleonelainen
sierraleonsk	sierraleonelainen
Sikkim	Sikkim
sikkimes	sikkimiläinen
sikkimesisk	sikkimiläinen
Singapore	Singapore
singaporian	singaporelainen
singaporiansk	singaporelainen
Somalia	Somalia
somalier	somalialainen
somalisk	somalialainen
Sovjetunionen, USSR	Neuvostoliitto
sovjetmedborgare	neuvostoliittolainen,
	neuvostolainen
	neuvostoliittolainen,
sovjetisk	neuvostolainen
Spanien	Espanja
spanjor	espanjalainen
spansk	espanjalainen
Sri Lanka, Ceylon	Sri Lanka, Ceylon

Dansk	Norsk
ceylonaser	lanker/-ar, ceyloner/-ar
ceylonesisk	lankisk, ceylonsk
[SSSR <i>se</i> Sovjetunionen]	
Storbritannien	Storbritannia
brite	brite
britisk	britisk
Sudan	Sudan
sudaner, sudanaser	sudaner/-ar
sudansk, sudanesisk	sudansk
[Suomi <i>se</i> Finland]	
Swaziland	Swaziland
swazilænder	swazilending
swazilandsk	swazilandsk
[Sveits, Svejts <i>se</i> Schweiz]	
Sverige	Sverige
svensker	svenske
svensk	svensk
Sydafrika, Sydafrikanske Republik	Sør-Afrika, Republikken Sør-Afrika
sydafrikaner	sørafrikaner/-ar
sydafrikansk	sørafrikansk
Sydkorea, Republikken Korea	Sør-Korea, Republikken Korea
(syd)koreaner	(sør)koreaner/-ar
(syd)koreansk	(sør)koreansk
[Sydvestafrika <i>se</i> Namibia]	
Sydvietnam, Republikken Vietnam	Sør-Vietnam, Republikken Vietnam
(syd)vietnameser	(sør)vietnamer/-ar,
	(sør)vietnameser/-ar
(syd)vietnamesisk	(sør)vietnamsk,
	(sør)vietnamesisk
Sydyemen, Demokratiske Folkerepublik Yemen	Sør-Yemen, Den demokratiske folkerepublikken Yemen
(syd)yemenit (<i>flertal</i> : -tter)	(sør)yemenitt
(syd)yemenitisk	(sør)yemenittisk

Svensk	Finsk
lankes, ceylones lankesisk, ceylonesisk	srilankalainen, ceylonilainen srilankalainen, ceylonilainen
Storbritannien britt brittisk	Iso-Britannia britti brittiläinen
Sudan sudanes sudanesisk	Sudan sudanilainen sudanilainen
Swaziland swaziländare swaziländsk	Swazimaa swazimaalainen swazimaalainen
Sverige svensk svensk	Ruotsi ruotsalainen ruotsalainen
Sydafrika sydafrikan sydafrikansk	Etelä-Afrikka, Etelä-Afrikan tasavalta eteläafrikkalainen eteläafrikkalainen
Sydkorea, Republiken Korea (syd)korean (syd)koreansk	Etelä-Korea, Korean tasavalta eteläkorealainen eteläkorealainen
Sydvietnam, Republiken Vietnam (syd)vietnames (syd)vietnamesisk	Etelä-Vietnam, Vietnamin tasavalta etelävietnamilainen etelävietnamilainen
Sydyemen, Demokratiska Folkrepubliken Yemen (syd)yemenit (syd)yemenitisk	Etelä-Jemen eteläjemeniläinen eteläjemeniläinen

Dansk	Norsk
Syrien	Syria
syrer	syrer/-ar
syrisk	syrisk
[Sør-Afrika <i>se</i> Sydafrika]	
[Sør-Korea <i>se</i> Sydkorea]	
[Sørvest-Afrika <i>se</i> Namibia]	
[Sør-Vietnam <i>se</i> Sydvietnam]	
[Sør-Yemen <i>se</i> Sydyemen]	
Tanzania	Tanzania
tanzanier	tanzanier/-ar
tanzanisk	tanzanisk
Tchad	Tchad
tchader	tchader/-ar
tchadisk	tchadisk
Thailand	Thailand
thailænder	thailending
thailandsk	thailandsk
Tjekkoslavakiet	Tsjekkoslovakia
tjekkoslavak (<i>flertal: -kker</i>)	tsjekkoslavak
tjekkoslavakisk	tsjekkoslavakisk
[Tobago <i>se</i> Trinidad og Tobago]	
Togo	Togo
togoleser	togoleser/-ar
togolesisk	togolesisk
Tonga	Tonga
tonganer	tongan, tonganer/-ar
tongansk	tongansk
Trinidad og Tobago	Trinidad og Tobago
trinidadar	trinidadar/-ar
trinidadisk	trinidadisk
[Tsjekkoslovakia <i>se</i> Tjekkoslavakiet]	
Tunesien	Tunisia
tuneser	tunisier/-ar
tunesisk	tunisisk

Svensk	Finsk
Syrien	Syyria
syrier	syyrialainen
syrisk	syyrialainen
Tanzania	Tanzania, Tansania
tanzanier	tanzanialainen,
	tansanialainen
tanzanisk	tanzanialainen,
	tansanialainen
Tchad	Tšad
tchadier	tšadilainen
tchadisk	tšadilainen
Thailand	Thaimaa
thailändare	thaimaalainen
thailändsk	thaimaalainen
Tjeckoslovakiens	Tšekkoslovakia
tjeckoslovak	tšekkoslovakki
tjeckoslovakisk	tšekkoslovakialainen
Togo	Togo
togoles	togolainen
togolesisk	togolainen
Tonga	Tonga
tongan	tongalainen
tongansk	tongalainen
Trinidad och Tobago	Trinidad ja Tobago
trinidadier	trinidadilainen
trinidadisk	trinidadilainen
Tunisien	Tunisia
tunisier	tunisialainen
tunisisk	tunisialainen

Dansk	Norsk
Tyrkiet tyrker, tyrk tyrkisk	Tyrkia tyrker/-ar tyrkisk
Tyske Demokratiske Republik, Østtyskland, DDR (øst)tysker (øst)tysk [Tyskland <i>se</i> Forbundsrepublikken Tyskland <i>og</i> Tyske Demokratiske Republik]	Den tyske demokratiske republikken, Øst-Tyskland/ Aust-Tyskland, DDR (øst)tysker/(aust)tyskar (øst)tysk/(aust)tysk
Uganda ugander ugandisk	Uganda ugander/-ar ugandisk
Ungarn ungarer ungarsk	Ungarn ungar, ungarer/-ar ungarsk
[Unionen av arabiske emirat(er) <i>se</i> Forenede Arabiske Emirater]	Forenede Arabiske Emirater]
Uruguay uruguayaner, uruguayer uruguayansk, uruguaysk	Uruguay uruguayan, uruguayaner/-ar, uruguayer/-ar uruguayansk, uruguaysk
USA, Forenede Stater amerikaner amerikansk	USA, Sambandsstatene/ Sambandsstatane, <i>i bokmål</i> <i>også</i> De forente stater amerikaner/-ar amerikansk
USSR <i>se</i> Sovjetunionen	
Vatikanstaten	Vatikanstaten
Venezuela venezuelaner venezuelansk	Venezuela venezuelan, venezuelaner/-ar venezuelansk
Vest-Samoa (vest)samoaner	Vest-Samoa (vest)samoan, (vest)samoaner/-ar

Svensk	Finsk
Turkiet	Turkki
turk	turkkilainen
turkisk	turkkilainen
Tyska demokratiska republiken, Östtyskland, DDR	Saksan demokraattinen tasavalta, Itä-Saksa, DDR
(öst)tysk	itäsakslainen
(öst)tysk	itäsakslainen
Uganda	Uganda
ugandier	ugandalainen
ugandisk	ugandalainen
Ungern	Unkari
ungrare	unkarilainen
ungersk	unkarilainen
Uruguay	Uruguay
uruguayare	uruguaylainen
uruguaysk	uruguaylainen
Förenta Staterna, USA	Yhdysvallat, USA
amerikan	amerikkalainen, yhdysvaltalainen
amerikansk	amerikkalainen, yhdysvaltalainen
Vatikanstaten	Vatikaanivaltio
Venezuela	Venezuela
venezuelan, venezolan	venezuelalainen
venezuelansk, venezolansk	venezuelalainen
Västra Samoa	Länsi-Samoa
(väst)samoan	länsisamoalainen

Dansk	Norsk
(vest)samoansk	(vest)samoansk
Vesttyskland <i>se</i> Forbundsrepublikken Tyskland	
[Vietnam <i>se</i> Nordvietnam og Sydvietnam]	
[Volta <i>se</i> Øvre Volta]	
[Västra Samoa <i>se</i> Vest-Samoa]	
[Västtyskland <i>se</i> Forbundsrepublikken Tyskland]	
Yemen, Nordyemen	Yemen, Nord-Yemen
(nord)yemenit (<i>flertal</i> : -tter)	(nord)yemenitt
(nord)yemenitisk	(nord)yemenittisk
Zaire, Zaire ¹	Zaire, Zaire
zairer	zairer/-ar
zairisk	zairisk, zairisk
Zambia	Zambia
zambier	zambier/-ar
zambisk	zambisk
[Ægypten <i>se</i> Egypten]	
Ækvatorialguinea	Ekvatorial-Guinea
ækvatorialguineaner	ekvatorialguinean, ekvatorialguineaner/-ar
ækvatorialguineansk	ekvatorialguineansk
[Ætiopien <i>se</i> Etiopien]	
Østrig	Østerrike/Austerrike
østriger	østrier/austrier, <i>i nynorsk også</i> austerriking
østrigsk	østerrisk/austerrisk
Østtyskland <i>se</i> Tyske Demokratiske Republik	
Øvre Volta	Øvre Volta
voltaner	voltan, voltaner/-ar
voltansk	voltansk

¹ Tidligere Belgisk Congo, Congo (Kinshasa). *Jf.* Congo.

Svensk	Finsk
(väst)samoansk	länsisamoalainen
Arabrepubliken Yemen, Nordyemen (nord)yemenit (nord)yemenitisk	Jemen jemeniläinen jemeniläinen
Zaire, Zaire zairier zairisk	Zaire zairelainen zairelainen
Zambia zambier zambisk	Zambia, Sambia zambialainen, sambialainen zambialainen, sambialainen
Ekvatorialguinea ekvatorialguinean ekvatorialguineansk	Päiväntasaajan Guinea päiväntasaajanguinealainen päiväntasaajanguinealainen
Österrike österrikare österrikisk	Itävalta itävaltalainen itävaltalainen
Övre Volta voltan voltansk	Ylä-Volta ylävaltalainen ylävaltalainen

Nyare litteratur av intresse för språkvårdsarbetet

NORGE

Av Alfred Jakobsen

Bleken, Brynjulv: Norsk skriftsprog idag og imorgen -- om oppdelingen av det i typer. Oslo 1972. 46 s.

Bleken vil med dette skriftet bidra til å klargjøre den situasjon og de problemer som foreligger i og med at vi nå står foran en ny etappe i arbeidet med å organisere et offisielt skriftspråk i Norge.

Mål og namn. Heidersskrift til Olav T. Beito. Oslo 1971. 390 s.

Festskriftet til professor Beito i samband med hans 70-årsdag består av en rekke artikler med emne fra nordisk språkvitenskap. Flere av disse er av interesse for arbeidet i språknemndene. Andreas Bjørkum skriver om sams drag i indresognsmål og dølemål. Leiv Flydal drøfter trykksterke kortstavinger i moderne østnorsk. Erik Papazian foretar en fonologisk analyse av valdresmålet og ser til slutt på de mulighetene som vårt vanlige alfabet gir oss til å få fram de språklige motsetningene i denne dialekten. Vokalsystemet i setesdalsmålet er emnet for en artikkel av Trygve Skomedal. Han nytter et slags generativ fonologisk teori. Innholdet er i hovedsaken avgrenset til overflatestrukturen og helt avgrenset til fonologien slik den ter seg etter at alle leksikalsk eller syntaktisk bestemte omlaginger er gjennomført. Arnold Dalen viser at det går for seg en nyere monoftongering i et område i Inntrøndelag, og denne prosessen brer seg trass i at trondheimsmålet har bevart diftongene. Dette er bare ett av mange trekk som tyder på at bygdemålene i dag er i ferd med å utvikle seg i retning av regionalspråk. Et klart oversyn over de viktigste endringene i språkstrukturen fra gammelnorsk til nynorsk får vi i en artikkel av Kjell Venås.

I Norsk språknemnds formålsparagraf hette det at nemnda i sitt arbeid skulle fremme tilnærming mellom våre to skriftspråk "på norsk folkemåls grunn". Dette uttrykket møtte kritikk fra flere hold. Bl.a. ble det påstått at det var lite bestemt og delvis utflytende. Alf Hellevik prøvde uten særlig virkning på kritikerne å fastlegge betydningsinnholdet ved å gi eksempler på bruken av ordet *folkemål* fra Wergeland og fram til i dag.

Det omstridde uttrykket er tatt ut av Norsk språkråds formålsparagraf. Hellevik mener at det derfor nå kanskje vil være lettere å klargjøre begrepet. I en artikkel i "Mål og namn" bringer han nytt materiale i tillegg til det han har brukt før. Han viser her at ordet folkemål — bl.a. på bakgrunn av anvendelsen i norsk språkvitenskapelig litteratur — må sies å fylle alle rimelige krav til definerbar betydningsavgrensning.

Norske språkdata. Bergen 1971—1972.

I de siste årene har databehandling av språkmateriale kommet til å spille en stadig viktigere rolle. Det sier seg selv at moderne EDB-teknikk vil gjøre normeringsarbeidet både mye raskere og sikrere enn før.

Ved Prosjekt for datamaskinell språkbehandling, Nordisk institutt, Universitetet i Bergen, har en nylig begynt å gi ut en serie forskningsrapporter under tittelen "Norske språkdata". Hittil er det kommet tre rapporter: "Norsk grunnvokabular", "Nynorsk baklengsordliste" og "Bokmål baklengsordliste". Med "grunnvokabular" mener en de "vanligste" ordene, der en ved utregning både tar omsyn til absolutt frekvens og til spredning av tekstmassen. (Et tilsvarende arbeid i Sverige er som kjent Sture Alléns "Nusvensk frekvensordbok".) I baklengsordlistene er ordene ordnet systematisk etter endingen. Særlig for ordlagingsstudier vil slike ordlister være et ypperlig hjelpemiddel.

Rapportene kan tinges fra Prosjekt for datamaskinell språkbehandling, Villaveien 10, Bergen.

Næs, Olav: Norsk grammatikk. 3. utgave. Oslo 1972. 464 s.

Olav Næs's store grammatikk er i 1972 kommet i tredje utgave. Forfatteren har skrevet flere paragrafer eller deler av paragrafer helt om, og noen nye er også kommet til.

Rommetveit, Ragnar: Språk, tanke og kommunikasjon. Oslo 1972. 312 s.

Denne boka gir en bred tverrvitenskapelig innføring i sentrale problemer som har med vårt språk, vår tanke og vår språklige kommunikasjon å gjøre. Med omsyn til emnevalg og teoretiske synspunkter får dermed framstillingen en spennvidde som sprenger rammen for tradisjonelle lærebøker i språkpsykologi og psykolingvistik. Det er blitt en bok for lesere med mange og ulike faglige særinteresser. Språknemndfolk vil vel ha størst utbytte av de kapitlene som handler om pedagogiske spørsmål i forbindelse med lese- og morsmålsopplæring, om nyere lingvistiske teorier om språkstruktur, om språklige virkemidler i diktning og om ordets makt i massemedier og propaganda.

Språksosiologi. Oversatt og redigert av Jan Engh, Eskil Hansen, Kjell Ivar Vannebo, Geirr Wiggen. Oslo 1972. 142 s.

Dette er en antologi som består av seks artikler om språksosiologiske emner. Hensikten har vært å lage en introduksjonsbok i språksosiologi. Den inneholder også en nyttig bibliografi over sosiolingvistisk litteratur. For alle som arbeider med språknormering og språkplanlegging, er det svært viktig å ha innsikt i sambandet mellom språket slik det brukes av medlemmer i et samfunn, og organiseringen av samfunnet.

Antologien består av seks artikler, fordelt på to avdelinger. De tre første artiklene presenterer fortløpende en rekke sentrale temaer og problemer innenfor språksosiologien. Artiklene i den andre gruppen går hver for seg nærmere inn på enkelte emner som er nevnt i de generelle introduksjonsartiklene. Basil Bernstein behandler forholdet mellom språk og sosialisering. Rebecca Agheyisi og Joshua Fishman gir en oversikt over og en vurdering av metoder som er brukt ved undersøkelser av forskjellige språkholdninger.

Den siste artikkelen: "Språkstrukturers sosiale betydning:

om kodeskifte i et norsk lokalsamfunn”, av Jan-Petter Blom og John J. Gumperz, står i en særstilling, dels fordi den tar opp norske forhold, og dels fordi den gir rapport om et konkret forskningstiltak. Forfatterne har undersøkt hvilke sosiale faktorer som bestemmer valg av språkvariant, især riksspråk og dialekt, i Hemnesberget i Nordland fylke. Særlig interessant er det å iaktta kodeskifteatferden hos studentene på stedet, som mesteparten av året oppholder seg ved universitetet. Det viser seg at de ofte ubevisst skifter kode, og videre at det er en tendens hos dem til å utviske grensene mellom ranamål og bokmål. De karakteristika ved dialekten som lokalt blir betegnet som “brei uttale”, blir fjernet, mens flere morfofonemiske og leksikalske trekk i dialekten blir bevart.

Steinsholt, Anders: Målbryting i Hedrum 30 år etter. Oslo 1972. 112 s.

Steinsholts arbeid må sees som et supplement til hans “Målbryting i Hedrum”, som kom ut i 1964, men som var skrevet i 1939—40 på grunnlag av undersøkelser foretatt i 1938 og 1939. Siden hensikten var å påvise utviklingen i de siste 30 år, fant han å måtte konsentrere undersøkelsen til den generasjon som i løpet av denne tid er blitt voksen, dvs. at han behandler språket hos personer mellom 20 og 40 år.

Hedrum herred grenser til Larvik i sør. Vi har her å gjøre med direkte påvirkning fra et bymål gjennom den daglige kontakt. Hele Hedrum er i dag som en forstad til Larvik.

I 1939 kunne han sette opp oversikter som viste hvordan bymålsinnslagene og bymålpåvirkningen ble svakere etter hvert som en kom oppover i dalen. Dette er ikke lenger mulig. Nå er omleggingen av målbruken i ferd med å fullbyrdes over hele herredet. Yngre mennesker snakker i dag tilnærmet larvikmål helt opp til grensen mot Lardal i nord. Det er den påvirkningen en har vært utsatt for, ved siden av personlig legning og innstilling, som i våre dager avgjør den enkeltes målbruk, ikke avstanden til byen.

Tendensen i endringene er stort sett den samme overalt. Avstikkende former skiftes ut.

I et avsnitt av betydelig prinsipiell interesse drøfter Steins-

holt styrkeforholdet mellom larvikmålet og det høyere talemålet (bokmål/riksmål). Han peker på at et klart motsetningsforhold mellom larvikmålet og høyere talemål kan virke bevarende på Hedrum-uttalen. De Hedrum-former som har både larvikmålet og det høyere talemål mot seg, har på det nærmeste måttet gi tapt. Larvikmålet og det høyere talemålet står omtrent like sterkt under målbrytingen, men innflytelsen fra det sistnevnte viser en tendens til å øke.

Trøndermål. Oslo 1972. 169 s.

Dette er en artikkelsamling som gir en populær innføring i forskjellige språklige forhold med tilknytning til Trøndelagsområdet. I det følgende omtaler jeg ganske kort de artiklene som er av særlig interesse for språkrøktarbeidet.

Kolbjørn Aune gjør rede for bruken av nynorsk og dialekt i trøndsk presse. Artikkelen bygger på ekserpter fra trøndske aviser høsten 1970. Han konstaterer at nynorsk skriftmål har svært liten plass i trønderpressen. — Ingvald Raknem har undersøkt innslaget av nynorsk og dialekt i trøndsk litteratur etter 1940. Paradoksalt nok er bruken av dialekt størst mellom bokmålsforfatterne. Dette, mener han, må henge sammen med at disse forfatterne kjenner seg utenfor det bygdenorske målet — og dermed utenfor bygde-Norge. De nytter derfor dialekt for å prøve å komme folket i bygdesamfunnet nærmere inn på livet og skildre dem med større realisme.

I “Sosiolingvistiske forhold i Trøndelag” greier Ola Stems-haug ut om en vitenskapelig undersøkelse av språkstridsholdninger som ble gjort våren 1971 i Skaun i Sør-Trøndelag.

I “Trøndermåla” kommer Arnold Dalen inn på den påvirkning Trondheim bymål øver (s. 40 f.). I tettstedene innenfor en viss avstand fra byen, Orkanger, Løkken, Stjørdalshalsen, tar en etter bymålet. Typisk for byene er jo at de ved siden av det hjemlige målføret også har et talemål som står i nærmere kontakt med skriftspråket (bokmål/riksmål). Dette høyere talemålet ekspanderer sterkt og har ikke kunnet unngå å gjøre sin virkning på bygdemålene.

Arnold Bakken tar for seg opplæringsmålet i skolen i Trøndelag de siste 30—40 år. Det viser seg at det har skjedd store

forandringer i denne relativt korte perioden. Fra en fast posisjon for bokmålet i begynnelsen av dette tidsrommet opplevde man en sterk framgang for nynorsken sist i 1930-årene. Tolv, femten år seinere svingte pendelen over til bokmål igjen, riktignok i de fleste tilfellene til en mer radikal form av dette. I artikkelen prøver han å peke på de bakenforliggende årsakene til denne svingningen. — Endelig gir Magne Måge et oversyn over målrørsla i Trøndelag i dag.

Vannebo, Kjell Ivar: Gjenstandshelhetenes oppbygning i norsk. Maal og Minne 1972, s. 28—65.

Bengt Loman har gitt en utførlig redegjørelse for de regler som gjelder for rekkefølge og betydning av attributive ord innenfor bestemmerfeltet i gjenstandshelhetene i svensk. Med en tillem্পning av dette posisjonsskjemaet gir Vannebo først en konsentrert oversikt over de stillingsregler som har gyldighet for foranstilte attributive ord i norsk. Han bygger bl.a. på et materiale som ble testet blant en gruppe studenter og lærere (ca. 100 til sammen) ved Nordisk institutt, Universitetet i Oslo.

I den andre delen av studien drøfter han posisjonene etter kjernen og viser hvordan norsk her skiller seg fra dansk og også til dels fra svensk. Vannebos artikkel utgjør et verdifullt tilskudd til moderne norsk syntaksforskning.

Venås, Kjell: Om posisjonen for neksusadverbialet IKKJE i syntagme med hovudsetningsstruktur. Ei jamføring mellom nordvestlandsk og annan norsk. Maal og Minne 1971, s. 124—173.

Når *n* og *a* begge står i neksusfeltet, plasserer de fleste norske målførene og norsk normalmål et trykklett *n*, dvs. personlige og påpekende pronomener, foran *a=ikkje/jikke*, og et trykk tungt *n* etter dette neksusadverbialet. Ved usammen-satt predikat blir på lignende måte et trykklett pronominalt *N* satt foran *a*, mens et trykk tungt nominalt *N* holder seg etter nektingsadverbet. Nordvestlandsk og bergensmålet følger likevel ikke dette vektprinsippet. Her er leddrekkefølgen *a n(N)* både ved pronominalt og nominalt *n(N)*. Den viktigste årsaken til dette avviket må være at disse dialektene på dette punktet

har fulgt et syntaktisk analogiprinsipp. I artikkelen gir Venås et målgeografisk utsyn over og en strukturell analyse av dette syntaktiske særdraget; han setter det også inn i historisk sammenheng. Hans studie er et betydelig bidrag til norsk leddfølgesyntaks.

Vinje, Finn-Erik: Godt ord igjen. — Råd og regler for skrift og tale — og andre spørsmål. Oslo 1972. 240 s.

I flere år har Vinje vært redaktør av en språkspalte i Arbeiderbladet, der han har gitt svar på språklige spørsmål fra leserne. Disse spørsmålene og hans svar er nå kommet i bokform.

Spørsmålene er svært varierte. De omfatter de fleste sidene av språket — fra etymologi til syntaks. Vinje har i boka gruppert dem etter emne. Hans svar er greie og opplysende.

Vinje, Finn-Erik: Kompendium i grammatisk analyse. 4. utgave. Oslo 1972. 237 s.

Vinjes kompendium er i 1972 kommet i fjerde utgave. Kapitlet om de grammatiske forbindelser er nyskrevet, likeså kapitlet om TG-grammatikken. Ellers er det innført mange tillegg, og feil er rettet.

Vinje, Finn-Erik: Språkbruk i radio og fjernsyn. Samtiden 1972, s. 300—308

Forfatteren er språkkonsulent i Norsk Rikskringkasting. I instruksene for hans arbeid heter det at han skal — innenfor de gjeldende regler og retningslinjer — arbeide for god språkbruk i radio- og fjernsynssendinger.

I denne artikkelen gjør han rede for hvordan han oppfatter sin oppgave.

Vinje, Finn-Erik: Svecismer i moderne norsk. Oslo 1972. 157 s.

Særlig i etterkrigstiden har det vært en sterk påvirkning fra svensk på norsk, mens vi bare merker lite til innflytelse den andre veien. I denne boka tar Vinje den svenske innflytelsen opp til systematisk gransking.

I innledningen diskuterer han språklig interferens i sin al-

har fulgt et syntaktisk analogiprinsipp. I artikkelen gir Venås et målgeografisk utsyn over og en strukturell analyse av dette syntaktiske særdraget; han setter det også inn i historisk sammenheng. Hans studie er et betydelig bidrag til norsk leddfølgesyntaks.

Vinje, Finn-Erik: Godt ord igjen. — Råd og regler for skrift og tale — og andre spørsmål. Oslo 1972. 240 s.

I flere år har Vinje vært redaktør av en språkspalte i Arbeiderbladet, der han har gitt svar på språklige spørsmål fra leserne. Disse spørsmålene og hans svar er nå kommet i bokform.

Spørsmålene er svært varierte. De omfatter de fleste sidene av språket — fra etymologi til syntaks. Vinje har i boka gruppert dem etter emne. Hans svar er greie og opplysende.

Vinje, Finn-Erik: Kompendium i grammatisk analyse. 4. utgave. Oslo 1972. 237 s.

Vinjes kompendium er i 1972 kommet i fjerde utgave. Kapitlet om de grammatiske forbindelser er nyskrevet, likeså kapitlet om TG-grammatikken. Ellers er det innført mange tillegg, og feil er rettet.

Vinje, Finn-Erik: Språkbruk i radio og fjernsyn. Samtiden 1972, s. 300—308

Forfatteren er språkkonsulent i Norsk Rikskringkasting. I instruksen for hans arbeid heter det at han skal — innenfor de gjeldende regler og retningslinjer — arbeide for god språkbruk i radio- og fjernsynssendinger.

I denne artikkelen gjør han rede for hvordan han oppfatter sin oppgave.

Vinje, Finn-Erik: Svecismer i moderne norsk. Oslo 1972. 157 s.

Særlig i etterkrigstiden har det vært en sterk påvirkning fra svensk på norsk, mens vi bare merker lite til innflytelse den andre veien. I denne boka tar Vinje den svenske innflytelsen opp til systematisk gransking.

I innledningen diskuterer han språklig interferens i sin al-

minnelighet, og inndeler sitt materiale typologisk. Han drøfter også årsakene til den språklige enveistrafikk fra Sverige til Norge.

Vinjes tilfang består av ca. 370 mer eller mindre sikre svecismer. Vi må imidlertid være oppmerksom på at dette tallet omfatter både engangsforeteelser og allmennord.

Påvirkningen fra svensk på norsk har skjedd både i form av fonologiske, morfologiske, syntaktiske og leksikalsk-fra-seologiske lån. Men i det vesentlige finner den naturligvis sted i form av tilvekst til den siste gruppen. I noen tilfelle fungerer svensk som transitthavn for norsk import av engelsk-amerikansk språkgods. Således har vi visstnok fått moteordet *in-doktrinering* via svensk. Verbet *sniffe* og substantivet *sniffing* har antakelig også vandret samme vei.

Svensk og norsk er lik hverandre både fonologisk, morfologisk og leksikalsk. Det kan derfor ofte være svært vanskelig å bestemme om vi har å gjøre med lån fra svensk eller med ekte norsk. Ikke sjelden gir svensk leksikalsk støtte til ord som er vanlige i norske dialekter og i nynorsk skriftmål. Et eksempel er adjektivet *rettvis* som vi kan støte på i konservativt riksmål.

Alt i alt gir boka et klart bilde av den svenske innflytelsen på norsk.

SVERIGE

Av Margareta Westman

Allén, Sture: Tiotusen i topp / Ordfrekvenser i tidningstext. Surte 1972. 271 s.

En mindre, mer hanterlig och populär utgåva av de resultat som i stort sett redan publicerats i de stora banden Nuvensvensk frekvensordbok. Denna ordlista ger följande uppgifter från det material om ca 1 000 000 ord ur centralt tidningsspråk som Allén och hans grupp undersökt: 1) De 10 000 vanligaste grafiska orden i ordning efter fallande frekvens; 2) De 10 000 vanligaste lexikaliska orden, ordnade i bokstavsordning för

minnelighet, og inndeler sitt materiale typologisk. Han drøfter også årsakene til den språklige enveistrafikk fra Sverige til Norge.

Vinjes tilfang består av ca. 370 mer eller mindre sikre svecismer. Vi må imidlertid være oppmerksom på at dette tallet omfatter både engangforeteelser og allmennord.

Påvirkningen fra svensk på norsk har skjedd både i form av fonologiske, morfologiske, syntaktiske og leksikalsk-fra-seologiske lån. Men i det vesentlige finner den naturligvis sted i form av tilvekst til den siste gruppen. I noen tilfelle fungerer svensk som transitthavn for norsk import av engelsk-amerikansk språkgods. Således har vi visstnok fått moteordet *in-doktrinering* via svensk. Verbet *sniffe* og substantivet *sniffing* har antakelig også vandret samme vei.

Svensk og norsk er lik hverandre både fonologisk, morfologisk og leksikalsk. Det kan derfor ofte være svært vanskelig å bestemme om vi har å gjøre med lån fra svensk eller med ekte norsk. Ikke sjelden gir svensk leksikalsk støtte til ord som er vanlige i norske dialekter og i nynorsk skriftmål. Et eksempel er adjektivet *rettvis* som vi kan støte på i konservativt riksmål.

Alt i alt gir boka et klart bilde av den svenske innflytelsen på norsk.

SVERIGE

Av Margareta Westman

Allén, Sture: Tiotusen i topp / Ordfrekvenser i tidningstext. Surte 1972. 271 s.

En mindre, mer hanterlig och populär utgåva av de resultat som i stort sett redan publicerats i de stora banden Nuvensvensk frekvensordbok. Denna ordlista ger följande uppgifter från det material om ca 1 000 000 ord ur centralt tidningsspråk som Allén och hans grupp undersökt: 1) De 10 000 vanligaste grafiska orden i ordning efter fallande frekvens; 2) De 10 000 vanligaste lexikaliska orden, ordnade i bokstavsordning för

varje tusende; 3) De 10 000 vanligaste lexikaliska orden, ordnade i bokstavsordning för varje ordklass; 4) De 10 000 vanligaste lexikaliska orden, ordnade i bokstavsordning från ordslutet; 5) De 10 000 vanligaste lexikaliska orden ordnade i normal bokstavsordning. Sist i boken finns också en lista över de grafiska tecknen (bokstäver, siffror etc.) ordnade efter frekvens.

Allwood, Jens & Andersson, Lars-Gunnar & Dahl, Östen: Logik för lingvister. Stencil. Inst. för Lingvistik. Göteborg, 1972. 95 s.

Boken är en introduktion till logiken för lingvister. Den tar upp centrala delar som mängdlära, satslogik, predikatlogik och modallogik. Som avslutning diskuteras också den betydelse logiken har för lingvister. De resonemang som förs har lättfattliga och ofta lustiga exempel. Av speciellt värde är att flera av de logiska symboler som numera förekommer också i språkvetenskapliga framställningar förklaras och används.

Björck, Gudmund: Djäknar och astronauter. 2 uppl. av "Djäknar och helikoptrar", bearb. av Tomas Hägg. Lund 1972. 98 s.

I boken behandlas de grekiska lånordens utbredningsområden och historia. Vidare finns ett kapitel om rättskrivning och uttal av grekiska ord i svenskan. Framställningen belyses med många och roliga exempel. Utom en lista över grekiska produktiva ord och orddelar finns i denna upplaga en lista över grekiska lån i engelskan, franskan och tyskan. Boken avslutas med ett alfabetiskt register över alla ord som kommenteras.

Eliasson, Siv: Vokabulärstudier i läroplanstexter 1935—1969. Trelleborg 1972. 182 s.

En akademisk avhandling, framlagd vid universitetet i Stockholm. Det är en undersökning av "innehållsorden" (till skillnad från formorden) i ett antal på varandra följande läroplaner. Syftet är att utröna vilka förändringar som speglas i förändringarna i ordförråden. Materialet har databehandlats och de skilda texterna jämförts. De tendenser som kan kon-

stateras diskuteras. Därvid har ordförråden grupperats på skilda ämnesområden, såsom skolans yttre organisation, skolämnen, elever och vuxna i skolan, demokratisk linje etc. Även tillgängligheten hos språket i läroplanerna berörs.

Holmberg, Bo: Öppet brev till betänkare och SOUensktalare. Lund 1972. 110 s.

En personligt skriven vidräkning med det svenska utredningsspråket. Med *SOUenska* avses den svenska som förekommer i SOU (=Statens offentliga utredningar). Framställningen innehåller många exempel på detta språk, som diskuteras och analyseras. Författaren sätter in utredningsspråket i ett större sammanhang och visar hur det ingår som en viktig del i det teknokratiska samhället.

Malmberg, Bertil: I språkets tecken. Lund 1972. 114 s.

En samling uppsatser i allmän språkvetenskap, av vilka flera publicerats tidigare i tidningar och tidskrifter. Följande uppsatser ingår i volymen:

- Huvudriktningar inom modern lingvistik
- Språk och tecken
- Språketeori i fransk tappning
- Språksymboler och symbolspråk
- "Eppur si muove" (och likväl rör det sig)
- Går det att översätta
- Idéer om språk och språktillägnande
- Lingvistikens tillämpningar
- Semiotik och semiologi

Nordberg, Bengt: Böjningen av neutrala substantiv i Eskilstunaspråket. Nysvenska Studier LI, s. 117—227. 1972.

Undersökningen baserar sig på inspelat tal från 83 individer av båda könen, med olika social ställning och i varierande ålder. Huvuddelen av framställningen utgörs av själva kartläggningen av den aktuella situationen i Eskilstunaspråket. Läsaren får en översikt över variationsmönstren i böjningen av neutrala substantiv. I analyserna av variationerna antyds också utvecklingsgången i språkförändringar av detta slag.

Nylund-Brodda, Elizabeth & Holm, Britta (red.): Deskriptiv svensk grammatik. Trelleborg 1972. 211 s.

Grammatiken är utarbetad av svensklärarna vid IES (=Institutet för engelsktalande studenter) vid Stockholms universitet. Det är en praktisk handbok. Innehållet är disponerat så att huvuddelen av framställningen kommer under de olika ordklasserna. Därutöver finns ett avsnitt om ordföljd, ett om meningsbyggnad och ett om uttal. Dessutom finns ett avsnitt med titeln Diverse där detaljproblem som brukar dyka upp har samlats, t.ex. bruket av *före* och *innan*, användningen av *tro*, *tycka*, *tänka*, stavningen av *m*- och *n*-ljuden etc. På många ställen i boken har framställningen samlats i överskådliga scheman vilket torde underlätta användningen även för olika typer av lärare.

Papers from the Institute of Linguistics (PILUS), University of Stockholm, är en serie som började publiceras 1970, i stencilform. Många av titlarna behandlar företeelser i svenskan. Hittills utgivna:

1. *Welin, C. W.*: Om konjunktiv i svenskan. 1970. En teoretisk framställning.
2. *Lindblom, B. & Sundberg, J.*: Acoustical consequences of lip, tongue, jaw and larynx movement. 1971.
3. *Sigurd, B.*: Maximum rate and minimal duration of repeated syllables. 1971.
4. *Liljencrants, J. & Lindblom, B.*: Numerical simulation of vowel quality systems: The role of perceptual contrast. 1971. 60 s.
5. *Kiefer, F.*: On presuppositions. 1971.
6. *Sigurd, B.*: Ord på gott och ont. 1971. Ingår i *Ord om ord*.
7. *Lindblom, B.*: Numerical models in the study of speech production and speech perception. Some phonological implications.
Lindblom, B. & Sundberg, J.: Neurophysiological representation of speech sounds. 1971. 27 s.
8. *Alstermark, M. & Eriksson, Y.*: Swedish word accent as a function of word length.
Rapp, K.: A study of syllable timing.

McAllister, R.: Predicting physical aspects of English stress.

Jonasson, J.: Perceptual similarity and articulatory reinterpretation as a source of phonological innovation. 1971. 42 s.

9. *Sjögren, P. A.*: Konsten att placera. 1972. 24 s.
10. *Sigurd, B.*: Runda tal. 1972. 41 s. Ingår i *Ord om ord*.
En diskussion av de runda talens syntaktiska och morfologiska möjligheter. Med runda tal avses sådana tal som vi använder som hållpunkter för vår skattning av större mängder.
11. *Jansson, T.*: Med flaggan i topp: Något om satsreduktioner i svenskan. 1972. 25 s.
Med utgångspunkt i s.k. fristående satsförkortningar som "med flaggan hissad" diskuteras denna och liknande typer av satsreduktioner i svenskan. Här behandlas också vilka gemensamma drag som kan finnas hos de transformationer som leder fram till olika typer av reducerade satser. Slutligen berörs den omatematiska och ologiska men i språket existerande företeelsen hopskjutning av satser.
12. *Enquist, J.*: I och kring verbet *kritisera*. 1972. 36 s.
Uppsatsen är ett vetenskapligt försök till kartläggning av den semantiska representationen av verbet *kritisera* och liknande verb. Detta sker genom en upplösning i lexikaliska grundelement vilken dels anger verbets betydelse, dels kan förklara vissa syntaktiska ytförhållanden.
13. *Källgren, G.*: Restriktioner på verbfrasframflyttning eller ULV i fårakläder. 1972. 26 s.
För att förklara olika typer av verbfrasframflyttning inför författaren begreppet ULV (=det underliggande verbet) som kan realiseras som "göra" eller "bli". Det gäller alltså i satser som "syrr i knappar gör Alfred". Genom att kombinera ULV och kasusteori vill författaren förklara de prosodiska egenheterna hos topikaliserade satser.
14. *Hammarberg, B.*: The insufficiency of error analysis.
Jonasson, J. & McAllister, R. H.: Foreign accent and timing: An instrumental phonetic study. 1972. 40 s.
Av intresse för språkvården är Hammarbergs diskussion

av felanalys. Han menar att vid språkundervisning räcker det inte att bara analysera de fel eleverna gör, utan man bör ställa felen i relation till de misstag som eleverna *inte* gör. På så sätt kan man komma fram till ett riktigare sätt att rätta till vad eleverna inte kan.

15. *Sigurd, B.*: From mathematical into linguistic representations—and vice versa. 1972. 35 s.

En genomgång av de olika sätt som olika språk har att i ord återge tal uttryckta i siffror och tvärtom. Omvandlingsreglerna måste ta hänsyn till 1) att olika språk har olika bassystem för sin räkning (5,12,20); 2) att ordningen mellan de siffror som uttrycker storleksordning varierar (5 000 skall t.ex. utläsas som "tusen, fem" på vissa språk); 3) samma tal återges inte alltid likadant i varje kombination som det kan ingå i (jfr uttrycket för 10 i svenska *femton* och *femtio*); 4) vissa överflödiga siffror uttrycks inte, t.ex. (*ett*) hundra; 5) utom position och siffror används i vissa språk ord som anger "gång" etc.; 6) någon gång förekommer också division i den språkliga återgivningen, t.ex. i danska; 7) sätten att förena numeriska morfem varierar kraftigt.

Sigurd, Bengt: Ord om ord. Lund 1972. 136 s.

Boken innehåller sex uppsatser av vilka två behandlar lingvistikens och grammatikens (språkbeskrivningens) utveckling. En uppsats behandlar bokstävernas och språkljudens namn på svenska, och en de s.k. runda talen. Positiva och negativa värdeladdade ord behandlas i en uppsats som avslutas med mera formella semantiska analyser. Den återstående uppsatsen handlar om med- och motsatsord, dvs. författaren har på några områden granskat vårt ordförråd och ställt upp par av möjliga ord som *högljudd—lågljudd(?)*, *ett kvinns—ett mans(?)*, *ögonfröjd—öronfröjd(?)*. Förekomster och icke-förekomster av sådana här ord diskuteras. Se äv. nr 10 i Pilus-serien.

Språk och samhälle. Utg. av Bengt Loman. Surte, 1972. 208 s.

Språk och samhälle är en antologi där språksociologiska frågor behandlas från skilda aspekter. Ämnena för de olika

uppsatserna sträcker sig från allmänt teoretiska framställningar till beskrivningar och diskussioner av speciella sociala variationer i talspråk och behandlingar av särskilda gruppspråk som amerikansvenska och argot (=kriminellt gruppspråk). Tvåspråkigheten i Finland är utgångspunkt för diskussion dels om individens språkgruppsidentifikation, dels om skolans problem i sammanhanget. Följande uppsatser ingår i volymen:

Bengt Nordberg: Morfologiska variationsmönster i ett centralsvenskt stadsspråk

Bengt Loman: Om talspråkets varianter

Mogens Baumann Larsen: Om måling af regional og social variation

Ulla Bondeson: Argot och kriminalisering

Tom Sandlund: Språkgruppsidentifikation och språkbruk i Finland

Tove Kangas: Forskning, idéer och debatt om tvåspråkighet och barnens skolspråk

Nils Hasselmo: Språkväxling

Mogens Baumann Larsen: Sociolingvistik

Ulf Hannerz: Socialantropologin och språket

Språkforskning i relation till språkundervisning. Rapport från studiekrets 12, Nordiska sommaruniversitetet. Redigerad av Lindgren, Birgitta & Loman, Bengt & Marell, Anders. Stockholm 1972, (offset) 277 s.

Materialet från Nordiska sommaruniversitetets session i Jyväskylä 1971 har i rapporten grupperats under åtta ämnen: Explicit och implicit metod. Evaluering. Språkbeskrivning. Felanalys. Språkförståelsetestet i Jyväskylä. Modersmålsundervisningens målsättning. Undervisningens målsättning i det sociala sammanhanget. Språkforskning i relation till språkundervisning. Under de olika ämnena finns utom föredrag även referat av gruppernas diskussioner. Boken avslutas med ett avsnitt där kretsens verksamhet granskas kritiskt.

Svenskans beskrivning 5. Förhandlingar vid sammankomst för att dryfta frågor rörande svenskans beskrivning 5, Stockholm

26—27 april 1969. Stockholm 1972. Utg. av Lars Cleve, 158 s.

Volymen innehåller 11 uppsatser:

Allén, Sture: Denominala verbfraser

Einarsson, Jan: Analys av en talsituation

Ellegård, Alvar: Om objekt

Gellerstam, Martin: En jämförelse mellan vokabulärerna i fem svenska morgontidningar 1965

Kirri, Arto: Om agent vid passivkonstruktioner

Lindberg, Ebba: Två centrala typer av relativsyntagmer

Lindblom, Björn & Sundberg, Johan: En fonetisk beskrivning av svenska vokaler

Loman, Bengt: Meningsbyggnad och socialt index

Lotz, John: Anti-vowelharmony in Swedish

Nyqvist, Alvar: Visualisering av tal — ett experiment

Ågren, Jan-Gunnar: En undersökning av ordförrådet i Umeå stadsmål

Svenskans beskrivning 6. Förhandlingar vid sammankomst för att dryfta frågor rörande svenskans beskrivning 6, Umeå 1970.

Utg. av Claes-Christian Elert, Sigurd Fries och Åke Jonsson. 252 s.

Volymen innehåller 20 uppsatser:

Abrahamsson, Sten-Erik: Att beskriva meningsfragment — en teoretisk diskussion

Andersson, Erik: En transformationgrammatisk modell av metaforen

Anward, Jan: Kontrastiv betoning i svenskan. Några iakttagelser

Berg, Sture: Om homografi i nusvenskan

Bleckert, Lars: Om betoning och diftongering i Eskilstunaspråket

Bonebrake, Veronica: Morpheme Structure Conditions and Initial Consonant Clusters in Swedish

Borgstam, Stina: En ny typ av regel i svensk fonotax

Einarsson, Jan: En hypotes om syntaktiska egenheter hos spontant och planerat tal

Eliasson, Stig & LaPelle, Nancy: Generativa regler för svenskans kvantitet

Hellberg, Staffan: Om uttrycksdelen i en generativ grammatik

Hummelstedt, Christer: Suffixet -yl i finlandssvenskt lågspråk

Jørgensen, Nils: Principer för en bibliografisk översikt över svensk syntax

Lindberg, Ebba: Begreppet rapportsyntagm

Linell, Per: Om vokalväxlingens fonologi i svenskan: Avljudet en generativ analys

Malmström, Märta: Vokabulärstudier i rikssvenskt och finlandssvenskt tidningspråk

Nordberg, Bengt: Allomorfisk variation i böjningen av neutrala substantiv i Eskilstunaspråket

Severinson, Kerstin: Allmänna villkor för flyttning av sats-element. Satsfläta: en transformationsgrammatisk förklaring

Söderbergh, Ragnhild: Projektet barnspråkssyntax. En presentation

Teleman, Ulf: Satsens konstituent. Två experiment

Ureland, Sture: A Transformational Description of the Accusative-with-Infinitive Construction in Swedish

af Trampe, Peter & Viberg, Åke: Allmän språk teori och grammatik. En introduktion. Lund 1972. 367 s.

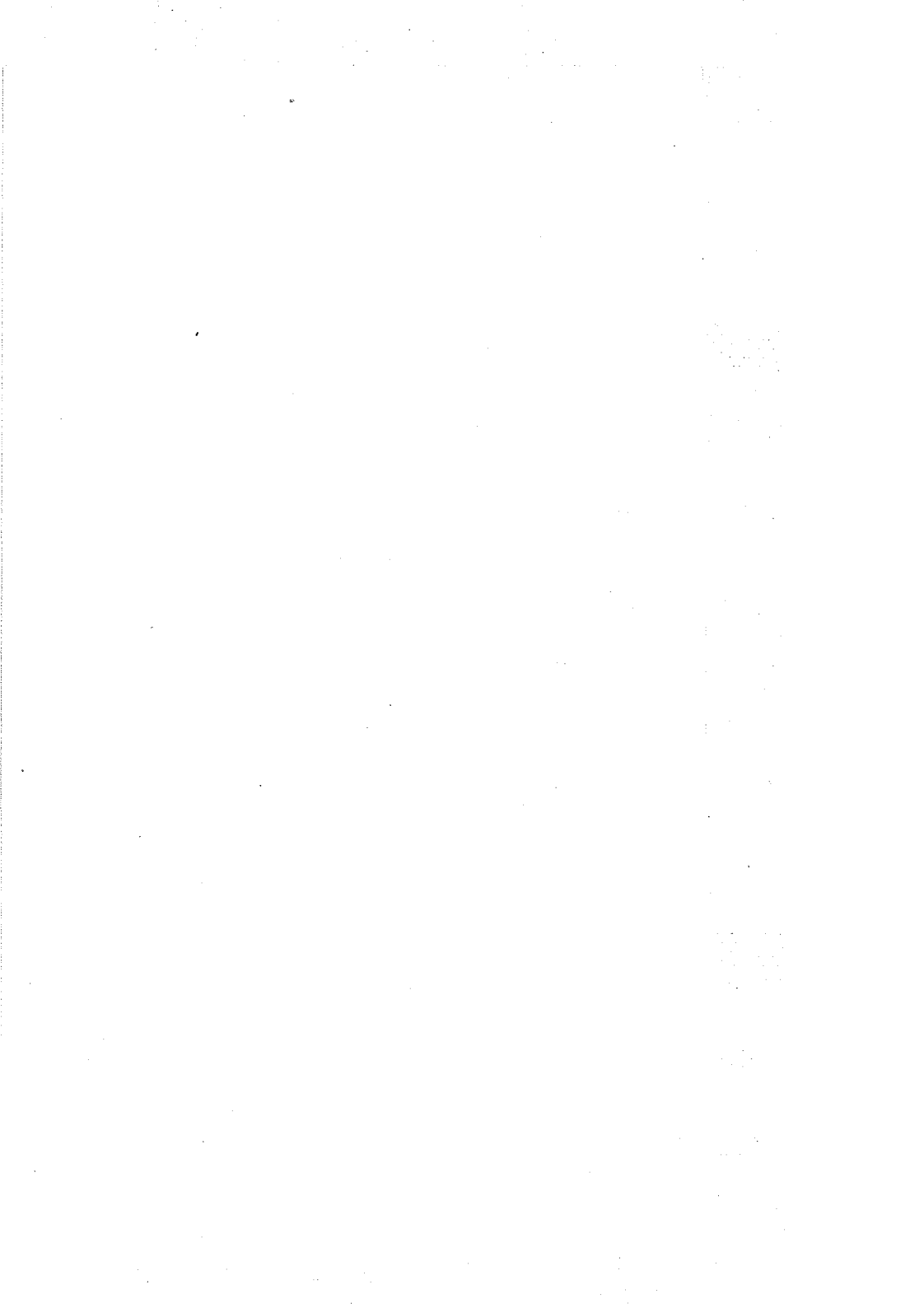
Boken innehåller tre huvuddelar: Teoretiska grunder, Syntax, Fonologi. I den första delen presenteras och diskuteras olika grundläggande begrepp inom språkvetenskapen. Den del som behandlar syntaxen är den största (drygt 200 sidor). I huvudavsnitten där diskuteras morfem, IC-analys, frasstrukturgrammatik och transformationsgrammatik ur skilda synvinklar. I det fonologiska kapitlet behandlas särskilt segmentell fonologi och prosodi. Boken är försedd både med en omfattande bibliografi och en utförlig innehållsförteckning. Författarna har också med framgång vinnlagt sig om att skriva begripligt och lättillgängligt.

Widmark, Gun: Om uttal och uttalsnormering. Språkvårds-samfundets skrifter 4. Lund 1972. 103 s.

I boken behandlas frågan om det finns ett svenskt rikstalspråk och frågan om vi behöver ett sådant riksspråk. Därefter diskuteras normerna för värdering av uttal, dvs. språkvårdens uppgift. I boken redovisas vidare flera språkenkäter som gäller uttalet av enskilda ord. Detta gäller närmare 300 olika ord och efter redovisningarna diskuteras vilket eller vilka uttal som kan vara lämpligast.

Åkermalm, Åke: Svenskt tidningsspråk. Lund 1972. 151 s.

Boken innehåller två huvuddelar: i den första presenteras tidningsspråk från 1865 till 1905 genom en rad kommenterade artiklar ur olika genrer som ledarartiklar, nyhetsartiklar, recensioner, kåserier, sportreportage. I den andra delen presenteras modernt tidningsspråk (huvudsakligen från 1967—1970), också genom kommenterade artiklar ur olika genrer. Tidningarna har blivit större och genrerna i det moderna tidningsspråket är fler än i det tidigare materialet: ledare, inrikesreportage, utlandsreportage, kulturartiklar, kåserier, mat- och modeartiklar, handelsartiklar, sportreportage. Boken är alltså en antologi med tidningstexter och texturvalet har gjorts från stilistisk synpunkt.

Nogle nyere ordbøger og ordlister

DANMARK

Albertsen, Leif Ludwig med fl.: Litterær oversættelse. 1972.
(Leksikalske stikord: s. 153—157.)

Andersen, Jens Kr. og Leif Emerik: Hans Kirks forfatterskab. 1972. (Terminologisk ordliste: s. 92.)

Arkæologisk ABC. Håndbog i dansk forhistorie. 1972.

Atomordbog. [Udgivet af] Atomenergikommissionens Forsøgsanlæg Risø. 1972.

Auken, Svend, Gunnar Thorlund Jepsen og Ejvind Larsen: Økonomisk politik/politisk økonomi. 1972. (Ordforklaring: s. 128.)

Bailey, I. E.: Dansk-Engelsk Handels- og Fagordbog. 1972.

Bang, Jørgen: Fremmedordbog. 10. reviderede udgave. 1971.

Behrens, Thorkild: Media-leksikon. Dansk-engelsk. Engelsk-dansk. 1972.

Bergvall, Gunnar, Rune Pettersson, Nils B. Treving og Sven-Erik Westerlund: Video — et nyt AV-medium. Dansk redaktion Paul Hammerich og Egon Schmidt. 1972. (Ordforklaring: s. 102—114.)

Bork, Egon: Dansk-tysk ordbog. 5. reviderede udgave. 10. oplag. 1971.

Bork, Egon: Tysk-dansk ordbog. 9. udgave. 1971.

Brüel, Sven: Gyldendals Fremmedordbog. 6. omarbejdede og forøgede udgave. 1972.

Böcher, Steen B. og Jack Petersen: Hovedskolens Atlas. 4. reviderede udgave. 1972. (Ordforklaringer: s. 56—57. Geografisk leksikon: s. 58—66.)

Coarer-Kalondan, E.: Druidernes lære — eller occidentens lys. Oversat af Jean Philip Thierry [1972?]. (Ordlister: s. 12.)

Det menneskelige miljø. I anledning af FN's miljøværnskon-

- ference 5.—16. juni 1972. Rapport fra FN-forbundets seminar 14.—15. april 1972. 1972. (Ordforklaringer: s. 126—127.)
- Egebak, Niels*: Fra tegnfunktion til tekstfunktion. Introduktion til semiologi. 1972. (Leksikalske stikord: s. 177—185.)
- Engelsk-dansk ordliste til nationaløkonomiske fagudtryk. Redigeret af Institut for Nationaløkonomi ved Handelshøjskolen i København. 1972.
- Eurolex. Leksikon om europæisk samarbejde. 1972.
- Foighel, Isi*: EF. Funktion og regler. 1972. (Leksikalske stikord: s. 289.)
- Färg- og lackteknisk ordlista. Dansk-svensk. [Udarbejdet af Foreningen for Danmarks Lak- og Farveindustri. C. 1970.]
- Green, Elise*: Fingernem i hus og hjem. 1972. (Mini-ordbog: s. 264.)
- Gubba, W.*: Juridisk ordbog. Dansk-tysk. 1972.
- Gubba, W.*: Juridisk ordbog. Tysk-dansk. 1971.
- Hansen, Bente*: Den marxistiske litteraturkritik. 2. reviderede og udvidede udgave. 1972. (Ordforklaringliste: s. 104—108.)
- Hansen, Mogens, Poul Thomsen og Ole Varming*: Psykologisk-pædagogisk ordbog. 2. udg. 1972.
- Hansen, Ove*: Sådan er fællesskabet. Et indblik i den kommunale forvaltning, således som den tager sig ud på baggrund af kommunalreformen. 1972. (Ordforklaring: s. 429—435.)
- Hare, Robert D.*: Psykopati. Oversat af Lone Spanheimer. 1972. (Ordliste: s. 172—175.)
- Heide, Vagn von der* i samarbejde med *Ernst Willumsen*: Hvad betyder det? Ordforklaringer til stoffet i Forsikringshøjskolens publikationer samt til visse juridiske, økonomiske, medicinske og marketingsudtryk. 1971.
- Heise, Poul Berthelsen og Svend Dige Pedersen*: Forureningsterminologi. [I Danmarks Amdsråd, nov. 1970, s. 28—29.]
- Herriot, Peter*: Sprog, forståelse og undervisning. På dansk ved Jesper Hermann. 1971. (Ordliste: s. 118—121.)
- Hilden, Jørgen, Gustav Leunbach og Peter Naur*: Forslag til tilføjelser til EDB-ordbog Dansk Standard DS 2049—1970. 1971.
- Hindsbo, Erik, Allan Madsen og Peter Wad*: Stofmiljøer. 1971.

- (Fortegnelse over stoffbetegnelser og stofmiljøets slangudtryk: s. 266—272.)
- Iversen, Gunnar*: Psykologisk ABC. Et mini-leksikon. 1972.
- Ja/nej EEC?* Bogen om Fællesmarkedet. 1972. (En alfabetisk ordnet ordliste: s. 164—178.)
- Jørgensen, Sven Erik*: Forureningslære. 1971. (Ordforklaring: s. 158—170.)
- Kemp, Peter*: Sprogets dimensioner. 1972. (Leksikalske stikord: s. 194—201.)
- Kommuneundersøgelsen 1970. En redegørelse for spildevandsforhold og affaldsbehandling i Danmark. Forureningsrådet — sekretariatet. Rapport nr. 1. 1970. (Ordliste: s. 64.)
- Kristensen, Martin*: Klinisk Ordbog. 9. Udgave. 1972.
- Lindemark, Otto*: Vore giftige blomsterplanter. 2. udg. 1970. (Medicinske fagudtryk: s. 74—75.)
- Ludwig, Otto*: Skipperlabskovs. Morsomme og interessante udtryk og skikke fra handelsflåde, søværn og sejlsport. [1966.]
- Luftforurening. Sundhedsmæssige skadevirkninger, materialeskader, måling, meteorologi og brændselsforbrug. Forureningsrådet — sekretariatet. Publikation nr. 3. 1971. (Ordliste: s. 51—52.)
- Mendels, Joseph*: Depression. Oversat af Lone Spanheimer. 1972. (Ordforklaring: s. 155—157.)
- Narkoman-slang. Københavns Politis Afdeling for Kriminalpræventivt Ungdomsarbejde. 1972.
- Nielsen, Else* og *Eli Reimer*: Ny satsteknik. Bind II. Beskrivelser af systemer og begreber vedrørende databehandling og kodebåndsstyring ved fremstilling af sats samt oversættelse af en række engelske udtryk inden for disse områder. 1969.
- Nielsen, Kay*: Antikvitets ABC. 2. forøgede udgave. 1972.
- Nudansk Ordbog. 7. udgave. 1972.
- Nyreligiøsitet [nr. 13 i serien Synspunkt]. 1972. (Ordliste: s. 64—65.)
- Ordliste — obligationer. [Udgivet af] Kreditforeningen Danmark. [1972.]
- Penge. 1972. (ABC om penge: s. 378—424.)

- Petersen, Jørgen*: Maling og lak. 1970. (Maling- og lakteknisk ordliste. Engelsk-dansk: s. 253—260. Maling- og lakteknisk ordliste. Tysk-dansk: s. 261—267.)
- Rationalisering af statsinstitutionernes kopierings- og duplikeringsarbejde. [Udgivet af] Administrationsdepartementet. 1971. (Ordliste og definitioner: s. 30—32.)
- Rentsch, Merete*: Gyldendals atlas. 1970. (Ordforklaring: s. VII—VIII.)
- Rette ord. TV, radio, pladespiller, båndoptager og anden underholdningselektronik. [Udgivet af] Radiobranchens Fællesråd. 1972.
- Riis, P. J.*: Arkæologi og klassisk kunst. 1972. (Leksikalske stikord: s. 147—154.)
- Sløk, Johannes*: Shakespeare og Kierkegaard. 1972. (Leksikalske stikord: s. 185—196.)
- Spildevandsparlør. Fremmedord eller begreber vedrørende vandforurening. [Udgivet af] Spildevandsudvalget, ATV, [og af] Jydsk Teknologisk Institut. [1971.]
- Støj. En betænkning afgivet af arbejdsgruppen vedrørende flystøj. Forureningsrådet — sekretariatet. Publikation nr. 25. 1972. (Ordliste: s. B 88—90.)
- Vand. Forureningskilder. Forureningsrådet — sekretariatet. Publikation nr. 10. 1971. (Ordliste: s. 114.)
- Vand. Målsætning. En redegørelse fra målsætningsudvalget og hovedvandudvalget. Forureningsrådet — sekretariatet. Publikation nr. 15. 1971. (Ordliste: s. 164—166.)
- Vinterberg, Hermann og Jens Axelsen*: Dansk-engelsk ordbog. 7. reviderede og forøgede udgave. 6. oplag. 1972.
- Aagaard, Hugo*: Fællesnordiske Navigationsbegreber. 1971. (Begrebsdefinitioner: s. 64—68.)

NORGE

- Brusdal, Olav B. og Lyse, Arne*: Data-terminologi. Trondheim 1972.
- Bussoli, Nino*: Italiensk-norsk. Norsk-italiensk. Italiano-norvegese. Norvegese-italiano. 5. oppl. Oslo. 1971.

Det norske meteorologiske institutt: Norsk-engelsk ordliste.

Ord og uttrykk om vind, vær, skyer og sjøgang. Oslo 1971.

Fritzner, Johan: Ordbog over det gamle norske Sprog. [Nytt uforandret opptr. av 2. utg.] 4 b. Oslo 1954—72. (B. 4 utk. i 1972.)

Hellevik, Alf: Nynorsk ordliste. Normalutg. 7. oppl. Oslo 1972.

Hellevik, Alf: Nynorsk ordliste. Større utg. med fornorskings-tillegg og liste over forkortingar. 8. oppl. Oslo 1972.

Krogslrud og Seip: Norsk rettskrivningsordliste. 25. oppl. Ny utg. ved Finn-Erik Vinje. Oslo 1972.

Lundeby, Einar: Lexi. Nye ord, vanskelige ord, fremmedord. Utarbeidet i samarbeid med Bernt Fossetøl, Finn Grimnes [og] Jørgen Vasshaug. Oslo 1971.

Norske språkdata 1. Norsk grunnvokabular. A, B, C og D. Universitetet i Bergen. Nordisk institutt. Prosjekt for data-maskinell språkbehandling. Bergen 1971.

Norske språkdata 2. Nynorsk baklengsordliste. Universitetet i Bergen. Nordisk institutt. Prosjekt for datamaskinell språkbehandling. Bergen 1972.

Norske språkdata 3. Bokmål baklengsordliste. Universitetet i Bergen. Nordisk institutt. Prosjekt for datamaskinell språkbehandling. Bergen 1972.

Næshagen, Roseanna: Norsk-engelsk ordbok for tillitsmenn. Utarb. i samarb. med Arbeidernes opplysningforbund. Oslo 1972.

Ordbøker og ordlister utgitt av Rådet for teknisk terminologi (RTT):

RTT 27 Ordbok for elektro-kraftteknikk. Norsk-engelsk-fransk-tysk. Del 1. Roterende elektriske maskiner. Oslo 1972.

RTT 29 Ordbok for elektro-kraftteknikk. Norsk-engelsk-fransk-tysk. Del 3. Elektriske apparatanlegg. Oslo 1973.

RTT 31 Ordbok for veg- og trafikkteknikk. Norsk-engelsk-fransk-tysk-svensk-dansk. Oslo 1973.

Ottesen, Johan: Engelsk-norsk sosiologisk ordliste. [Utg. av] Skuleboknemnda åt Studentmållaget i Oslo. 2. utg. Oslo 1971.

- Remens, Eva og Houm, Philip*: Svensk-norsk ordliste. 6. utg. Lund, Oslo 1972.
- Rikstrygdeverket*: Norsk-engelsk, engelsk-norsk trygdeordbok. Oslo 1971.
- Strømmen, Fridtjof*: Engelsk-norsk. Bilteknisk ordbok. [Utg. av] Trondheim yrkesskole. Trondheim 1972.

SVERIGE

Den svenska förteckningen har utarbetats gemensamt av Tekniska Nomenklaturcentralen (TNC) och Institutet för svensk språkvård.

Allén, S.: Nusvensk frekvensordbok baserad på tidningstext. 2 Lemman. I serien *Data linguistica*, nr 4. Stockholm 1971. 1102 s.

Allén, S.: Tiotusen i topp. Ordfrekvenser i tidningstext. I serien *Data linguistica*, nr 6. Stockholm 1972. 271 s.

Arbetsmarknadens ord. Aktuella termer, uttryck och förkortningar. Utg. av Svenska Arbetsgivareföreningen. Stockholm 1972. 56 s.

Cervin, K. och Hillander, K.-E.: Nästan ettusen ord om datorer. Liten ADB-ordbok. Göteborg 1972. 197 s.

Engström, E.: Svensk-fransk teknisk ordbok. Stockholm 1972. 372 s.

Hammarkvist, E.: Spansk-svensk ordbok med latinamerikanska varianter och uttryck. Stockholm (tr. i Tyskland) 1971. 274 s.

Hillbo, G. och Jakobsson, T.: Ord och uttryck inom patentväsendet. Svensk-engelsk-fransk-tysk. 2 uppl. Stockholm 1968. 49 s.

Hirvensalo, L. och Hedlund, N.: Ruotsalais-suomalainen sanakirja. Svensk-finsk ordbok. Helsingfors 1972. 809 s.

Holm, E.: UI:s minilexikon. I serien *Världspolitikens dagsfrågor*, utg. av Utrikespolitiska institutet. Stockholm 1971. 36 s.

Lansburgh, W. N.: 300 nya termer. Integrerad informationsteknik. Uppsala 1972. 41 s. — 2 uppl. Uppsala 1972. 41 s.